CARDINALIS MARCA
hoc monumentum,
quod hic loco Titulj
ponitur, Leodij in cho
ro S. Lamperti ex
orichalto deau=
rato sibi
P. C.

IIII. PARS
ANTIQUITATUM ROMANARUM
Siue II. Tomus,
Inscriptionum & Monumentorum, quæ
Romæ in saxis & marmoribus visuntur
Autore
I. I. Boissardo Vesuntino omnia studiose
conquisita & excepta,
Artifice vero
Theodoro de Bry Leod. *recens in ære efficta, et*
foras data, Francf. Anno M.D. IIC.

IN EFFIGIEM

IANI IACOBI BOISSARDI VESVNTINI, PETRVS LEPIDVS METENSIS, REgiorum negotiorum summus Procurator apud Mediomatrices, Virdunenses, & Tullianos.

HOspes, qui vagus in scientiarum
Hortis expatiaris, ut Mineruæ
Doctas ingenium excolas per artes;
Quem tu conspicis heic breui tabella

Expres-

Expressum Bryii arte penicilli,
Ille est Sequanici ad Dubis fluenta
Boissardo genitus parente vates,
Phœbo & Castaliis Deis amatus.
Ille est qui facili stylo & colore
Vrbes OEnotriæ, & situs locorum,
Portus, valla, pharos, lacus, cauernas,
Montes & fluuios scaturientes,
Diuersosque habitus manu erudita
Descripsit, statuasque, imaginesque,
Et prisci monumenta cuncta sæcli,
Impensisque laboribusque magnis,
Publicam vtilitatem vt adiuuaret,
Solers edidit artifex, typisque
AEuiterni operis Theodorici
Libro hoc proposuit tibi intuenda.
Tu de te meritis bene has repende
Grates, vt studium vtriusque vultu
Sereno excipias, probesque. Virtus
Illorum expedit vnicum hoc, nec vltra.

IN EFFI-

IN EFFIGIEM

THEODORI DE BRY LEODIEN. SCVLPTORIS PRÆSTANTISSIMI.

TEVC. ANNÆI PRIVATI C.

Si prior est ætas mirata, toreumata cœli
PHIDIACI, *doctasque manus celebresque labores*
ZEVXIDIS, *aut si quos dederit diuinus* APELLES.
Ecquid erit nostris sua gratia cassa Magistris!
Quos nec ab ingenio, seclum hoc, nec ab arte minores
Protulit, aut labor ad meritos euexit honores.

Aspice quam præsens THEODORI *industria multos*
Exuperet, palmamque vsu præuertat & arte;
Dum Podagræ *nodis tophisque innexus inultæ*
Tot monumenta parat magnum celebranda per orbem,
Iamque senex plane, sibi tot vernantibus ausis
Immortale facit nomen, seque abdicat vmbris.
Ille & *inaccessas Nabathæa per æquora gentes,*
Atque alio penitus terras sub sole iacentes
Expreßit scalpro, moresque habitusque DEOSQVE
Informes, nudas gentes & prælia cruda,
Arte noua effinxit, signisque inscripsit ahenis.
Ille Getasque Scythasque *truces; Regesque Ducesque*
Pannonios, *structasque acies & sceptra* RODVLPHI
Cæsaris, *Austrasiæque Duces, magnosque penates*
Magnifico insculpsit operi insignique labori.
Ille tot aratis Emblemata *publica signis*
Protulit, ingenuos formans in imagine mores,
Erudiensque animos descriptis ære figuris.
Iamque recens adeo, quo non præclarius vllum
Extat opus, studio nocturno, operaque diurna
Confectum, artificisque impensa & sumptibus amplis
Exactum, quo se ter maxima ROMA *stupendam*
Exhibet, atque nouis iterum Natalibus exit.
Nec sese formis septem pulcherrima ROMA
Iactarit, quantum monumentis vndique priscis
Fulserit, antiquis paßim celebrata Coloßis,
Thermis, magnificis Regionibus, Amphitheatris.
Omnia quæ medios inter nunc publica soles
Edita, & artificem THEODORVM *sculpta fatentur.*
At tibi digna tuo quænam Boissarde *labore*
Præmia Dii dederint merito? qui cuncta perita
Ipse manu præscripta notas & præcipis Autor.
Non tua lethæis mergetur fama sub vndis,
Orbis & Vrbis opus totus mirabitur istud,
Par quod amicorum Boissardus *& ille* Bryæus
In medium socio modo proposuere labore;
Ambo senes septem numerantes lustra senectæ,
Ambo nodosa distorti membra podagra.
Viuito sorte noua ter florentißima ROMA,
Cumque tuo felix operum Boissarde Bryæo,
Pro tantis meritis Superos sperate fauentes.
Pergite in Exemplum seros ornare Nepotes,
Nomen & æterna de posteritate mereri.
Ecquid in Exemplum laus hæc referenda probandum
Nimirum studii tantum, tantumque operarum
Decrepitos potuisse senes tolerare? quid obstat
Vt simili se laude ferant de more minores.
Hæc igitur præsens, quam cernis amice, tabella
Effigiem illius THEODORI *cominus offert:*
Tu grates illi pro exhausto solue labore,
Illius vtque opera quoque deinde fruare, senectam
Sculptori vegetam lætamque precare benignus.
Tum si fata diem component sera supremum,
Vt mensis Diuum & iucundo Nectare viuat,
Æternumque ferat post vltima funera Nomen.

TOPO-

ILLVSTRI AC GENEROSO VIRO HERMANNO A GHOER, BA-*roni de Peſche, Domino Villartij, Andrimontij, Brohainæ, &c.*

IANVS IACOBVS BOISSARDVS VESVNTINVS.

OMANAS Inſcriptiones ſtatim à principio viſum eſt, non temere in duos diſtribuere tomos: ne ſi vno comprehenderentur volumine, liber in nimiam euaderet craſſitudinem. Propterea quòd neceſſe ſit ſingula in vna folij pagina typis excudere, quòd præli impreſſionem charta non poſſit ferre duplicẽ. At cùm vterque tomus potuiſſet debuiſſetque coniungi, ac ſimul emitti in lucem, vtpote qui contineant monumenta vnius vrbis, placuit tamen Theodoro de Bry, Typographo vigilantiſſimo & ſolertiſſimo vtrumque ſeparatim publicare, vt ſumptus qui faciendi ſunt commodiùs tolerare, & ex libri primi venditione ad editionem ſecundi paratior & inſtructior venire poſſit. Eius conſilio & voluntati neutiquam volui refragari, ne vir bonus damnum aliquod ex officioſa beneuolentia, qua me complectitur, caperet. Opus ſanè aggreſſus eſt hoc volens, vtpote qui perpetuo, & indefatigabili deſiderio adiuuandi publicam vtilitatem feratur, & promouendi ſtudia eorum qui venerandæ Antiquitatis admirãtur reliquias, diuerſis in regionibus Europæ à priſcis ſæculis ſummo Dei beneficio relictas. In hac re grandes faciendæ ſunt impenſæ: & quæ facultates hominis opulenti requirant, præter tot annorum labores, quibus ſenex licet, alacris tamen reliquum tempus ætatis impendit. Is enim marmorum, quibus inſcriptiones antiquæ, quas olim collegi, continẽtur, figuras, tabulas, & epitaphia laminis cælauit aheneis, tànta induſtria, tam concinna picturæ delineatione, vt doctiſſimis quibuſque ars illius mirificè probetur, iucundaq; delectatione paſſim excipiatur. Et tantum laudis ipſi ſculptori, quantùm auctori tri-

buant omnes bonarum artium sectatores: cùm hac diligentia suum nomen ad posteritatem cum celebri fama transmittat. Hæc egregiè gestis meritò rependitur compensatio, inuidia etiam non resistente, vt inter bonos bonorum nomen & memoria stabiliatur & floreat. Et ideo qui sapiunt, benè audire malunt quàm ditescere. Quæ, obsecro, diuitiæ possunt cum bona fama conferri? Vita enim ingloria locupletum (quamuis abundè bona fortunæ accumulauerint, & felici possessione quæsitarum opum se beatos existiment) morti non absimilis iudicari debet: nisi ad posteros aliquod testimonium relinquant benè ante actæ vitæ. Opes amittuntur cum vita, fama illustris virtute quæsita permanet æterna. Vera possessio virtus est, cuius laus omnis in actione consistit. At hæc actio non ad se, sed ad alios translata consideratur; vt iuuet, & prosit, & proximi promoueat vtilitatem. Non nobis ipsis nati sumus, sed patriæ, cognatis, & amicis. Meritò igitur eos honoramus, qui se huic vitæ ita comparant, vt omnes eius partes primò ad pietatem, & Dei cultum conferant: deinde, quantùm fieri potest, hominibus commodent, & patriæ suam operam impendant, vnusquisque in suo statu & conditione ad quam vocatus est. Cui plus gratiæ à Deo luminum collatum est, eius obligatio est maior. Talentum nobis commissum fideliter exercere iubemur: ne ingrati videamur, acceptoque à Deo beneficio indigni & iudicio obnoxij. Id seriò dum perpenderet Bryius, intelligatque non solùm tibi, sed literatis omnibus primum librum harum inscriptionum adprobari, operi feliciter inchoato secundam partem adijcit, quæ tibi dicatur, vir generose, tanquam illi cui labores mei conatusque omnes consecrari debent. Prosequar itaque in hoc volumine quæ supersunt eodem ordine, quo in priori cœperam. Et recensebo continua serie illa quæ videntur in Vrbe, tam priuatis quàm publicis in locis. Non quidem omnia (nam magno animi mei dolore plusquàm dimidia pars mearum lucubrationum deploranda iactura perijt) Sed quæ singulari Diuinæ bonitatis fauore & beneficio erepta sunt ex illo meorum librorum miserando naufragio: ex quo vix emersit breuis hæc portiuncula superstes, ex tam laboriosis

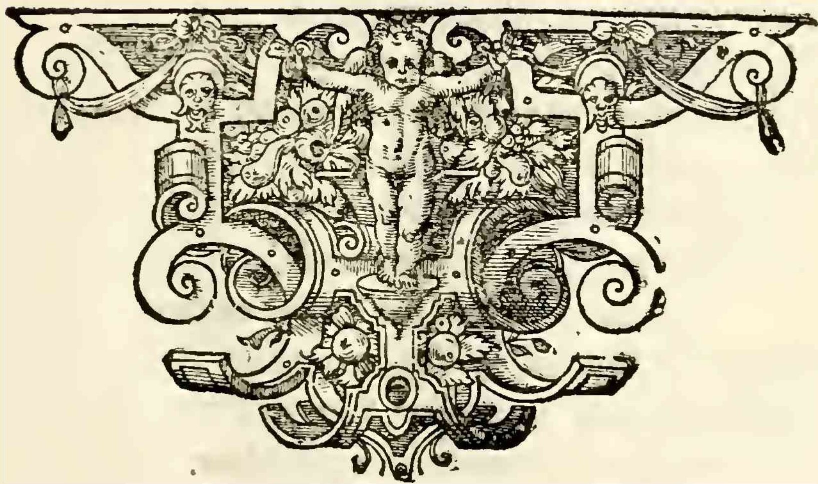
boriosis & diutinis collectionibus, quas priùs in vnum congesseram: quibusque olim totam fere iuuentam impenderam, longis terra marique peregrinationibus susceptis. Quia tamen Deo Opt. Max. (sine cuius prouidentia nihil in humana vita contingit) ita visum est, vt sine fructu tam longum studium, & curæ vigiles euanuerint, quicquid mihi accidit ita expedire credo, damnumque irreparabile quod accepi, toleranter & patienter fero. Cùm potissimùm amissorum iacturam ex aliqua parte suppleant amicorum auxilia: qui diuersis è locis ad me miserunt plurima notatu digna, quæ ipsi obseruarunt, & designarunt. Inter quos est Iulius Roscius, sanctæ Mariæ Transtyberinæ Canonicus vir doctus, antiquitatumq; studiosissimus. Is mihi communicauit librum manuscriptum, quo plurima continentur obseruatione dignissima: sed quæ vt plurimùm ita sunt transcripta, vt ijs certus locus non semper adsignetur, vt sciri possit, qua in vrbis parte reperiantur. Excepta enim sunt diuerso tempore, & diuersis in locis à varijs auctoribus, & in vnum volumen redacta sine ordine: & pleraque non satis exactè correcta, vt fieri solet in marmoribus situ & iniuria temporum exesis, mutilatis, & confractis. Norunt omnes, qui circa hæc studia operam aliquam impenderunt, quàm difficilè sit etiam expertissimo, sensum scriptionis in plerisque elicere. Quæ Romæ sunt, duobus his voluminibus complexus sum, libro peculiari Deo dante, comprehendam nonnulla quæ in Italia, in ora Illyrici, in Stiria, Germania & Gallia collegi. Quibus etiam adiungam recentiorum aliquot literatorum, & illustrium virorum sepulchra: vt Pontani, Decij, Actij, Dantis, Ficini, & aliorum, qui scriptis celebres vbique gentium habentur: Ex ijs non dubito, quin docti cum multo fructu singularem accepturi sint delectationem. Quòd si mihi superessent cætera, quæ in hoc genere simul olim congesseram, potuissem ex his separatim integrum volumen conficere. Tanta cura & diligentia exceperam omnia doctorum virorum monumenta, quæ Ticini, Patauij, Pisis, Senis, Florentiæ, Volaterris, Perusij, Romæ, Neapoli, reliquisque celebrioribus Italiæ vrbibus extant, vt nihil me obmisisse arbitra-

 bitra-

bitrarer, quod doctis placiturum putarem. Sunt enim Itali, fueruntque semper, erga literatos homines ita affecti, vt eorum memoriam quibuscunque possunt rationibus ad posteritatem propagare studeant. Potissimùm celebribus monumentis, in quibus præter exquisita marmora, nullis sumptibus parcunt, vt eiusmodi sepulchra manu operaque artificum illustrentur: certatimque id fit ab optimatibus, qui in rebus publicis primas obtinent partes. Vt in sepulchris Marsilij Ficini, Ioti, Scalcialupi factum videmus Florentiæ, Pisis in Philippo Decio, & Mattheo Curtio. Quamuis Decium certum est, sibi viuo monumentum insigne præparasse, ne posteris crederet, vt inscriptio docet. Nam vt plurimùm illustres illi & literati viri Italiæ, genere nobili sunt orti: Stemmata enim, & nobilitatis suæ gloriam alia re superari non posse, præterquàm scientiarum cognitione credunt. Ideò non est mirum, si ex proprijs facultatibus sepulchra sibi fieri curent sumptuosa, & locis publicis erecta: propensa in eorum memoriam beneuolentia ciuium, & fauore Principum: qui simul suum nomen illustrant, dum sumptus aliquos faciunt in his ædificijs construendis. Magnus ille Dux Hetruriæ, Cosmus Medices, plus famæ sibi apud posteros conciliauit, quòd doctissimos quosque viros luculentis stipendijs ad se accersiuerit: quòd bibliothecas illas duas tam instructas libris manuscriptis Florentiæ excitauerit: quòd Architechtos, sculptores, pictores, mathematicos & reliquos artifices, (quorum artes ingenio & iudicio tractantur) fauore & liberalitate promouerit, quàm ex tam ampla dominatione Hetruriæ, quæ illi nomen Ducis Magni acquisiuit: &, si meritis digna merces rependeretur, Pontificum, Imperatorum, Principumque omnium vnanimo consensu Rex debuerat vocari. Cùm igitur ex multis collectionibus mihi pauca restent, ne portiunculæ illæ exiles superstites excidant & pereant, eas publico spectaculo proponere satius esse duxi, quàm incuria supprimi. Siquis meum studium probabit, & quæ in eo desiderabuntur emendet, augeat, & illustret, illi gratias agam, optimèque de me meritum fatebor: mihique gratulabor, quòd tam laudabili supplemento

exiguum

exiguum principium promouerit, illique cedam libenter, si quid exactius in medium attulerit. Viam enim aperuisse alijs ad benè agendum, gloriosum semper censeri debet. Qui plura, qui meliora, qui iucundiora fuerit meditatus, illi vltro concedam palmam meritam, & quicquid laudis ex mea industria mereri iudicabor: suauissimumque mihi semper erit, illorum dignitati meum officium, & obsequium vltro submittere, & me illis, in quibus vincent, postponere. Tu verò, vir clarissime, breues has reliquias placida, vt solitus es, fronte suscipe cum auctore, qui se tuo nomini in perpetuum colendo volens dedicauit & deuouit. Vale felicissimè.

PETRVS LEPIDVS METENSIS, REGIORVM NEGOTIORVM SVMMVS PROCVRATOR APVD MEDIOMAtricos, Virdunenses, & Tullienses, in effigiem Iani Iacobi Boissardi.

HOSPES, *qui vagus in scientiarum*
Hortis exspatiaris, vt Mineruæ
Doctas ingenium excolas per artes,
Quem tu conspicis heic breui tabella
Expressum Bryii arte penicilli,
Ille est Sequanici ad Dubis fluenta
Boissardo genitus parente vates,
Phœbo & Castaliis Deis amatus.
Ille est qui facili stylo, & colore
Vrbes Oenotriæ, & situs locorum,
Portus, valla, Pharos, lacus, cauernas,
Montes, & fluuios scaturientes,
Diuersosq; habitus manu erudita
Descripsit, statuasque, imaginesque,
Et prisci monumenta cuncta sæcli,
Impensisq; laboribusque magnis:
(Publicam vtilitatem vt adiuuaret)
Solers edidit artifex, typisque
Æuiterni operis Theoderici
Libro hoc proposuit tibi intuenda.
Tu de te meritis benè has repende
Grates, vt studium vtriusque vultu
Sereno excipias, probesque. Virtus
Illorum expetit vnicum hoc: nec vltra.

IN SE-

IN SECVNDVM VOLVMEN ANTIQVITATVM I. IACOBI BOISSARDI VESVNtini carmen ſcriptum à VETVRIO, LEONTIO, TARENTINO.

OBſeſſa & capta eſt à Gallo milite Roma:
Et iam Tarpeias victor habebat opes.
Exul in integrum quem reſtituiſſe, Camille,
Te, licet ingratam, Iuſta per arma ferunt.
Presſerat hanc Pœnis iterum ferus Hannibal armis,
Sed Fabio rurſus vindice ſalua fuit.
Dictus vterq; quoque eſt ſeruatæ conditor Vrbis:
Quod licuit venia, magne Quirine, tua.
Illa eadem eſt æquata ſolo; latèq; ruinas
Vidimus indigno procubuiſſe ſitu.
Quam dum magnanimo Boiſſardus ſuſcitat auſu;
Illamq; antiquis excitat è tumulis.
Reſtauratoris poterit cognomine dici:
Vel potiùs quartus conditor Vrbis erit.

LÆLII CLEOPASSI HYDRVNTINI IN eaſdem antiquitates.

MAgno deſine, Roma, gloriari,
Quo ſtruis tibi conditore laudem.
Priſci mœnia Romuli, quis vſquam
Ad hæc tempora conferenda credat?
Fato cùm tibi natus eſt ſecundo
Auctor, pulueribus tuas ruinas
Qui rurſum exerit, & tuum nitorem
Purgat ruderibus, ſituq; turpi.
Nec, quod antè fuit, breui coërcet
Fines aggere mœnium tuorum,
Non tantùm Latii per arcta rura;
Sed quodcunq; patet polis ſub altis
Regnandum populis ſolum, occupandum
Indulget tibi, datq; poßidendum.

Non per vim penetrare erit necesse
Ad tutos glacie sua Triones:
Nec Germania Cæsares tyrannos
Armatis legionibus repellet.
Passis excipiere vbique palmis,
Et plausu populi. Tibique Gotthi,
Et trux Vandalicæ manus cohortis,
Olim infesta, odium vetus remittet.
Florebis, rediuiua Roma: Sed fatere id
Boissardi ingenio redisse lumen.

DOMITII FAINI VERONENSIS, IN EASDEM.

AEternam quisquis cecinit te, Roma, futuram,
Ille habuit Clario pectora plena Deo.
Non tamen hanc dixit, posuit quam Romulus Vrbem,
Quæ nimis angustis finibus arcta fuit:
Et quam tempus edax subuertit: namq; caduca
Illa priùs fuerat condita materia.
Hanc intellexit, totum quæ sparsa per orbem,
Boissardi æternis viueret aucta libris.

POMPONII RICII NOLANI.

OCciderat, longoq; situ fœdata iacebat
Roma, atq; obscuris condita erat tenebris.
Hanc ita tu reddis prisco, Boissarde, decori,
Maior vt antiquo restituatur honos.
At tibi nec desunt merito tua præmia. Namq;
Restauras Romæ nomina: Roma tibi.

ALARDI QVINTVLI NARNIENSIS.

QVid facis, ô nostri pars pectoris intima? scandes
Sidera, mortali non adeunda pede?
Tarpeias olim instaurauit Iuppiter arces,
Quas Fati iusto tempore dextra ruit.

Tenta-

Tentabis ne audax Fato contrarius ire?
Plusque tibi credes, quàm licuisse Ioui?
Collige relliquias Dominæ inter rudera Romæ:
Id licet; estq́; operi posta suprema manus.
Proh superi! vobis rediuiua Palatia surgunt;
Et Latij maior, quàm fuit antè, decor.
Ecce iterum prisci emergunt tibi, Romule, muri:
Scandere concessum est quos sine cæde Remo.
Ecce iterum, totum fama quæ compleat orbem,
Altera Boissardi Roma reuixit ope.

HENRICVS FABRICIVS TABERNOMONTANVS MED. D. ET SCHOLÆ ORNBACensis Rector, in easdem inscriptiones antiquas.

VT vidi veterum monumenta operosa virorum,
Antiquitates Italas,
Expleri mentem nequij, Boissarde, tuendo
Tuum perelegans opus.
O quantùm priscæ debent tibi rudera Romæ
Tuo rediuiua munere!
O quantùm debent Heroum busta maligno
Exesa tantùm non situ.
Horum imis Manes gaudent, mihi crede, sepulchris,
Tibique gratias agunt.
Et benè de nobis illa regione remotis,
Meretur hic tuus labor.
Quos Apœninum, quos æquas nubibus Alpes
Posthac piget perrepere.
Qui dubijs renuunt caput obiectare periclis,
Quæ terra & vndis obuiant.
Qui sumptus horrent, via quos longißima plures
Opinione postulat.
Quos malè habent Latii mores, Latiæque puellæ
Nudæ papillarum tenus.
Hic Italis oris visu dignißima liber.
Sumptu, via, periculis,

 Et castis

Et castis oculis, & nullo crimine morum
Suæ bonus spectet domi.
At te, plus vno dignißime viuere sæclo
Boissarde, protegat Deus.
Vt quondam liceat tibi nobis edere plures
Industriæ fructus tuæ.

IOANNIS MYLII MARPVRGENSIS, IN EASDEM.

MAgnificas meruit statuas, operosaq́; templa
Phœbæius Æsculapius.
Hippolytum quòd equis excussum, animamq́; halantem
Largo cruoris flumine
Restituit priscæ docto medicamine vitæ,
Animamq́; membris reddidit.
Tu labefactatæ dum toto corpore Romæ
Annis cadauer obsitum
Ad vitam reuocas, æui non dentibus vnquam
Æruginosi obnoxiam,
Quas dignas laudes pro tali munere Roma
Prodet futuris sæculis.
Scilicet illa tuum nomen super ætheris axem,
Non immemor tui, feret.
Quaq́; patet tellus vasta circunsona Ponto,
Seri canent te posteri.
At tu non tituli decus aspiras, nec honoris
Ambis caduci gloriam.
Attamen inuitum te fama æterna sequetur
Omnes per orbis angulos.
Illustres noctu pronis in turribus ignes
Lucere desinent priùs:
Quàm tua se virtus occultet nomine cassa,
Silentij & nube obruat.
O felix iterum, o felix Mauortia Roma,
Cui talis Æsculapius

Conti-

Contigit! Hic faciet limoso e gurgite tractam
Vitæ potiri munere;
Dum circum astriferi voluetur machina mundi.
Pingentq; cœlum sidera.
Romule, concedes, si præripit hic tibi palmam
Boißardus atque gloriam.
Mœnia tu dederas saltu superanda volucri
Remo, laboreque minimo.
Romani imperij fines hic Solis ab ortu
Cubile ad Hesperi vehit.

NICOLAI CLEMENTIS Viselisij.

NOn veterum sunt hæc spirantia marmora regum;
Non procerum moles, pyramidesve ducum.
Eruta sunt, Boissarde, tibi monumenta ruinis,
Omnibus in mundi conspicienda locis.
Plus Romana tuis durabunt rudera chartis,
Quam saxis olim condita Roma suis.
Roma sui tumulus per te rediuiua resurget:
Plus tumulis viuet, quàm lapidum cumulis.

SONNET DE PAVL PERROT SEIgneur de la Sale: sur les mesmes antiquités.

L'Obscure Antiquité dans soymesme perdue.
A l'aide d'un airin, & de noz curieux,
Sembloit pouuoir brider le temps iniurieux
Et eschaper l'oubli qui la tenoit vaincue.
Mais ny l'airin retif, ny la recerche drue
Du ieusneur Antiquaire auec ses grans yeux
N'eut rien fait, si Boissard tuteur des siecles vieux
N'y eut presté la main pour la remettre en veue.
Avecques son pinceau ses couleurs il luy rend;
L'auiue par ses vers ou l'ame elle reprend:

Et de vieille quelle est au iour il la rapelle.
Admirable Boissard i' admire en ce faisant
Ta science, qui fait le iour passé present:
Et de l'Antiquité une chose nouuelle.

AD LECTOREM BENEVOLVM

Boissardus.

SI primum placuit tibi volumen,
Acceptum tibi non minùs secundum.
Spero, candide Lector, qui maligno
Non es iudicio. Heic mihi paratur
Currendum stadium patente Circo:
Quod sunt mensi alij quidem probato
Successu, & populi fauente plausu.
Quòd si curriculum ingredi hoc parem; nec
Præstem quicquam aliud peritius, quàm
Quod præstasse alios priùs fatemur,
Fiam ridiculus; pudorque nobis
Infami feriet genas rubore.
Mazochique & Amantij labores,
Et quæcunque Apianus exarauit,
Maximè Smetij librum eruditum
(Cui doctam imposuit manum, togæque
Gemmatum Tyriæ addidit monile
Magnus Lipsius ille, Clusiusque
Gloria Atrebatum & decus perenne)
Quisquis viderit, haud fuisse dicet
Necesse hæc mea publicare: cùm sint
Vna res eademque. Vt illi honorem
Suæ sedulitatis, ingenijque
Mercedem accipiunt, suisque dignam
Lauream meritis (mali viri esset
Inuidere bonis) & inuidebunt,
Opinor, mihi non magis vel illi,
Lector qui bonus audis, hæc tuis si
Nunc proponam oculis videnda, quæ sunt
Non solùm locupletiora cunctis,

Primis edita quæ fuere prelis,
Sed, quod nemo negat, venustiora.
Nam, ne mancum opus hocce diceretur,
Nihil non hieroglyphum reliqui.
Commentaria & Explicationem
Singulorum alios sinam docere.
Nobis sufficit ordine indicare
Quæ sunt ad Latii fluenta Tybris
Priscorum monumenta temporum: quasq;
Hospes in medijs stupet ruinis
Romæ relliquias. Scopum mihi istum
Solum proposui, tuo relinquens
Cuncta Iudicio probanda. Quòd si
Hæc industria tam laboriosa
Fauorem potis est tuum mereri:
Nunquam me studij huius, atque sumptus
(Quem me oportuit, vt tibi hæc dicarem,
Olim sustinuisse) pœnitebit.

DE FVNERIBVS ET MODO SEPELIENDI VSITATO APVD Antiquos.

CVM in hoc ſecundo volumine, ſicut & in priore factum eſt, proponantur diuerſæ inſcriptiones, quę in hodiernum vſque diem in marmoribus Romanis conſpiciuntur. Ex iis aliæ ad res diuinas pertinent, nempe ad titulos Deorum, ad templorum & ſtatuarum dedicationes, aliæ ad ædificia publica, vtpote ad porticus, pontes, aquęductus, circos, portas vrbis, locorum terminos, & alias ſtructuras illuſtriores: Reliquæ autem, quibus maior huius libri pars occupatur, ad Epitaphia mortuorum referri debet. Cúmque de ſepulchralibus inſcriptionibus hîc ampla fiat mentio, exiſtimaui ad Lectoris delectationem conducere, ſi pauca hic adnotem, quæ de funeribus & modo ſepeliendi apud ſcriptores paſſim occurrunt.

Conſtat enim apud Antiquos magnam ſepeliendi mortuos obſeruatam fuiſſe curam. Nam cùm parentum, liberorum, cognatorum, amicorumque præſentia deſtituerentur, eorumque deſiderio mirificè tangerentur, non eſt mirum ſi nihil intẽtatum reliquerint, quod ad conſolationem & mœroris diminutionem faceret. Cui acceſſit & religio, qua conſcientiæ & mẽtes hominũ plurimùm mouẽtur. Nemo enim fuit vnquam, exceptis aliquibus atheis & prophanis, qui non exiſtimauerit Deum eſſe mundi totius creatorem, & conſeruatorem, hominemq; ad eius ſimilitudinem factum, rationiſq; capacem, vt ſuum conditorem cognoſceret, illi ſeruiret, illum veneraretur & coleret. Vtque Diuina illa maieſtas ęterna, infinita, & omnipotens eſt, ſic quoque pura, perfecta, ſcelerum vltrix, & virtutum remuneratrix: quæque nihil habet commercij cum vitio & peccatis. At è cõtrario, nemo eſt tam vecors, nemo tam ſtupidus, qui ſe non agnoſcat multis in rebus imperfectiſſimum, & peccato obnoxium, imo vitam omnem continuationem eſſe peccati. Cumq; Deus ſcelera

&

&c crimina auerſetur, nemo dubitat aliquando reddendam eſſe noſtrarum actionum rationem coram tribunali Iuſtitiæ Diuinæ: Et vnũquemq; recepturum ſecundũ opera ſua. Hæc doctrina licet propriè ad Chriſtianos pertineat, gentes tamen quæ Dei verbum non audiuerunt, ab ea non fuerunt alieni: Imo docuerunt animas mortuorum poſt obitum ad Inferos ferri, & à Plutone Inferni Deo tradi ſeueriſſimis iudicibus Minoi, Rhadamãtho & Æaco, qui incorrupta trutina omnium anteactam vitam trutinabant, nulloque reſpectu, aut ratione habita ſtatus, conditionis, dignitatis, ſexus, aut ætatis, de omnibus incorruptam ferrent ſententiam: ſontes & noxios pœnis & torturis atrocibus pro magnitudine delicti adiudicabant: alios rotis, alios vulturibus, alios Eumenidibus furiis infernalibus conſcindendos flagellis & verberibus, alios vadis Cocyti & Phlegethontis, flamma & ſulphure ſtagnantibus immergendos præcipiebant, tandiu donec iuſtitiæ diuinæ ſatisfactum eſſet, pœnaq; iuſta crimen admiſſum elueretur. Boni verò & Dei cultores, quique per virtutem vitam tranſegerant, plurimis profuerant, obfuerant nemini, hi Diuinum fauorem & gratiam conſecuti ad beatam & æternam tranquillitatem & felicitatem transferebãtur ad Elyſios campos: vbi flumen Lethes proni adibant, & de eo potabant, vt inde malorum & laborum in vita tranſactorum obliuionem conciperent: & ſeſe ad loca deſtinata, & beatorum conſortia reciperent: vbi delitiis omnibus doloris & triſtitiæ immunes fruerentur: iiſque ſtudiis vacarent, quibus in vita maximè fuerant delectati: vtpote literati cum literatis, milites cũ militibus, virgines cum virginibus, matronæ cum ſimilibus, qui omnes Philoſophia, rerum arduarum meditatione iucũda, militaribus exercitiis, choris, cantu, & reliquis eiuſmodi exercitiis ſeſe oblectabant.

At cùm incertum eſſet quo modo quiſque tractaretur apud Inferos, mortuorumque curam non poſſent deponere viuentes, omnem mouebant lapidem, vt defunctorum neceſſitatibus prouiderent, tam legitima ſepultura, quàm precibus, & ſacrificiis, quibus DEVM placari, & clementem reddi iudicabant: hoc ante omnia procurantes, vt animabus

defunctorum Deos manes propitios & fauentes redderent. Existimauerunt enim antiqui, hominibus, cum primùm in lucem venirent, duos Genios tutelares committi, qui hominem, dum in vita esset, nunquam desererent, sed eius omnes actiones bonas & malas obseruarent, & exactè notarent; vt post mortem anima ad Inferos delata, & Iudicum examini subiecta, reciperet præmia felicitatis, aut pœnas admissorum criminum, prout testimonio Manium probabantur benè vel malè egisse in corporibus: Hinc apud Vergiliũ Anchises Æneæ filio inquit, *Quisque suos patimur Manes.*

Prima igitur apud antiquos post suorum mortem cura fuit, vt legitimè sepelirentur. Quotannis enim certos dies instituerunt, quibus parentationes fierent, nempe tertium, septimum, nonum & trigesimum post obitum diem. Græci ἐναγίσματα vocabant obsequias, & oblationes, quæ Dijs Manibus offerebantur pro animabus defunctorum, νεκύσια erant sacrificia pro mortuis. τεαρήματα conditura & inhumatio. τριέσματα & ἔννατα erant nouendiale illud sacrum, quod nono post obitum die fiebat. τριακάδες καὶ τριακονδες, quæ celebrabantur post trigesimum diem. Latini ea omnia comprehendebant sub nominibus iustorum, exsequiarum, inferiarũ, parentationum, nouemdialium, denicalium, februorum & feralium. Quæ omnia didicerunt à Græcis: Græci ab Ægyptijs, Ægyptij à Chaldæis, Æthiopibus, Gymnosophistis, & Brachmanibus: qui omnes spe resurrectionis futuræ ea sacra inter suos instituerunt. Licet hanc de resurrectione doctrinã Plinius more suo irridet, lib. 7. c. 55. vbi ait. Similis & de asseruãdis corporib. hominũ, & reuiuiscendis promissa à Democrito vanitas, qui non reuixit ipse. De hac resurrectione ita scribit Phocylides:

Οὐ καλὸν ἁρμονίην ἀναλύεμεν ἀνθρώποιο.
Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν ἐς φάος ἐλθεῖν.
Λείψαν, ἀπειχομένον ὀπίσω δὲ θεοί τελέθονται,

Non est pulchrum harmoniam corporis humani soluere, quem statim ex terra speramus in lucem rediturum, & postea inter deos numeratum iri.

Ex hac opinione natus est inter Ægyptios mos ille curiosus cõdiendi corpora: quę tantis sumptibus obseruarũt Sesostris,

ſtris, Amaſis, Sinandius, & alii Satrapę, imo & ipſi plebeii, qui omnes hanc futuram reſurrectionem exſpectabant: quorum vnuſquiſq; pro ſuis facultatibus ſuorum corpora condiebãt, vt integra ſeruarentur, ſi fieri poſſet, vſq; ad cõſummationem ſæculi, quo tempore corporum reſurrectionem futuram exiſtimarunt. Neque defuerunt plurimi, qui ſepulturam viſi ſunt negligere: vt de Diogene factitatum legimus: qui amicis rogantibus quid poſt mortem de ſuo corpore faciendum vellet. Hoc, inquit, aut in profluentem abijcite, aut exponite deuorandum alitibus & feris. Et Anaxarchus dum iuſſu Nicocreontis tyranni Cyprij pilo tunderetur in mortario. Tunde » tunde, ait, Hunc Anaxarchi corticem, quo ipſe inuolutus eſt, » nihil enim hinc damni accipio. Sed illi ſepulturam corporis ideo negligere viſi ſunt, quòd maximè ad eam hominis partem, quę præcipua eſt, ſpectare viderẽtur, nempe ad animam, cuius quaſi theca, vel veſtis, vel domicilium eſt corpus hoc caducum & corruptibile, cùm anima ſit immortalis. Quod Ci- » cero teſtatur in ſomnio Scipionis. Tu verò ſic habeto, inquit, » te non eſſe mortalem ſed corpus hoc. Nec enim tu is es, quem » forma iſta declarat, ſed mens cuiuſque is eſt quiſque, non ea fi- » gura quæ digito demonſtrari poteſt. Hanc opinionem ſecuti » ſunt alij multi: qui corporis mortales exuuias cõtempſerunt, de anima tantùm ſoliciti: vt de Mæcenate legimus.

Nec tumulum curo, ſepelit natura relictos.

Et Vergilius introducit Anchiſen dicentem: *facilis iactura ſepulchri eſt.* Seneca inquit: Omnibus natura ſepulchrum de- » dit. Naufragorum idem fluctus qui expulit: Suffixorum cor- » pora crucibus in ſepulturam ſuam defluunt: eos qui viui cre- » mantur pœna funerat. Lucanus lib. 7. inuehitur in Iulium Cæſarem, qui iuſſerat Pompeianorum cadauera inſepulta relinqui.

Nil agit hac ira; tabes ne cadauera ſoluat,
An rogus, haud refert. placido natura receptat
Cuncta ſinu: & paulo poſt: *capit omnia tellus*
Quæ genuit: cælo tegitur qui non habet vrnam.

Cyrus quoque Perſarum rex, teſte Xenophonte, morti proximus filiis ſuis præcepit, vt poſtquam expiraſſet corpus

ſuum

ſuũ humo ſtatim mandarent, de pompa funebri, & ſumptuoſiore ſepulchro neutiquam ſoliciti: beatum ducens, corpus ſtatim reſolui in terram, vnde ortum duceret.

Maior tamen meliorque pars hominum exiſtimarunt ſemper eſſe infeliciſſimum ſepultura carere. Neq; certè corpus hoc terreſtre, licet infirmum caducumque ſit, omni honore indignum eſt. Cùm enim ſit animæ domicilium, & per id ipſa anima, tanquam per idoneum inſtrumentum, multa laude digna operetur, quæ ad Dei optimi honorem, & ad conſeruationem ſocietatis humanæ faciant, conſentaneum rationi videtur, vt id ab anima ſeparatum honorificè tumulo mandetur. Nihil enim ſtructura corporis humani præſtantius, nihil admirabilius videri poteſt. Si quis exactè contempletur ſingularum partium compoſitionem & ſymmetriam, exiſtimabit ad eius ſtructuram concurriſſe omnes Diuinæ ſapientię theſauros. Nihil enim aptius, nihil perfectius formari poterat, ad recipiendam eam hominis partem quæ præcipua eſt, & Deo ſimilis, nempe animam, cuius imaginationes & conceptus, hoc corpus exequitur. Admiranda ſunt, ſi benè perpendamus, tot & tanta opera, quæ manibus hominum perficiuntur, ex quibus iudicium internum quale ſit clarè perſpicitur. Hinc Hermes Triſmegiſtus tradit Deum procreaſſe duo maximè admiranda, Mundum, in quo ſe exerceret & luderet per infinitas creaturas; & Hominem, in quo ſe oblectaret & delectaretur: quibus diuinitatis omnipotentia & bonitas manifeſtatur, vt enim mundus imago Dei eſt, ſic homo eſt imago mundi. Propterea Philoſophi hominem vocarunt μικρόκοσμον: Et Paulus hominis corpus templum Dei appellat: Neque vlla creatura inuenta eſt, quam DEI filius ſibi adiungeret, quàm homo. Nam Chriſtus ſeruator noſter Deus eſt & homo, ſicut homo eſt anima & corpus inſeparabiliter coniuncti. Deus enim animam creauit ad ſuam ſimilitudinem, quæ vnita cum corpore efficit hominem. Cumque verbum Diuinum cum homine fuerit vnitum, credendum eſt hoc corpus, quod hominis pars eſt, cum Chriſto ſuo capite reſurrecturum, & cum Deo vniendum eſſe. Æquum eſt igitur vt diſſoluto hoc homine, corpus ab anima ſeparatum ſingu-

singulari honore excipiatur, & sepulchro aliquo tumuletur: quo moneat mentes viuentium eos mortales esse. Seneca existimat monumenta ideo dicta, quod mentes hominum moneant suæ conditionis, & a metu mortis eos reuocent. Plato quoque solebat dicere præcipuum Philosophiæ scopum in eo versari, in perpetua mortis meditatione. Augustinus super 2. lib. Regum cap. 2. vbi benedicitur iis qui Saulis corpus sepeliuerant, ait: Corpori humano quicquid impenditur, etiam si id non fiat ad præsidium salutis, tamen est ad humanitatis officium. Et Varro indignatur Licinium quendam Augusti tonsorem sumptuoso sepulchro ad viam Salariam conditum, cum alii præstantissimi viri eo carerent honore.

Marmoreo tumulo Licinus iacet: at Cato paruo,
Pompeius nullo. credimus esse Deos?

Abrahamus hunc honorem sepulturæ adprobans, Genesis cap. 23. prouidet de conditorio sibi, vxori, posterisq; suis. Et in id monumentum (quod eius auus coëmerat a filijs Hemor) Iacobus in Ægypto moriens inferri cupiuit: Præcepitque filiis, vt postquàm eorum posteritatem Deus liberasset a seruitute Ægyptiorum, & eos introduxisset in terram Cananęorũ (quã Deus promiserat Abrahamo & semini eius) vt eius ossa secũ ex Ægypto ausportarent, & conderent in sepulchro Abrahami. Legimus Cimonem Miltiadis filium captiuum se reddidisse, & carceri inclusum, tantisper dum pater sepulchro mandaretur, quod à creditoribus impediri poterat: tanta fuit apud omnes populos sepulturæ cura, vt nemo ea carere voluerit. Vnde Plutarchus in vita Lycurgi scribit: præceptum fuisse non minus alacriter pugnandum pro sepulchris maiorum, quàm pro focis & aris. Quia apud omnes sepulchra sacrosancta iudicabantur, & inuiolabilia: vt testatur Plinius libro secundo cap. 65. Et in legibus duodecim tabularum scriptum est: Vbi corpus demortui hominis condas, locus sacer esto. Infelicissimi semper iudicati sunt omnes qui honore sepulchri destituerentur: Vnde Poëtæ fabulati sunt defunctorum, qui sepultura carebant, animas circa Stygiam paludem palantes & vagabundas errare cum

gemitu & mœrore triſtes, neque cymba Charontis excipi, vt ad quietem transfretarent, donec terra tumularentur eorum cadauera. vt apud Homerum legimus de Elpenore: & apud Vergil. 6. Æneid. de Palinuro, qui ad Acherontem Æneæ occurrens hæc cum gemitu exclamat:

Nec ripas datur horrendas nec rauca fluenta
Tranſportare prius, quàm ſedibus oſſa quieſcant.

Et paulo poſt ſubiicit,

Eripe me his, inuicte, malis, aut tu mihi terram
Inijce.

Homerus quoq; Odyſſeæ 3. ait: Si Menelaus inueniſſet Ægyſtũ in domo fratris Agamemnonis, corpus eius expoſuiſſet feris deuorãdum, & canibus nocturnis: idq; omni honore ſepulchri priuaſſet, tanquam ſummum malum, quod defunctis & inimicis inferri poteſt. Vnde apparet ſepulturã vltimũ beneuolentiæ, ac pietatis eſſe officium, quod defunctis agnatis & amicis impẽdimus: quoq; viuentibus acquiritur conſolatio, & deſiderium abſentium quoquo modo leuatur, & imminuitur. Monumenta etiam non paruum ad virtutem ſtimulum præbent. Nam cùm ſuperſtites animaduertunt, viris laude dignis, & de republica bene meritis ſepulchrales honores tribui & conferri, ad eaſdem virtutes ſequendas non mediocriter excitantur & compelluntur.

At cùm ſepeliendi mortuos apud omnes populos receptus ſemper fuerit mos: non vna eademque ratio apud omnes fuit vſitata. Ægyptij (qui in religione Deorum fuerunt ſuperſtitioſiſſimi) corpora ſuorum mortuorum poſt lotiones, exenterationes, & expurgationes ab omnibus excrementis & immunditijs, & ijs omnibus quæ putrefactionem admittunt, ſi tenuioris eſſent conditionis, nitro ac ſale præparato totum corpus ſpargebant, ceraque tegebant, & ita ſepulchris mandabant. Qui verò erant locupletioris fortunæ, vt reges, principes & magnates, non ſolùm nitro lauabant, ſed integrũ corpus opobalſamo linibant, quod apud eos copioſum creſcebat: & vſq; ad hodiernum diem aliquot plantæ adhuc ſeruantur in hortis Sultani, in oppido Metanrea non procul à Memphi, quæ ſumma diligentia coluntur: & ſuccus qui

ex ar-

ex arbusculis ferro incisis, diebus canicularibus destillat, ad Othomannum Imperatorem, tāquam thesaurus exquisitus, Constantinopolim defertur. Hoc balsamo, preciosissimisque aromatibus præparata corpora munda syndone inuoluebantur, & sepulchris marmoreis tegebantur: quæ vsque ad nostra tempora seruata sunt; & eruta è sepulchris in Europam deportantur, ad medicorum vsum, qui ea Mumiam vocant: diuersa tamen ab inuicem, prout balsamo vel leuioribus aromatibus olim sunt imbuta, ita alia aliis præstant: neque solùm apud Ægyptios id vsitatum fuit, sed etiam apud antiquos Italos hunc morem seruatum animaduersum est, nempe Hetruscos qui ex Ægypto in Italiam nauigantes regnum tenuerunt apud Tyrrhenos & Ligures: Memini me audiuisse à clarissimo viro Iulio Roscio S. Mariæ Transtyberinæ canonico Romæ, suo tēpore ad Arnū ex fluminis inundatione detectum fuisse sepulchrum, in quo inuentū est corpus humanū adhuc integrum & incorruptū: in cuius concauitate liber erat literis hieroglyphicis notatus, cū phiala aurea plena nescio quo liquore oleaginoso. Verisimile est characteres illos continuisse aliqua mysteria sacra ad salutē animæ defuncti conducentia. quemadmodum factitatum animaduertimus ab Ægyptiis, qui in concauitate thoracis mortuorum inserebāt libros papyraceos, vel volumina corticū arborū, vel membranas characteribus hieroglyphicis plenas, cū imagunculis gypseis Canopi, Dei apud illos summa veneratione culti: quem proculdubio credebant placatū & conciliatum sacrificiis reddi propitium animæ defuncti. Eiusmodi imagunculæ gypseæ cyaneo vernice desuper litæ seruantur multis in locis, in conclauibus principum: quales vidi olim duas Pisauri, vnam Rom in cōclauiæ Cardinalis Strozzæ, & alibi: adferuntur enim crebrò ad nos Alexādria à mercatoribus qui illic negotiantur. Superioribus annis Lusitani quidā mercatores ex Ægypto in Hispaniam nauigantes cum mercibus, quas ex Asia & Alexandria comportabant, tempestate acti sunt ad littus Massiliensiū: qui quia essent Hispanicæ factionis, eorū naues à Præfecto vrbi retentæ sunt, & merces fisco regis adplicatę. Mercatores, vt hanc iacturā auerterent, ad

Henricum Galliæ regem huius nominis tertium ſeſe contulerunt, ſuppliciter rogantes, vt liberi cum nauibus & mercibus dimitterētur: mercatores ſe eſſe dicebant, nihil hoſtiliter geſſiſſe, ne cogitaſſe quidem, ventorum violentia ſe ad littus Gallicum compulſos, non voluntate, vtq; munuſculis leuioribus regis amicos & aſſeſſores ſibi conciliarent, ducem potiſſimum Epernonium, qui præcipua autoritate valebat apud Regem, cui obtulerunt ſtatuam Canopi elegantiſſimis characteribus hieroglyphicis circunquaque inſignitam. Eam ex Ægypto aduectam aſſerebāt, & repertam in corpore Mumiaco magni precij, quod à Proſultano ad Imperatorē Turcicum Conſtātinopolim miſſum erat. Statuam (quòd palmi longitudinem non excederet, & ex gypſo fragili eſſet cōflata) neglexit dux, militiæ potiùs quàm antiquitatum ſtudioſus, eamq; clariſſimo viro Petro Lepido Metenſi Regiorum negotiorum Procuratori (qui tunc fortè adſtabat) dono dedit, Lepidus verò mihi. Atqui eius ſtatuæ typum, Deo volente, inſeram poſtremo libro mearum antiquitatum, qui continebit inſcriptiones Gallicas, potiſſimùm Metenſes.

Funerum igitur horum præcipuæ ceremoniæ conſiſtebāt in lotionibus, conditura, pompa funebri, pullis veſtibus, & ſepultura: quibus ritè exactis orationes funebres declamabātur in laudes defuncti, & expiationes obſequiarū pro anima, ſacrificiaq; fiebant Plutoni Sūmano, & Dijs Manibus animæ tutelaribus, Proſerpinæq;, qui oēs dij erant inferni animarū potētes. Potiſſimū Dij Manes officioſè placabātur, qui à principio natiuitatis tribuebātur à Deo Opt. Max. cuſtodes animæ hominis recèns nati, vt eſſent eius tutelares, & obſeruatores omniū actionū per totam vitā, hortatoreſq; ad virtutē: poſt obitū aūt animam comitabātur ad Inferos, & eā ſiſtebant corā Iudicibus Minoe, Rhadamātho, & Æaco: quas ꝓ ratione virtutum, vel peccatorū anteactorum in vita, ſeueriſſimis pœnis puniebāt, vel quieti ęternę adiudicabant, apud Elyſios cāpos, ad quos mittebantur beatorū animæ. Nam, vt paulò antè diximus, hæc omnia tam curioſè obſeruabant, cōſiderantes futuram corporis reſurrectionē, quod ſimul cū anima potiturū eſt vita æterna. Ideo æquum eſſe videtur, vt reiectis omnibus

abusibus, & superstitione, aliquid impendatur in sepultura mortuorũ, quod semper & vbiq; à pijs patribus obseruatum fuisse animaduertimus. Ethnici nullũ modum in his obseruãtes, hinc primã Idololatriæ desumpserũt originẽ. Ninus Assyriorum rex tertius, vt suis post mortẽ prouideret, ac eorũ memoriam ad posteritatẽ extẽderet, sepulchra Saturno Nẽbroto avo, patriq; Belo Ioui, Rheæ auiæ, & Iunoni matri splendidissima struxit sepulchra, sacrificia instituit, & ea omnia quæ ad pompas funerum pertinere videbantur: neq; his contẽtus, statuas, quæ mortuorũ similitudinem referrẽt, publicè erexit, templa illis struxit, & diuinos honores, sacrificiaque solemnia illis instituit: non tantùm propter memoriam defunctorum, sed vt aliquam consolationem adipiscerentur in dolore amissorum parentum, quorũ præsentia, auxilio, & tutela priuabãtur post eorum mortem. Diophantus Lacedæmonius lib. 4. antiquitatũ recitat apud Ægyptios fuisse Syrophanem Satrapam locupletissimũ, qui filium habuit vnicum successorẽ & hæredem futurum nominis & facultatum. Cuius morte tãto dolore & mœstitia cruciatus est, vt nihil omiserit intẽtatum, quod ad Iuuenis obsequias facere putaret. Mortui imaginem artificiosissimè elaboratã in medijs suæ domus penetralibus statuit, quã recentibus semper floribus redimibat, & alijs ornamẽtis sumptuosioribus. Eam deniq; iussit à suis domesticis coli & inuocari, & tanquã participẽ alicuius diuinitatis adorari: quiq; ex seruis aliquid admisisset, quod punitionẽ mereretur, si ad altare illius imaginis supplex cõfugisset, veniã consequebatur. Et hæc superstitio statim postea ad aliorũ Principum sepulchra & imagines trãsijt: vt monet Clemens Alexãdrinus in suo Protreptico: dum loquitur de sepulchro Acrisij, quod erat Larissæ. Et de Cecropis, ꝙ videbatur apud Atheniẽses. Tanti, certè, apud oẽs fiebat honos sepulturę, vt infelicissimi semper iudicati sint, qui insepulti relinquerẽtur. Ideo lex antiqua iubebat eos sepultura remouendos, qui sibi manũ intulissent. Qui sibi manũ admouerit insepultus esto. Et Barbari oẽs suorũ sepulchra sacrosãcta semper habuere: quod ab Epaminonda Thebano dici erat solitũ, Mortem sacram animo imperterrito subeundam esse, pro defensione patriæ, pro

ſepulchris maiorū,pro aris & focis. Inuiolabilia apud omnes iubebantur maiorum ſepulchra. Leges duodecim tabularū hoc expreſsè continebant. VBI CORPVS DEMORTVI CONDAS LOCVS SACER ESTO. Quod etiam Cicero lib.2. de legibus autoritate Pontificum ſancitum fuiſſe teſtatur. De hac re lege Plinium lib.2.cap.66.

Primum ſepulchrorum conſtitutorem,& funerū curatorem hiſtoriæ perhibent fuiſſe Samothem, qui apud Gallos regnauit,& DIS Pater vocatus eſt,& Summanus, quaſi ſummus Maniū: & Soranus à vocabulo σῶρος quod eſt ſepulchrū: de quo lege Plin.lib.2.c.54.& Auguſt.lib.4.de ciuitate Dei. Is parentationum, & funerum ceremonias inter ſuos inſtituit. Ideo potens animarū poſt obitum iudicatus eſt, diuinitatiſq; particeps,& Inferorū rex,ad quos defunctorū animæ deſcendebāt,cuius vxor Perſephone fuit,ſiue Proſerpina,quę à Romanis Libitina vocabatur:in cuius templo vendebantur,vel locabantur quæcunq; ad funera pertinebant: & Libitinarii dicebantur Veſpillones,& funerū curatores. Plutarchus queſtion.23. Licet Libitina eadem crederetur cum Venere:quæ natiuitatis & mortis erat procuratrix & promotrix.

Ægyptiis mos erat,quoties Rex è vita deceſſiſſet,corpus mortui ſyndone inuolutum deferre ad Acheruſam ſiue Stygem Paludem non procul à Memphi, vel vt teſtatur Seruius poſt Senecam,prope Sienem. Lacus enim erat limo craſſo & nigro plenus, carectis & harundinibus circunquaq; ſeptus, horridus & terribilis aſpectu:in cuius medio aſſurgebat inſula parua nomine Abatos.Cymba,qua eò traiiciebatur,ſecundū Herodotum vocabatur βάρις: ſecundū Græcos dicebatur ἐπιβάτερα: nauta verò qui corpora ducebat Charon. & naulum q̄ pro vectura ſoluebatur, δανάκη vel δανός. In illa inſula conueniebāt quadraginta iudices, ex integerrimis & incorruptiſſimis ſelecti,qui in hemicyclum ſedentes defuncti corpus ſibi proponi iubebant, & denudari; eiuſq; vitā exacta inquiſitione examinantes,& æqua trutina benè facta, vel peccata trutinātes, iudicabant an ſepulturæ dignum eſſet honore, vel cōtra. Quæ ſententia non tantū ad reges,verùm etiā ad omnes alios pertinebat. Si dignū ſepulchro pronunciarēt, tū indicebatur

luctus

luctus publicus, per septuaginta duos dies, quibus vniuersus populus fractis vestibus, & luto fœdatis capitibus tristis sedebat: templa omnia claudebantur, sacra intermissa, & vacatio ab omni opere præcipiebatur: nemo interim thermis vtebatur, nemo balneis corpus immergebat: nemo vino, cibis coctis, vel quoquo modo præparatis vescebatur, nemo lecto decumbebat, vel rei venereæ vacabat. Hoc enim tẽpore corpus regis per Pollinctores tractabatur, & præparabantur omnia quæ ad exequias erant necessaria.

Modus condiendi corpora apud Ægyptios tribus potissimũ modis fiebat, qui tamen omnes eò tendebãt, vt defuncti corpus à putredine vindicaretur & integrũ seruaretur. Corpus igitur post mortẽ exquisitis lauacris accuratè lauabant, & abluebant omnes sordes, si quę cõtractę essent ex morbo, vel alia ratione. Ea deinde munda cõmittebantur Pollinctorib., qui procurabãt euiscerationes, euacuationes, & alia quę à cadauere propter putredinẽ erant eximenda. Hi primũ omniũ pręparatis ad hunc vsum instrumentis argenteis, vel aheneis, vel ferreis vncinis, & volsellis per narium cauitatẽ & meatus cerebrum extrahebant, vacuumq; cranium replebãt odoriferis & fragrantibus aromatibus. Postea cultello acutissimo, confecto ex lapide Æthiopico, ventrẽ inscindebãt, & eximebant omnia intestina & viscera, præter cor & renes: diligẽtiq; lotione ex vino Phœniceo abluebãt omnia interiora corporis, quæ replebant myrrha, cinamomo, casia, & aliis preciosibus balsamis, odoribus, & liquorib. putredinẽ & corruptionẽ prohibentibus: excepto thure, quod quia ad sacra Deorũ destinatum erat, non existimabant licitum esse, id applicare ad vsus funebres, vel etiã profanos. His peractis, cooperiebãt corpus totũ gũmi liquido cedri, & macerabãt sale pręparato: totaq; hæc cõdiendi cura producebatur per dies triginta, vel sexaginta, vel etiam 70. prout sumptus exquisitiores fiebant: & ad summũ luctus septuogesimo die finiebatur. Demũ cadauer fascia xylina oblonga, & lata dimidium pedẽ inuoluebatur à capite vsq; ad pedes: postea includebatur simulachro ligneo, ꝙ defuncti formã exprimebat: feretroq; impositũ, vel lecto funebri, proponebatur ante sepulchrũ cũ scripto, quod

omnia

omnia gesta mortui continebat: quæ quiuis obuius ex lege poterat taxare, impugnare, & accusare. Ex opposito stabant alii qui defunctum laudabant, & eius vitam recitabant coram sacerdotibus, qui præsentes aderant, arbitri & iudices eorum quæ proponebantur ab accusatoribus & defensorib. ita vt aliqui reges malę conuersationis in vita conuicti, sepulchri honore post mortem priuati sint.

Eundem modum seruabant in sepeliendis mulieribus: quæ si è vita decessissent forma integra, & ætate iuuenili, essentque nobilium & locupletum vxores vel filiæ, earum corpora non committebant vespillonibus ante quartum vel quintum diem, cùm putrescere & fœtere inciperēt. Propterea quod compertum esset Vespillones iis corporibus fuisse abusos ad turpitudinem: De his legendus est Herodotus in Euterpe: Diodorus Siculus lib.2.cap.5.& Plutarchus in Symposio Sapientum. Nonnunquam cum aromatibus immiscebant gemmas, monilia, & alia eiusmodi, quibus maximè vsi essent dum viuerent. Addebant etiam aliquando libros Magicos & Chimicos, aut qui continebant totam vitæ anteactæ seriem: plerunq; characteres inserebant hieroglyphicos corticibus cedri, vel papyro, vel intestinis animalium mādatos, vel sigilla metallica, clausa phialis crystallinis, aureis, argenteis, vel aheneis, vel etiam onychinis.

Plebeii eundem modum sepeliendi suos mortuos seruabant pro facultatibus vniuscuiusque: Nam corpora benè lota, & ab omnibus fecibus & excrementis expurgata nitro vel sale tegebant, & aromatibus minùs exquisitis & preciosis linibant, interdum melle, vel cera tegebant. Vnde fit vt Mumia illa, quæ ex Ægypto in Europam adfertur ad vsus Medicos, cum nihil aliud sit, quàm cadauera defunctorum condita, alia aliam longe superet dignitate & efficacia, prout balsami copia, & aromatibus preciosioribus constat. Non enim dignitas ex carnibus humanis censetur, sed ex aromatibus, quibus humana corpora tecta, & imbuta sunt. Vnde apparet ridendam esse ignorantiam eorum, qui hanc Mumiam dicāt esse cadauera mortuorum, qui suffocantur in desertis, incursu arenarum mobilium, quas venti agitant & aceruatim accumu-

cumulant, & coaggerant in illis solitudinibus aridis & siticulosis, imo non desunt hodie chirurgi qui ex patibulis mēbra suspensorum detrahant arida & sole torrefacta, quæ ad vsum suum sine magno fructu adplicant. Certum enim est corpora principum & magnatum, in quorum funeribus tam preciosa impensa sunt aromata, multo plus efficaciæ habere, quàm plebeiorum, in quibus condiendis nihil præter sal, mel, nitrũ, vel ceram impensa sentiunt diligentes talium rerum & docti exploratores.

Iudęi eundē morem sepeliēdi suos seruauerunt, sed minùs exquisitè. Nã, vt refert Strabo lib. 16, & Iosephus vltimo Genesis, corpora mortuorũ lota priùs & expurgata tegebãt bitumine & asphalte, ꝙ nascitur in lacu Gomorrhæ. Iacobi Patriarchę corpus hoc modo curauit Iosephus eius filius per dies quadraginta, lessum celebrante Ægypto per dies septuaginta.

Æthiopes, vt refert Diodorus, & Sextus Empiricus, suos mortuos in fluuios & mare demergebant, vt à piscibus deuorarentur: potissimùm Ichthyophagi.

Macrobij, teste Herodoto, corpora, defunctorum gypso tegebant, priùs tamē lento igne exsiccata: quæ postea feretro vitreo includebant, & per annum integrum videnda omnibus exponebant: ijsq; proponebantur edulia, & omne ciborum genus, quibus in vita fuissent delectati: exacto tandem anno ea sepulchro mandabant.

Scythas morem hunc habuisse refert Herodotus in Melpomene, vt quoties rex vel princeps moreretur, vna ex cõcubinis vel vxoribus, quam præter cæteras maritus adamasset, viua sepeliebatur cum mortuo splendidis ornata vestibus, & omni mundo muliebri: neq; id sine contētione fieri erat solitum inter vxores vel concubinas, decertantes inter se cõmemoratione beneficiorũ, & ostensione munerũ, quæ à viuente acceperant amoris testimonia. Et hunc morem seruatũ fuisse scriptores testãtur, non ita pridem à Caicis Principibus oriētalibus. Cum vxore simul sepeliebatur pincerna, coquus, stabularius, cubicularius, & cursor: qui soli in futura vita cum Principe habitare, & eadē beatitate fruisci credebãtur. Anno exacto post sepulturam, quinquaginta selectissimos equos

ſtrangulabant, quibus totidem adoleſcentes imponebant: quos omnes affixos validis palis ſtatuebant tumulo altiore, quo defuncti Caici corpus ſepultum iacebat. Qui autem fortunæ eſſent tenuioris: corpora ſuorum mortuorum exenterata & præparata curru tecto circumuehebant, amicis & cõſanguineis ſequentibus funus quibus opiparũ adponebatur cõuiuium: ac poſtquam oẽs funebribus epulis eſſent ſaturati, tum demum corpus inhumabatur ſpectãtibus omnibus.

Indi antequam ad decrepitam perueniſſent ætatem, & morbis eſſent ſubiecti, incommodiſq; quibus anxium redditur ſenium, premerentur, ſuos maturè immolabant, & ſolẽnibus epulis poſt ſacra peracta in partes corpora mactata cõſcindebant, & comedebant, viri viros, & fœminæ fœminas. Qui autem inter illos Philoſophiam profitebatur, ſenex redditus publicè per præconem funebrem proclamari iubebat ſe paratum eſſe ab hoc imbecillo corporis ergaſtulo diſcedere, vt vita meliore frui poſſet: ideo rogabat omnes conuenire in deſtinatum locum, vbi ſtructa ingenti pyra, multa præfatus de immortalitate animæ, lætus & hilaris ſe in ignem præcipitabat præſente omni populo: quod ſpectante Alexandro magno factitatum eſſe legimus à quodam Calano Gymnoſophiſta Indo: qui ſine doloris vllo ſenſu viuus crematus eſt & ſub Auguſto Cæſare idem præſtitit Athenis quidam Zarmanotegas, qui ſpectante tota ciuitate ſe igni conſumendum vltro commiſit.

Iberi Colchidis prope Trapezuntem, ſuos vulturibus deuorandos præbebant, & oſſa humo tegebant, vt ſcribit Silius Italicus lib.3. bellorum Punicorum. Iberos hos vocamus hodie Georgianos, vicini ſunt Armenijs, Chriſtianam ſequentes religionem, ſed Perſæ Scacho militantes.

Naſamones in Libya vel mortuos in mare demergebant, vel ſedentes arenis tegebant.

Hircani ſuos exponebant canibus ſepulchralibus, qui ad hunc vſum publicè alebantur, hanc rationem adferentes, quòd ex omnibus animalibus quæ cum homine conuerſantur, nullum eſt cane fidelius.

Græci, qui reliquas oẽs nationes ſcientiarũ cognitione, co-

mitate & humanitate ſuperarunt, ſuorum mortuorum corpora cremabant: & oſſa quæ ſupererant collecta cum cineribus, vrnis vel alijs vaſibus incluſa cõditorijs & ſepulchris inſerebant: exiſtimantes id non abs re fieri: nam quod in nobis eſt diuinum, igneæ naturæ eſt, & ad altum tendit: ideo igne exceptum facilius aſcendit ad cœlum, humi relicta parte ſui craſſiore, quæ terrenæ ſubſtantiæ conformis eſt, quod Lucretius hoc modo deſcribit:

Cedit item retrò de terra quod fuit antè
In terras: & quod miſſum eſt ex ætheris oris,
Id rurſum cœli fulgentia templa receptat.

Alij hac crematione quærebant in hoc mũdo ſubtiliorem purgationem animarum, quæ ſubmerſæ ſanguine & humoribus corporis, multum de ſua perfectione amittunt. Ideo Heraclitus ſcripſit æquum eſſe vt hæc corpora, quæ ex igne ſuum habent principium, in ignem reſoluantur. Thales tamen Mileſius cenſuit præſtantiùs eſſe hominibus terra inhumari, vt citò reſoluerentur in primam materiam, vnde ſuam habent originem. At conſtat comburendorum corporum poſt mortem conſuetudinem fuiſſe antiquiſſimam: vt patet in ijs Principibus qui ad Thebas cæſi ſunt: quorum cadauera ſolemnibus ceremonijs & apparatu cremata ſunt, excepto Capaneo, qui quia fulmine ictus fuiſſet à Ioue, propter inſultationem blaſphemam in Deum, tanquam execratio & anathema ſeparatim datus eſt rogo, in quem Euadne vxor, maritum ſingulari amore proſecuta, precioſis, ornata veſtibus & monilibus, inſilijt, & ſe in ardentem pyram præcipitauit, vt mariti funus honoraret, quod execratum alijs videbatur. Certum tamen eſt Græcos quoque ſuos mortuos ſepeliuiſſe integros: quæ inſtitutio à Cecrope (qui Ægyptius fuit apud quos corpora comburere nefas erat) ortum duxit, Poſtea is mos inhumãdi ad legislatores Solonem & Draconem tranſijt: qui legibus mandarunt terram coli debere, vbi mortuorum corpora ſepelirentur: vt eius ſuperficies non eſſet inutilis viuentibus, & interiora eius eſſent quaſi piæ matris gremium, in quod reciperet filios quos procreaſſet.

Romani hunc morem non ita priſcum habuerunt: Nam legimus Numam ſub Ianiculo ſepultum fuiſſe integro corpore. Et Ennius, de Scipione loquens, hoc illi ſcripſit Epitaphium:

Heic eſt ille ſitu', cui nemo ciui' nec hoſtis
Quivit pro factis reddere operæ precium.

Et Æneas dicitur ſitus & ſepultus ad ripam Numici, qui fluuius eſt Latij Ardeę vicinus, in quo Æneas ſubmerſus fuerat. Licet apud Feſtum legamus ex Agathocle Æneam ſepultum fuiſſe in Phrygia, in vrbe Berecynthia ad Nolum amnẽ, eiuſq; nepotem Romum in Italiam veniſſe, & Romam condidiſſe. Sed aliter ſentiunt Vergilius, Titus Liuius, & alij oẽs ſcriptores.

Mos autem comburendorum corporum cœpit bellis ciuilibus ſub Sylla & Mario: quo tempore nullum ſæuitiæ genus in hoſtes, & contrariam factionem omiſerunt exacerbati ciues. Sylla ipſe Dictator Marij defuncti, & ad Anienem ſepulti corpus terra detrahi iuſſit, & eius oſſa diſpergi, vt inhumata iacerent. Ipſe verò Sylla rerum potitus, & iam ſenex, mortique proximus, veritus ne illi poſt mortem idem contingeret, quod in Marium patrauerat, teſtamento mandauit, vt eius corpus poſt obitum in cinerem redigeretur. De quo ita Plinius lib. 7. cap. 54. Primus ex Patricijs Sylla cremari voluit, ne illi idem poſt mortem contingeret, quod in Marium commiſerat: & reliqua. Titus Liuius tamen lib. 8. dum de Manlio Conſule loquitur, qui filium capite truncari præcepit, quòd iniuſſu Imperatoris cum hoſte manus conſerere fuerat auſus, ait: Spolijs contectum iuuenis corpus, quantum mi-
" litaribus ſtudijs funus vllum concelebrari poteſt, ſtructo
" extra vallum rogo cremari iuſſit: Et id contigit ante Syllæ
" mortem annis fere ducentis & ſeptuaginta. Plutarchus in vita Numæ aſſerit regem teſtamento vetuiſſe, ne corpus eius poſt mortem combureretur: quod teſtatur comburendorum corporum morem communem fuiſſe tam apud Græcos, quàm apud Latinos: licet plurimi omnibus ſæculis voluerint ſepeliri integri, alij in cinerem redigi: quæ

conſue-

consuetudo à Sylla dictatore durauit vsque ad Antoninos. Macrobius qui sub Hadriano vixit, scribit suo tempore morem cremandorum cadauerum ex maiori parte exoleuisse, de qua crematione lege Vergilium Æneidos 6. in sepultura Miseni: vbi morem conficiendi rogi ita describit:

Nec minùs interea Misenum in littore Teucri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant:
Principio pinguem tædis, & robore secto
Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris
Intexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt, decorantque super fulgentibus armis,
Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis
Expediunt, corpusque lauant frigentis, & vngunt:
Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt:
Purpureasque super vestes velamina nota
Coniyciunt: pars ingenti subiere feretro,
Triste ministerium: & subiectam more parentum
Auersi tenuere facem: congesta cremantur
Thurea dona, dapes: fuso crateres oliuo:
Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,
Relliquias vino, & bibulam lauere fauillam
Ossaque lecta cado texit Corynæus aheno.

Apud Romanos hoc visitatum legimus in iustis mortuorum. Cùm æger animam ageret, & morti proximus extremum duceret spiritum, aliquis ex consanguineis aut amicis os ori admouebat, vt postremum vitæ halitum exsugeret; postea manu admota molliter illi comprimebat oculos, & claudebat palpebras & labia, vt mortis horrorem mitigaret, & oris distortionem corrigeret. Plinius lib. 11. cap. 37. hoc ideo fieri scribit, quòd oculi in homine primi moriantur: Neque æquum esset in hoc horrendo conflictu mortis cum vita, oculos videre pauenda deformitate miserãdos. Morientibus, ait, illos operire, rursumque in rogo illos patefacere Quiritium magno ritu sacrum est, vt neque ab homine supremum eos spectari fas sit, & cœlo non ostẽdi nefas. Mortuũ cadauer post obitum pollinctoribus cõmittebant,

 &libi-

& libitinarijs, qui id aqua calida diligentiſſimè abluebant, vnctumq; pro vniuſcuiuſq; facultatibus reſeruabant vſq; ad ſeptimum diem: poſtq; extremam acclamationem, aut rogo corpus imponebant, aut integrum ſepeliebant. Veſtimenta & tegumenta, quæ ad funera requirebantur in templo Libitinæ conducebantur, corpuſq; ſepeliēdum, ſi Plebeium eſſet, aut extremo ſupplicio affectum, Sandapila claudebatur, & à Sandapilarijs & veſpillonibus ſub veſperā deferebatur ad ſepulchrum cum funalijs, hoc eſt cum cereis, tædis, & facibus incēſis. Corpus autem defuncti pura ſyndone amiciebatur & tegebatur, feretroq; impoſitum efferebatur frequēti turba ſequentium cognatorum, amicorum, aut eorum qui inuitati eſſent ad funus, præcedentibus tubis, ſi grandis eſſet natu, aut fiſtulis lugubrè modulantibus ſi defunctus eſſet ætate iuuenili. Filij defuncti funus ſequebātur velato capite atrati: mulieres verò lineis albiſque veſtibus amiciebantur, vt ſcribit Plutarchus quæſtionum Romanarum 14. Tubæ peculiares his ceremonijs adhibebantur, quæ Siciniſtæ vulgò vocabantur. Magnus facum incenſarum numerus præcedebat & ſequebatur corpus: præferebatur imago cerea, quæ faciem defuncti exprimebat. Corpus verò mortuū lecto decumbebat tanquam ſomno ſopitum, velaminibus & linteis mundis contectum. Præcedebant Pontifices, Flamines, & reliqua ſacerdotum turba. Præferebātur imagines maiorum defuncti, inſignia, trophæa, coronæ, & reliqua ornamenta, quæ honorem funeris augere poterant. Proximus adſtabat Archimimus, qui mortui geſtus, mores, verbaque quantùm fieri poterat exprimebat. Poſtquam autem cadauer perlatum eſſet, in Campum Martium, aut in forum publicum, humi cum lectulo deponebatur. Tunc aliquis ex agnatione ſuggeſtum aſcendebat, vnde populo audiente habebat orationem funebrem, qua declarabat genus, virtutes defuncti, & merita in rempublicam, quicquid generosè, magnanimiter & fortiter egiſſet aut dixiſſet in vita. In hac pompa hymni decantabantur læti & canori, qui mortui laudes continebant. Alij ſubſequebantur qui flebili harmonia adſtantibus lacrymas eliciebant & eiulatum: idque fiebat potiſſimùm à mu-

lieribus

lieribus, quæ funus comitabantur, vocabanturque Præficæ. Harum munus erat planctu & acclamationibus funebribus tristitiam mouere in animis sequentium. Et hæ post exactas omnes ceremonias alta voce exclamabant. I, LICET. hoc est absoluta sunt omnia, & iusta funeri reddita: Iam licet vnicuiqne domum reuerti. Tunc aqua lustrali & ramo oliuæ spargebant populum, & omnem turbam dimittebant, his verbis: Vale vale vale: nos te " ordine quo Natura permiserit sequemur. His peractis cor- " pus integrum sepulchro imponebatur, vel cineres in vrnas congesti cum ossium reliquijs conditorio adplicabantur, plerumque cum multis rebus preciosioribus, quibus in vita homo fuerat delectatus, aliquando phialæ vitreæ continentes amicorum lacrymas sepulchro inserebantur, vel vascula alia cum libaminibus lactis & vini: interdum etiam lampades oleo plenæ cum reliquijs imponebantur.

In obsequijs Principum & Magnatum ludi gladiatorij exhibebantur, & duella: conuiuiaque opipara præparabantur cognatis & amicis: ad hæc fiebant viscerationes quæ erant donaria carnium distributa in populo.

Aliæ quoq; funerum curationes fiebant apud Romanos: Vera funera dicebantur, quando mortuorum corpora ordine quem prius descripsimus, aut cremabantur, aut sepeliebãtur, lessum ducentibus agnatis & consanguineis, amicisque pullatis, reliquiæq; cum cineribus vrnis insertæ claudebantur sepulchris: quibus imponebantur arulæ marmoreæ, vel columnæ, vel cippi, aut tabulæ, quibus inscribebantur epitaphia, & ad quæ quotannis coronæ ex floribus adplicabantur, vel vinum & liba sacrabantur, aut etiam victima cædebantur dijs Manibus, ex qua epulum funebre fiebat cognationi & amicis.

Funera alia dicebantur Indicta vel Censoria, quæ denunciabantur per præcones Censorum iussu. Ea autem erant, quæ selectiore pompa, ceremonijs, & sumptu maiore fiebant: quæque permittebantur non cuilibet sed ijs potissimum qui potentia & autoritate inter suos præstabant,

bant, quiq; de republica erant benè meriti, vel qui maiorum gloria erant celebriores: dicebanturq; ſub aſcia fieri, & ſepulchra ſub aſcia dedicata, quę legibus non permittebantur plebeijs, vel inferioris conditionis hominibus: ne heredum facultates imminuerentur, & vt ſuperflui ſumptus à ciuitate, & republica benè conſtituta remouerentur.

Translatiua funera erant Plebeiorum tãtùm, & ea quibus nihil præter communem conſuetudinem adplicabatur: ſed tantùm corpore cremato, vel ſepulto, ſacrificium fiebat Dijs Manibus: & epulum funebre celebrabatur ex cæſa victima inter cognatos & curatores funeris, qualia fere omnia vulgaria fiebant.

Imaginaria alia vocabantur, cũ is, cuius efferebatur funus, in exteris ac remotis regionibus vita caſſus erat: illius aũt abſentis funus per imagines celebrabatur, quæ faciẽ mortuorũ præ ſe ferebant: & illi ſepulchrum honorarium (quod Græci κενοτάφιον vocant) conſtituebatur: vt Suetonius in vita Claudij adnotat: dum de Druſo eius patre loquitur. De hoc monumenti genere Vergilius tertio Æneidos ſcribit: vbi Andromaches mentionem facit, quæ Hectori priori marito parẽtat in Epiro, dum ex inſperato illi occurrit ſacrificanti Æneas ex Phrygia in Italiam nauigans.

Solemnes tum forte dapes, & triſtia dona
Libabat cineri Andromache, Maneſq; vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem
Et geminas, cauſam lacrymis, ſacrauerat aras.

Loca interim quę à Põtificibus deſignabãtur ad ſepulchra, duplicia erant, vel dicebantur Gentilia, quę ad integram gentem, familiam, & conſanguinitatem pertinebãt, & in his ſine differẽtia omnes mortui ex agnatione ſepeliri poterant. Alia dicebantur familiaria, quę tantùm vni familię propria erant, neq; licebat cuiquam alij ex eadem gente ſine peculiari dono in ea inferri. Erant & alia Hereditaria, quę ad Heredes defunctorum, qualeſcunque eſſe poſſent, ſiue conſanguinitatis Iure, ſiue teſtamento lecti, tranſibant. Alia erant, quorum vſum heredibus demebant peculiari inſcriptione H. M. H. N. S. hoc eſt, hoc monumentum heredes non ſequitur.

Sepulchro-

Sepulchrorum nomina diuersa leguntur apud autores. Dicũtur enim vel Sarcophagi, vel Sepulchra cum titulis, vel extra sortem, vel statuarum, vel militaria quæ erant cippi vel columnulæ concauæ, in quibus cineres locabantur: Vnde & loculi vocabantur cauitates illæ sepulchrorum quæ continebant cineres cum ossibus & reliquijs cadaueris. Polyandria dicebantur à Græcis loca sepulturis destinata, quę cœmiteria vulgò nominantur, quòd in ijs iaceant & quiescant multorũ corpora. Campum sanctum vocãt Itali, Germani Gots acker/ hoc est agrum Dei, propterea quòd sacer sit & sanctus, ab vsu ad quem selectus est.

Tumbam Galli vocant lapidem sepulchralem, quẽ Græci τύμβον: à quo Tymbades veneficæ vocitantur, quæ frequentes sint circa mortuorum sepulchra, vt inde incantationibus & exorcismis Manes eliciant ad Magica præstigia.

Cryptæ & Hypogea sunt subterranea loca, in quibus corpora defunctorum sepeliũtur in templis vel cœmiterijs: qualia videntur plurima apud Gallos in sacellis nobilium: sunt enim cellulę fornicatæ, in circuitu loculos dispositos habẽtes, in quibus corpora locantur. Conditorium appellat Iouianus Põtanus, quod est in eius sacello Neapoli: cui est inscriptum, AB HOC PONTANORVM CONDITORIO NE MAS NE FEMINA EX AGNATIONE ARCEATVR. In eiusmodi locis concameratis & subterraneis fiebant Alueoli siue alueola, loculi siue loculamenta, arcæ, solia, vrnæ, & ollæ, quæ fiebãt ex coctili lapide, ex marmore, alabastro, metallo, ebore, iaspide, porphyro, vel alia aliqua materia preciosa, prout ferebant locupletum facultates.

Lectus vel lectulus, feretrum & Sandapila, & capulus dicebantur, quibus corpus demortui in funere efferebatur.

Suggrundia antiquis vocabantur sepulchra infantium, qui nondum attigerant diem quadragesimum.

Coragium erant exequiæ virginum.

Exequiæ pompa erant illa dum funus efferretur.

Reliquiæ dicebantur cineres & ossa mortuorum.

Conditum corpus erat cadauer mortui quoquo modo sepulti.

DE APOTHEOSI.

SATIS ſuperque opinor, licet breuiter, ſuperiùs oſtendimus, qui mos fuerit antiquitus apud diuerſos populos ſepeliendi mortuos. Quorum pars maior reſurrectionē poſtremam expectantes, corpora defunctorum ita præparabant, vt ab omni putrefactione vindicata, videbātur poſſe integra reſeruari vſq; ad conſummationē ſæculorum: quando iubente Deo Opt. Max. animæ ſuis corporibus reſtitutæ ſimul fruentur æterna beatitate. Cuius opinionis fuerūt Indi Gymnoſophiſtę, Chaldæi, Ægyptij, Græciq; permulti: ſed potiſſimū Iudæi, qui hanc doctrinam acceperunt à pijs patribus, ſucceſſoribus Noe, Semi, & aliorum Patriarcharum, qui à Deo peculiariter edocti, ſcriptis tradiderunt hanc tam vtilem & ſalutarē doctrinam, & ad Chriſtianos eiuſdem fidei participes trāſmiſerunt. Multi tamen apud antiquos corporis huius imbecilli corruptibiles exuuias contēnentes, quod erat mortale & terrenum humo reſtituerunt, de anima tantùm ſolliciti, quæ ad Dei ſimilitudinem formata, poſt vitæ ſolutionem tanquam immortalis ad ſuum conditorem & principium reuertitur. Hinc factum eſt vt cremandorum corporum conſuetudo apud omnes recepta ſit: nempe vt per ignem purificatæ animæ, quicquid labis à terreno ergaſtulo (quo aliquandiu clauſæ, tanquam carceris cuſtodia difficili fuerant) contraxiſſe videbantur, id reſolutis in cinerem membris totum exuerent. At præter ea quæ in præcedentibus adnotauimus, alium Romani præcipuè modum obſeruauerunt in ſepultura ſuorum Principum: quos propter inſignia per totam vitam geſta, & egregia in rempublicam merita, diuinitatis participes eſſe crediderunt. Ideo ceremonijs exquiſitioribus, & magnificentioribus ſumptibus eorum funera procurauerunt: & eos autoritate publica, vnanimoq; omnium conſenſu inter Deos retulerunt, & Indigetes communi ſententia vocauerunt. Hæc conſecratio fiebat ſolemni apparatu: Congerebantur vndiq; donaria ex aromatibus, & precioſiſſimis odoribus, quæ ab amicis, conſanguineis, magnatibus & opulentioribus Populi Romani ciuibus, imo ab externis regibus

& Princi-

& Principibus, cæterisq; populis Romano Imperio subiectis mittebantur: quæ simul exstructo ad id altissimo tabernaculo ligneo diuersis peristromatibus purpureis clauatis, auroq; distinctis circunscepto, & alijs ornamentis excellentioribus referto, plenoq; siccis fomitibus, vnguentis, tædis, & alia materia arida, quæ facilè ignem conciperet, in vnum congerebantur: In hæc iniectæ flammæ, subitò rogum ingentem & odoriferam pyram excitabāt, qua absumebatur corpus defuncti Principis, spectāte Senatu totoq; Populo, faustis acclamationibus, & hymnis sacris celebrante nomen mortui. Cumque flammæ in altum exsurgerent, dimittebatur ex superiore tabernaculi conflagratione aquila, quæ simul cum fumo in altum eleuata, credebatur animam defuncti in cœlum deportare: vbi cum Ioue & superis recepta diuinitatem induisse putabatur: ac desuper in terras despiciens necessitatibus mortalium cōsulere & opitulari. Tum mactatis solemniter victimis per Flamines sacros, & sacerdotes ad sacra hæc destinatos, numen noui Dei incipiebat inuocari. Hunc cōsecrationis morē Romani mutuasse videntur à Græcis, qui suos quoq; Principes & Heroas cōsecratos inter Deos publicis ceremonijs referebant: diuinos illis honores tribuentes, templaq;, quæ Heroa appellabant illis statuentes. Et hanc consecrationem dicebant ἀποθέωσιν. De qua A. Prudentius in Augusto Cæsare:

Hunc morem veterum docili iam ætate secuta
Posteritas, mensa atq; adytis, & Flamine, & aris
Augustum coluit, vitulo placauit, & agno.
Strata ad puluinar iacuit, responsa reposcit:
Testantur tituli, produnt consulta Senatus,
Cæsareum Iouis ad speciem statuentia templum.

Hæc quia diffusè ac distinctè describuntur ab Herodiano lib 4.c.2. in Apotheosi Septimij Seueri, placuit auctoris verba heic inserere, ad Lectoris delectationem. Mos, inquit, est Ro- „ manis consecrare Imperatores, qui superstitibus filijs, vel suc- „ cessoribus moriuntur. Quiq; eo sunt honore affecti, relati di- „ cuntur inter Deos. Est aūt tota vrbe quasi luctus quidam festę „ celebritati promiscuus. Quippe vita functū corpus ritu homi „ nū superstitioso funere sepeliunt. Sed certā imaginē defuncto „

 quàm

„ quàm simillimã fingunt, eamq; in Regię vestibulo proponũt
„ supra eburneũ lectum maximum atq; sublimem, vestibus in-
„ stratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti speciem pal-
„ lida recumbit. Circa lectum verò vtrinq; magnã partem diei
„ sedent, à lęua quidem Senatus omnis vestibus atris amictus: à
„ dextera verò matronæ, quas virorum aut parentum dignitas
„ honestat. Harumq; nulla vel aurum gestans, vel ornata moni-
„ libus conspicitur; sed vestibus albis exilibus indutæ, mœren-
„ tium speciem præbent. Hæc ita per septem dies continuos fa-
„ ciunt, Medicis ad lectum quotidie accedẽtibus, inspectum-
„ que velut ægrũ deteriùs se habere subinde pronunciantibus.
„ Dein vbi iam visus obijsse diem, lectum humeris attollunt E-
„ questris Senatorijque ordinis nobilissimi ac lectissimi Iuue-
„ nes: perque viam sacram ad vetus forum deferunt, vbi Magi-
„ stratus Romani deponere imperium consueuerant. Vtrinq;
„ autem gradus quidam sunt ad scalarum similitudinem con-
„ structi: in quibus altera ex parte puerorũ chorus est, è nobilis-
„ simis atq; Patricijs: altera feminarum illustriũ, hymnos in de-
„ functum pæanasq; canentium, verendo ac lamẽtabili carmi-
„ ne modulatos. Quibus peractis, tollunt iterum lectum, atque
„ extra vrbem perferũt in Martium campum: vbi quà latissimè
„ Campus patet, suggestus quidã specie quadrangula lateribus
„ æquis assurgit, nulla præterquàm lignorum ingentiũ materia
„ compactus in tabernaculi formam. Id quidem interiùs totũ
„ est aridis fomitibus oppletum: extra autem intextis auro stra-
„ gulis, atq; eboreis signis, varijsque picturis exornatum. Supra
„ verò alterum minusculum quidem positum est, sed forma &
„ ornatu persimile, portis ianuisque patentibus. Tertiumque
„ item, & quartum semper inferiore contractius: ac deinceps
„ alia, donec ad extremum, quod est omnium breuissimum,
„ perueniatur. Possis eius ædificij formam comparare turribus
„ his, quæ portubus imminentes, noctu igne prælato naues in
„ tutas stationes dirigunt. Pharos vulgò appellant. Igitur lecto
„ in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta
„ omnis generis, fructus, herbasq;, succosque omnes odoratos
„ conquirũt, atq; aceruatim effundunt. Quippe neq; gens est,
„ neque ciuitas, neque qui honore vllo, aut dignitate pręcellat,
quin

quin certatim pro se quisq; suprema illa munera Principis ho- „ nori deferant. Vbi verò ingens aromatũ aceruus aggestus est, „ ac locus omnis expletus, tum circa ædificium illud adequitāt „ vniuersi equestris ordinis certa quadam lege ac recursu, mo- „ tuq; Pyrrhichio, numeroq; in orbem recurrentibus. Currus „ item circumaguntur incessi purpuratis rectoribus, qui perso- „ nas ferant Ducum omnium Romanorũ, Principumq; illu- „ strium. Quę vbi celebrata sunt, facem capit Imperij successor, „ eamq; tabernaculo admouet. Tum cæteri oēs vndiq; ignem „ subijciunt: cunctaq; illico fomitibus illis aridis, odoramentis- „ que referta, igni valido corripiuntur. Mox ab extremo, mini- „ moq; tabernaculo, tanquā è fastigio quodā, simul cum subie- „ cto igni aquila dimittitur, quę in cœlum creditur ipsam Prin- „ cipis animam deferre. Ac iam ex illo vna cum cæteris Numi- „ nibus Imperator colitur. Hactenus Herodianus. Forma eius- modi tabernaculorum videtur expressa in nummis aureis Antonini Pij, & M. Aurelij. Aquilæ verò deportantis ad Superos animam Principis defuncti figura cernitur in numismate Marci Aurelij Antonini aheneo: Et Faustinæ vbi pro aquila pauo sculptus est: nimirum innuebant Augustæ animā Prouidentia Iunonis (cuius ales pauus est) ad cœlestes deportatam: Neque defuerunt adulatores qui Augusti animam se vidisse asseuerarent rogo funebri superuolitasse, tandem aquilæ insedisse, & in altum euolasse. Eius Apotheosim his verbis describit Dion Nicæus, in Augusto sub finem. Postquam eiusmodi præcepta recitata sunt, funus effertur. „ Erat lectus ex ebore & auro factus, stratus atq; ornatus peri- „ petasmatis purpureis, atque auro intextis: subter quę tanquā „ in feretro corpus eius iacebat occultum. Ante omnia statua „ cerea vestitu triumphali videbatur, eaq; ferebatur ex Palatio „ ab ijs qui erant in sequenti anno Magistratus futuri. Deinde „ ex Curia altera aurea, Tertia curru triumphali vehebatur: „ subsequebanturq; statuæ Maiorum ipsius, atque propinquo- „ rum, qui è vita discesserāt, aut tantũ Cæsare excepto: propter- „ ea quòd esset in numerũ Heroum relatus. Ferebantur deinde „ statuæ Ciuium Romanorum, quicunq; Principatum vnquā „ tenuerant, capto ab ipso Romulo exordio. Sed & quædam „

,, Pompeij Magni statua ferri visa est. Aderant etiam omnes
,, Prouinciæ pictæ, atque nationes, quæ partæ ab eo fuerant,
,, & deuictæ. Post hæc lectus sistitur in Rostris, vbi solebat ha-
,, beri concio. De quo loco vbi Drusus legisset nonnulla, Ti-
,, berius Augustum pro Rostris, quæ Iulia nominantur, apud
,, Populum decreto Senatus laudauit. Tum qui lectum antea
,, ferebant, eundem tulerunt porta triumphali, vt Senatus de-
,, creuerat. Aderat autem Senatus presens, mortuumque pari-
,, ter efferebat. Aderant quoque omnes equestris ordinis, eo-
,, rumque vxores. Intererant Prætoriani milites, cæterique o-
,, mnes fere, qui tum in vrbe erant. Cùm esset impositus in ro-
,, gum extructum in Campo Martio, eum primò cuncti Sacer-
,, dotes circumeũt, deinde Equites, post ij qui Magistratu fun-
,, gebantur: postremò cæteri milites, qui erant in præsidijs Vr-
,, bis, concurrunt; præmiaq; victoriæ, quæ acceperant ob præ-
,, clara facinora, dum in eius exercitu militarent, in eum conij-
,, ciunt. Rogũ centuriones postea admotis facibus incendunt.
,, Is comburitur. Mox aquila ex rogo demissa, quasi animam
,, Augusti in cœlum ferret, euolauit. Peractis his rebus omni-
,, bus, cæteri abeunt. Liuia in eodem loco cum primarijs equi-
,, tibus mãsit dies quinque, ossaq; eius collegit, & sepeliuit: viri
,, in luctu fuerunt perpaucos dies, vt erat consuetudo. Matro-
,, næ eum decreto Senatus annum luxerunt. Ex his apparet
,, quantum fuerit antiquitus circa funera studium, quanta cu-
,, ra & sedulitate, quantisque sumptibus omnia impenderint,
,, quæ ad honorem mortuorum facere videbantur, & eorum
,, memoriam poterant ad posteritatem propagare.

Romani sua sepulchra circa vias regias vt plurimùm constituebant, additis tumulis & aris, quibus mortuorũ corpora tegebantur: Et hæc ornabant aliquando insignibus marmoreis, obeliscis, terminis, columnis, cippis, & pyramidibus prout ferebant vniuscuiusq; facultates. Extra pomœria tamẽ erigebantur hæc sepulchra: exceptis Regibus, Vestalibus virginibus, & Imperatore, qui triumphum erat adeptus. Ijs peculiari priuilegio concedebatur in Vrbe sepeliri, postquam eorum corpora extra vrbem fuissent cremata.

Sepulchrorũ forma diuersa fuit, pro vniuscuiusq; voluntate,

tate,aut facultatibus, proque inuētione artificum, qui marmoribus inſcidebāt diuerſa emblemata,ſigna deorū,animalia diuerſa,aquilas,Sphinges,arbores,&alia eiuſmodi quibus conceptū mentis ſuæ exprimebāt. Plerunq; etiā exſculpebāt ſtatuas defunctorū vel nudas, vel veſtibus amictas, vel integras,aut pectore tenus:cuiuſmodi plurima videre poteſt Lector, tam in hoc ſecūdo volumine, quàm in priori iam edito.

Ex ſepulchris quę hodie extant omniū ſumptuoſiſſimum iudicari debet id quod ad portam S.Pauli propè montem teſtaceum circo Olympico Romæ: Pyramis enim eſt ex puro marmore cādidiſſimo:quę vt inſcriptio indicat,C.Ceſtij ſeptemuiri Epulonum fuit Sepulcrum:opus abſolutum cxxx. diebus.Quidā exiſtimant non ſolum Ceſtij cineres in eo monumēto reconditos fuiſſe,ſed locum fuiſſe cōmunem toti Epulonū collegio. Erant enim Epulones ſacerdotes conſtituti à Pontificibus ad præparandas Epulas ſacras & conuiuia,quę celebrabantur in ludis exhibitis numinibus Deorū. Eorum enim munus erat cœnas illas Pontificū ꝓclamare & opiparè cōdire,maximè in Epulo Iouis.Quotieſcunq; autem aliquid omiſſum animaduertebant in his ferijs & ſolēnitatibus: id ad Pontifices referebant, vt eorum conſilio & animaduerſione quicquid omiſſum eſſet, aut deprauatè factum in ſacrificijs aut ceremonijs religionis, id emendaretur, corrigeretur, & reduceretur in integrum. Græci hos Epulones vocabant φράτορας: genus hominum circa cupedias & condimenta magis occupatum,quàm circa rem diuinam.Nihil enim tractabant præter cibos,comminiſcentes quicquid ad benè curandam cuticulam faceret: paraſiti,coqui,& lurcones.

Eſt & aliud ſumptuoſiſſimum ſepulchrū ad viam Appiam, prope circū ſiue Hippodromū Caracallę,ꝙ forma rotūda inſtar turris ampliſſimæ ſtructū eſt ex cādido marmore:dedicatū Cecilię Metellæ vxori Craſſi;in cuius circuitu ſculpta ſunt boum capita diuerſa,cū patinis ſacrificiorum:& ea turris vocatur Capo di Boue, Sed de his pauca diximus ſuperiore libro; ſicut & de Mauſoleo Auguſti Cæſaris,de Mole Hadriani,de Septizonio Seueri, & alijs. Colūnæ item illæ cochlides Traiani & Antonini Pij,quę adhuc Romę erecta ſūt integrę,

pro

pro ſepulchrorum ornamẽtis habitæ ſunt. Nam in ſuperiore earum parte ſeruabãtur Imperatorũ cineres, ad quos aſcenſus patebat per gradus: de his duabus colũnis tractauimus in noſtra Topographia Vrbis Romæ. De Mauſoleo Auguſti ruinæ tantum reſtant ad Portam Flumẽtanam prope templum S. Rochi: cuius ſtructura erat ex latericijs rhombis, opere reticulato: pars exterior tecta erat marmore Pario condido: conſtagnationes quatuor videbãtur, in quibus arbores frequẽtes erãt plantatæ, quæ ſua vmbra locum reddebãt amœniorem. Totumq; hoc ędificium altum fuit pedes CCCLXXV. cõtinebat in medio ſui areã, quæ in diametro habuit pedes CCLXV. Ab eius parte poſteriore lucus erat denſus & opacus, cũ porticu ſiue deãbulacris: in Mauſolei ſummitate erecta fuit Auguſti ſtatua coloſſæa ahenea & auro perfuſa, de his omnibus nihil reſtat præter ruinas, & duos obeliſcos ex Thebaico ſiue ophite marmore, qui humi iacent fracti.

Quod ad obeliſcum illum Vaticanum attinet, factum ex ophite orientali duriſſimo, qui præter baſim longus eſt pedes 107½. in parte inferiore latus ped. 12. min. 5. In ſummitate
1585. verò latus ped. 8. min. 5. Is ſitus erat in circo Caij & Neronis: Sed iubente Xixto ſexto Pontifice Maximo moles illa ingens lapidea ad templum Vaticanum poſita ſuo loco dimota eſt, opera Dominici Fontanæ Nouo comenſis Architecti noſtra ætate ingenioſiſſimi, qui conſtructis ad id opus admirandis machinis obeliſcum illum ponderantem libras 956148. è baſi ſua ſuſtulit, & humi illæſum ſummo omnium miraculo ſtrauit, iterumq; erectum tranſtulit in aream Vaticanam ante Põtificis palatium, & in nouam erexit baſim, ex eius parte ſuprema ſublatus eſt globus ille aheneus deauratus, qui ſuperioribus ſæculis falsò creditus eſt C. Iulij Cæſaris cineres continuiſſe: ſed id experientia docuit falſum fuiſſe, nam in eo nihil fere pulueris repertũ eſt, præterquàm pauxillum, quod ſucceſſu temporis ab annis pluſquàm mille & quingentis contractum fuerat. Neque vllus inuenitur hiſtoriographus, qui vnquã ſcripto tradiderit obeliſcos olim erectos fuiſſe, vt ſuſtinerent vrnas vel cineres regum aut Principum, ſed ad ornamenta ſepulchrorum illuſtriorum adplicabantur,

bantur,aũt in circis,vel deorũ tẽplis:erantq; Soli ſacrati Plin. lib.37.c.8.ſcribit Mithrẽ Ægyptiorũ regem qui Heliopoli regnauit, primũ obeliſcũ poſuiſſe ſomnio monitum, quẽ Soli ſacrũ eſſe voluit. Hũc alij reges poſteri ſunt imitati maximiſque laboribus & ſumptib. alios excidi iuſſerũt, quos publicè ſtatuerũt.Sochis enim quatuor numero erexit,quadragenorũ & octonum cubitorum lõgitudine. Ramiſes (ſub quo Iliũ captũ eſt)aliũ poſuit quadraginta cubitorũ, itemq; ſecũdum longitudine vndecenis pedibus,per latera cubitis qutuor. Et capite ſequẽte addit Plinius,obeliſcũ Thebaicũ perfectũ fuiſſe opera viginti milliũ hominũ: quẽ dũ rex ſubrecturus eſſet, vereretur q; ne machinæ põderi nõ ſufficerẽt,quò maius periculũ curæ artificũ denũciaret, filium ſuũ adligauit cacumini: vt ſalus eius apud moliẽtes prodeſſet lapidi. Alios duos erexerunt Smarres & Eraphius ſine notis,quadragenũ octonũ cubitorũ. Ptolomæus Philadelphus vnũ poſuit Alexãdriæ octoginta cubitorũ,quẽ Nectabis rex exciderat. Alexãdriæ quoq; alij duo fuerunt in portu ad Cæſaris tẽplum quadragenũ duũ cubitorũ, quos excidit rex Meſphees. Sed magnus ille obeliſcus, quẽ Auguſtus in circo maximo erigi iuſſit, factus erat à rege Sẽneſerteo, cẽtum & viginti pedum & dodrãtis, præter baſim ex eodẽ lapide confectã.Qui autẽ fuit in Campo martio ab eodẽ Auguſto poſitus, quique adhuc hodie videtur in cellis ſubterraneis domorũ prope Doganam veterẽ,fuit nouẽ pedũ ſuperiore minor, à Seſoſtride rege exciſus:inſcripti ambo literis hieroglyphicis, rerũ naturæ interpretationẽ Ægyptiorũ opera Philoſophiæ continent: At hic poſtremus in Cãpo Martio poſitus eſt ad deprehendendas Solis vmbras, dierumq; ac noctiũ magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinẽ.Cui Manlius Mathematicus in apice pilã auream addidit: cuius vertice vmbra colligeretur in ſemetipſam, alia atq; alia incremẽta iaculante apice.Hinc obeliſcorũ vſum cognoſcimus non ad ſuſtinẽdos cineres mortuorũ fuiſſe inuentũ, ſed ad ornamenta locorũ publicorũ,monumentorumq;: fuiſſeq; propriè Soli ſacros, ideo factos in ſpeciẽ radij Solaris.

De Sepulchrorum autẽ magnificentia decertarunt Ægyptij reges cũ omnibus totius orbis Principibus, vt tradit Herodotus in Euterpe.Cuius rei teſtimoniũ illuſtre perhibẽt in-

ſanæ illæ Pyramidum moles, quæ adhuc hodie ſpectantium miraculo in Ægypto, monte ſaxeo erectæ, diſtantes à Mēphi ſex millibus paſſuū, à Nilo verò quatuor millibus. Pyramidū maximā Chemmis regis ſepulchrum trecēta & ſexaginta hominū millia annis viginti cōſtruxiſſe produntur. Tres reliquę factę ſunt annis ſeptuaginta octo, & menſibus quatuor. Quidam ſcripſerunt in cōſtructione tāti operis, in cepas, allia, raphanoſq; mille & octingenta talēta fuiſſe erogata de ijs fuſiùs primo libro tractauimus, deq; earum altitudine & latitudine.

Ante has pyramides Plinius cap. 12. lib. 36. dicit eſſe Sphingem ex ſaxo naturali elaboratā & lubricam: cuius capitis ambitus per frontē centum & duos pedes colligit: longitudo eſt pedum CXLIII. altitudo à vētre ad ſummum apicem in capite LXII. Sub hac Sphinge corpus Amâſis regis ſitū credunt.

Quin & Labyrinthū in Ægypto fuiſſe à Peteſuco ſiue Tithoe rege inchoatum, & ab alijs regibus auctū, nouiſſimeq; à Pſammetichi perfectum ferūt. Demoteles regiā fuiſſe Monetrudis dicit. Lycias ſepulchrum Mœridis: Alij ſacrū Soli aſſerunt. Cuius ſtructuræ magnificentiam Plinius fatetur, non poſſe deſcribi, cum ſit in regiones atq; præfecturas (quas vocant Nomos) ſedecim diuiſa: nominibus earundem totidem vaſtis domibus attributis. Præterea templa omnium Ægypti deorum contineat: ſuperq; Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit, pyramides cōplures quadragenarum vlnarum ſenos radice muros obtinentes. Feſſi iā eundo perueniūt ad viarū illū inexplicabilē errorē. Quin & cœnacula priùs excelſa, porticuſq; aſcenduntur nonagenis gradibus oēs. Intus colūnę de porphyrite lapide, Deorū ſimulacra, regū ſtatuæ, monſtrificę effigies. Quarundam aūt domorum talis eſt ſitus, vt adaperiētibus fores tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte trāſitus eſt per tenebras: aliæq; rurſus extra murū Labyrinthi ædificiorum moles, pteron appellāt. Inde aliæ perfoſſis cuniculis ſubterraneę domus. Ad huius ſimilitudinē Dędalus Athenienſis aliū Labyrinthū extruxit in Creta: ſed centeſimā tantū portionē eius imitatus eſt, quę itinerū ambages, occurſuſq; & recurſus inexplicabiles cōtinet, nō breui lacinia millia paſſuū plura ambulationis continentē, ſed crebris foribus inditis, ad fallēdos occurſus, redeūdumq; in errores eoſdem.

Huius hodie nullæ supersunt reliquiæ. Tertius in Lẽno fuit olim Labyrinthus Cretici similis, colũnis tantũ centũ & quadraginta mirabilior: quarũ in officina turbines ita librati pepẽderunt, vt puero circũagente tornarẽtur. Architecti illũ fecere Smilus & Rholus, & Theodorus indigena. Quartũ in Italia sibi extruxit ad oppidũ Clusiũ Porsena rex Hetrurię sepulchri causa lapide quadrato: singula latera pedũ lata tricenûm, alta quinquagenûm. Inq; basi quadrata intus Labyrinthũ inextricabilẽ: quò si quis improperet sine glomere lini, exitũ inuenire nequeat. Supra id quadratũ Strabo scripsit pyramides erectas fuisse quinq;, quatuor in angulis, in medio vna: in imo latę pedũ septuagenûm quinûm, altę centũ quinquagenũ: ita fastigiatæ vt in summo orbis ęneus, & petasus vnus omnibus sit impositus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quę vento agitata, lõgè sonitus referãt, vt Dodone olim factũ Supra quẽ orbem quatuor pyramides insuper singulæ extant pedũ cẽtenûm. Supra quas vno solo quinq; pyramides: quarũ altitudinẽ Varronẽ puduit adijcere. Insanũ hoc opus extruxit rex Hetruscus, vt externorũ regũ vanitas ab Italis superaretur.

Sed omniũ magnificentissimũ fuit illud sepulchrũ Simandij regis Ægyptiorũ: ꝙ forma fuit quadrata, & ad omnia latera ęquali. Eius vnaquęq; facies habebat trecẽtos passus Geometricos: quorũ singuli cõtinent pedes quinque, circuitus igitur erat mille & ducentorũ pedũ. Introitus in id tã vastum ædificiũ patebat amplius: Erat enim latus pedes quadringẽtos, altus sexaginta septẽ. Postquã in interiorẽ ambitũ peruentũ esset, statim occurrebat peristyliũ exquisitissimis columnis, & marmoribus constructũ, ꝙ interiorẽ areã circuibat latam vndique pedes octingentos. Columnæ signis diuersorũ animalium variegatæ erant, altæ pedes viginti quatuor. Fornix autem superior constructa erat ex immanibus lapidibus, incrustata vermiculato opere (quod Mosaicũ vocamus) ex auro & cyaneis lapidibus distincto diuersis asteriscis. E regione primi ostij aliud ex opposito videbatur: ad cuius introitũ tres statuæ colossęę erant erectæ, Mẽnonis opus admirãdum: quarũ media erat altissima, duę ad latera minores, sed quę naturalẽ altitudinem longè superabãt. In fronte huius ædificij maiusculis literis inscriptũ legebatur. SCIRE QVI SIM CVPIS? EGO SVM

SIMANDIVS REX REGVM: AT QVANTVS QVALISQ. FVERIM SI AVES COGNOSSE, QVOQ. LOCO CONDITVS, MINIMVM EX HIS QVÆ SVSPICIS OPVS PERFICE, ET SVPERA. Paulò vlteriùs alia ſtatua muliebris capite tiara velato, alta pedes triginta: quæ regis filia mater & vxor fuerat. Subſeq̃batur aliud Periſtylium minus quidē priore, ſed luculentius magnificentiuſq;: in cuius ambitu ſculptę erant victorię triumphiq; magni regis contra Bactrianos. In medio duæ ſtatuæ coloſſeę videbantur erectę, totumq; id ędificium precioſiſſimis colūnis fulciebatur: atq; in ambitu ordine iucūdo diſpoſitæ erāt infinitæ imagines ex cedro & cupreſſo: quæ facies repræſentabāt Principum, & eorum qui in adminiſtratione legum & Politię fuerāt verſati. In receſſu ſecretiore imago Regis erat Deis cœleſtibus dona offerentis ex tributis, quę illi cōferebantur à diuerſis prouincijs & populis bello deuictis, & ſuę dominationi ſubiectis. Proxima viſebatur bibliotheca locuples & omnis generis ſcriptorū refertiſſima: ſuper cuius ingreſſum hęc legebātur. VERA HVMANI ANIMI MEDICINA. Circunquaq; Deorum Ægyptiorū pulchra ſerie imagines collocatæ erant. Paulo vlterius attollebatur ædificium ſumptuoſiſſimum: in quo viginti lectuli ad diſcūbendum diſpoſiti erāt, ſacri Ioui & Iunoni. Eoq; in loco corpus regis erat ſepultum: monumētum quo clauſum erat circulo aureo circundabatur, qui altus erat pedem ſemis: & in circunferentia continebat trecentos & ſexaginta quinque cubitos, in quo ſculpta videbantur aſtra omnia artificio ſingulari: is multis annis intactus ſeruatus eſt, donec in aduentu Cambyſis (qui omnia loca ſacra profanaq; polluit & diripuit, crudelibuſq; incendijs immaniter abſumpſit) hunc circulum cum alijs donarijs diripuit.

Sed de his ſumptuoſis monumētorū ſtructuris ſatis ſuperq; dictū eſt: ſupereſt vt pauca adijciamus, quę ad Epitaphia pertinēt: quorū numerus ferè eſt infinitus, tā in Gallia quā in Italia maximè Romę: nā in hoc ſcriptionis genere Romani Gręcos lōgè ſuperarūt. Ex q̃bus plurima lectu digniſſima lectori præbet hic liber, & qui priore prelo editus eſt. vnū tamē hîc addā quod mihi cōmunicatum eſt olim à doctiſſimo viro Claudio Coladonio Bituricēſi; quodq; ſuperioribus annis inuentum eſt in Gallia ad Soliacum oppidū Lemouicenſium: id tale eſt.

FLAGI-

FLAGITIVM MAXIMVM VIATORES SCIRE SI VOLTIS HEIC SISTITE GRESSVM.

AC PRIMVM M. LVCIVS ET SARDICA HOC MARMORE CLAVDIMVR MISERI AMANTES.

QVI ET VNDE PROFECTI QVANDO HIC MEVS NON VOLT FAXO SCIERITIS. MIHI AFRICA HVIC ROMA PATRIA, CVIVS IN AMOREM INLECTA VRENTVR [O SI NON FVISSEM] DVM IVVENEM ROMAM CVM VICTORE EXERCITV SEQVOR REDEVNTEM TEMPESTATE ACTI SÆVA IN PIRATAS INCIDIMVS HEI MISELLE VAENIMVS AMBO NEGOTIATORI QVOIDAM: EGO GALLO QVI ME NOVIOMAGVM TRANSTVLIT: HIC NAVCLERO LVSITANO REMEX VT FVAT: QVO MINISTERIO! AH SCELVS! VNDECIM ANNOS APVD HOS ILLOSQVE FVNCTVS DVM PER MANVS [CEDO LVCI, SICCINE EST] DVM IN QVAM PER MANVS TRADITVS MVLTIS IN OBSEQVIVM CEDIT MISERRIME RVPTVS DEMVM......... NOCTE CONCVBIA ASSVLA CLAM EXIT IN LITTVS: TANTISPER PER SALTVS ET SYLVAS LIBER DONEC VAGVM IN VIA LATRONES CAPIVNT: A QVEIS POST DIVTINÆ LATROCINALIS SERVITVTIS LABORES EXANTHLATOS HERI MEI FILIO VEH DISTRAHITVR PER ORAM DALMATIÆ FORTE TVNC NAVIGANTI. EI FILIO CONIVX A PATRE DESTINABAR. QVOI REVERSO IPSA [VT FIT] OCCVRRENS BASIOLVM IMPRESSVRA: ATAT! LVCIOLVM MEVM PONE CVM SARCINVLIS SEQVENTEM INTVEOR, HÆREO COGITABVNDA SICVBI HOMONEM NORAM [ERAT ENIM VVLTV SQVALIDO CONTRACTOQVE MACIE] O DILECTAM MI QVONDAM FACIEM! MINIMO MINVS IN HVMVM LÆTITIA CONCIDI EXANIMIS. ATQVI RETINERE LABENTEM FESTINANS CORCVLVM INFIT MEVM. PAPE! QVÆ MOMENTO TVNC ADMIRATIO OMNIBVS! IVSSA AB HERO CVNCTA RETEXO ORDINE ANNORVM NOSTRORVM. EVAX, O PLAVDITE. MISERETVR HERVS. ET MEVM LVCIOLVM VOLT PATREM MI FAMILIAS DARIER. NVPTIIS DICTVS EST DIES. ADVORTITE. DVM ACCVMBITVR, PVER E PROXVMA VICINIA ARVNDINE [QVA IN ADIACENTIS HORTVLI ARBORE CONSIDENTEM AVEM INDIPISCERETVR] PER FENESTRAM INTRORSVM ARCV ADACTA MALEDESTINATO ICTV [PROH DOLOR] MIHI EST MISELLO HVIC [FHODVM LVCI ADESTO NARRANTI] LACRVMÆ VERBA SORBILLANT] NOBIS IN ALTERIVS CONSPECTV VTROQVE CONVIVANTI VITAM PECTORIBVS TRANSFIXIS AVFERT.

HOC PVTO ME VOBIS SARDICA
VOLEBAT FARIER. ABITE.

At cùm heic Epitaphiorum fiat mentio, placet hoc loco quædam adscribere, quæ lectori, opinor, neutiquam displicebunt.

Romæ ad Pontem Iudæorum.

HOSPES QVOD DEICO PAVLVLVM EST.
ASTA ET PELLEGE.
HEIC EST SEPVLCHRVM HAVD PVLCHRVM
PVLCHRALI FOEMINÆ.

NOMEN PARENTEIS NOMINARVNT CLAVDIAM.
SVON MARITVM CORDE DILEXIT SOVO.
GNATOS DVOS CREAVIT.
HORVNC ALTERVM IN TERRA LINQVIT.
ALTERVM SVB TERRA LOCAT.
SERMONE LEPIDO TVM AVTEM
INCESSV COMMODO.
DOMVM SERVAVIT. LANAM FECIT.
DIXI. ABEI.

Metis Mediomatricum: apud C. V.
Petrum Lepidum Procuratorem Regium.

AVL. SEMPR. ASPERNATI
FLAMINI DIALI
CONIVGI OPTVMO
BENEMERENTI
HECALE FLAMINICA
P. C.
BIX. ANN. XXCI.
M. IV. D. VII.
ET IVLIO MODESTINO
LEIB. B. M.
ET SIBI ET SOVEIS.

ÆMILIÆ SYR:
ADI. VIX. ANN. LII.
M. IV. D. IIX.
VETVRIA PRIMIGE-
NIA MAMMÆ PIEN-
TISSIMÆ P.

In domo N. V. Claud. Antonij Clereuantij hæc duo saxa videntur.

L. POPLIO APOLLINARI
VERNÆ SVO B.M.
ET IVL. FESTO LEIB.
QVIBVS IVS
OLLARVM DVVM
A PATRONO
CONCESSVM EST

TIB. SOSÆ
VICTORINÆ LIB.
CVI EX DECRETO
DECVR.
OLLA PVBLICE
DATA EST.

In eiusdem domo Copetij ad lacum Lemannum.
D. M.
PHILETI BRITTAI
ANNORVM XXIIII. DEFVNCT.
.... CLAVDIANVS
FILI VNICI ET PIISSIMI
B. C.
SVB ASCIA DED.

Versoij ad lacum.
D. M.
LAVR. RESPECTO IVRE
NI ERVDITO CAVSIDICO
BIS CIVI VALINSÆ
ET IOVIS TRIDEI VNC-
TO ANNORVM XVIII.
FILIO PIENTISSIMO
L. AVR. RESPECTVS
PATER PONENDVM CVRAVIT.

Camerti Vmbrorum oppido in Picentinis montibus inuenta est hæc inscriptio.
Ↄ. TIBVL. C. SEMPRONII F. MAM.

L. NEP. INFERNO PLOTONI TRICORPORI
OXORI CARIS. TRICIPITIQVE
CERBERO MVNVS MEVM FERENS
DAMNATAM DEDO ANIMAM FILIAM
QVÆ HOC ME CONDO MONIMENTO
NE OBRVTIS DOMVS LAPSV FILIIS SEX
QVOS P. SCIPIO PATRIIS
CAMERTIBVS A SALO ET LIBYA
INCOLVMES RESTITVERAT
INDESOLATA ORBITATE SVPERSIM
MISERA F. ANN. L. M. I. D. I.
HOR. SCIT NEMO. QVIETEM
POSTERI NON INVIDEANT.
QI SECOS. MANES
SENTVAT IRATOS. FALE FITA.
INFR. P. XX. IN AGRO P. XXXIX.

Non procul à Nouocomo iuxta Larium lacum.

L. CÆCILIVS L. F. CILO
IVL. VIR. A. P.
QVI TESTAMENTO SVO HS. N. XXX. MVNICIPIBVS COMENSIBVS
LEGAVIT. QVORVM REDITV QVOT ANNIS PER NEPTVNALIA OLEVM
IN CAMPO ET IN THERMIS ET BALINEIS OMNIBVS QVÆ SVNT
COMI POPVLO PRÆBERETVR T. F. I. ET
L. CÆCILIO L. F. VALENTI. ET L. CÆCILIO L. F. SECVNDO
ET LVTVLÆ F. CONTVBERNALI.
ÆTAS PROPERAVIT. FACIENDVM FVIT. NOLI PLANGERE MATER
MATER ROGAT QVAMPRIMVM DVCATIS SE AD ILLOS.

Labelli oppido Apuliæ.

P. LARTIVS P. F. BROCCHVS
LARTIA HORREA BONEIS PROBATA.
INVEISA SVM A NVLLA PROBA.
PARENS DOMINEIS SENIBVS.
HVIC AVTEM OBSEQVENS. ITA
LEIBERTATE ILLEI ME: HIC
DECORAT STOLA ET PVPVLA.
ANNOS VIGINTI OPTIMI
DOMVM OMNEM. SVPREMVS
FECIT IVDICIVM DIES. MORS
ANIMAM ERIPVIT. NON VITÆ
ORNATVM ABSTVLIT. EPIRVS CHILO
VIAT. PR. PL.

Beneuenti oppido Hirpinorum.

D. M.
L. SCENNI ANNEI AFRICANI
FIL. DVLCISSIMI. QVI VIXIT ANN. XII.
M. VIII. DIES X. PARENTES INFELICISS.
AMISSIONE EIVS PERPETVIS TENEBRIS
ET QVOTIDIANA MISERABILI
VLVLATIONE DAMNATI.

Ibidem.

T. NONIO MARCELLINO V. C. COS. COP.
PATRONO DIGNISSIMO OB INSIGNIA BENEFICIA

QVIBVS LONGA POPVLI TABEDIA SEDAVIT.
VNIVERSA PLEBS BENEVENTANA
CENSVIT PONENDVM.

Patauij: pars hæc tabulæ marmoreæ videtur cum hoc inscriptionis fragmento.

INFERENDI IN AREA. HVMANDI. SEPELIENDI IVS
POTESTASQVE ESTO. VT HVIC AREÆ QVAM EGO DEFINII
ET A FRONTE MACERIÆ DVXI. ET TITVL. POSVI
VLTRA EAM AREAM ET MACERIAM IN FRONTE IN AGRO
VERSVS LATE PED. X. RETRO VSQVE AD CANABETVM
HVIC AREÆ CEDIT. IN QVA PEDATVRA VSQVE HVMARI
NEQVE TVMVLVM FIERI VOLO. VT HABEAT
EA AREA ET A LATERE ACCESSVM SVVM.

EIVSMODI sepulchralibus inscriptionibus plena est Italia, cęteræq; regiones vicinæ, ad quas Romani colonias miserunt, vel suo imperio subiectas tenuerunt. Quas omnes recitare in immensum opus extenderetur. Sufficiat Lectori paucula quæ hic inserui legisse. Ego Deo volente librũ peculiarem editurus sum, quo continebuntur huius materiæ inscriptiones diuersæ, cum suis signis & marmorum forma. cuiusmodi duos hos Romanarum inscriptionum publicaui: At ne prolixior videar, molestiamque legentibus ingeram, claudam tractatulum hunc breuem duobus Epitaphijs iucundis, & lectu non indignis. Quorum primum repertum est Brixiæ vrbe Transpadanæ regionis. quod tale est.

D. M.
QVI ME VOLENT. VALETE
MATRONÆ MATRESQVE FAMILIAS
VIXI. ET VLTRA VITAM NIHIL CREDIDI.
ME VENERI ALVMNÆ ADDIXI
QVOS POTVI PELLEXI FILTRIS ET ASTV
VIRO HVMATO NON VIDVA FVI.
NEC MARITÆ NOMEN ADEPTA.
QVÆSO NON INVIDETE.
PORTIA FAMILIA EST VENERIS DOMVS.
ILLICIVM CVPIDINVM.
CAVE VIATOR NE ME DIV CALCATAM CALCES.

Romæ legitur Epitaphium Mulæ P. Crassi.

D. PEDIBVS SAXVM.
CIVCIÆ DORSIFERÆ ET CLVNIFERÆ.
VT INSVLTARE ET DESVLTARE COMMODETVR.
PVBL. CRASSVS MVLÆ SVÆ CRASSÆ BENEMERENTI
SVPPEDAMENTVM HOC CVM RISV POSVIT
VIXIT ANNIS XI.

FINIS.

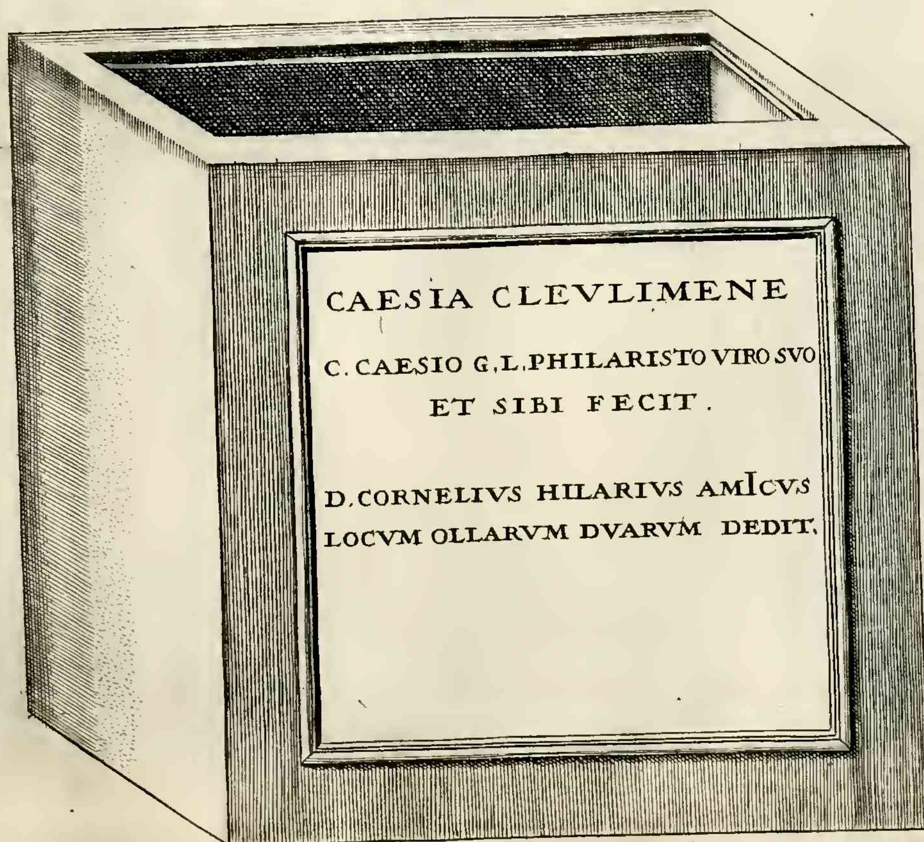
DIONYSIVS
GOTHOFREDVS
I. C.
POSVIT.

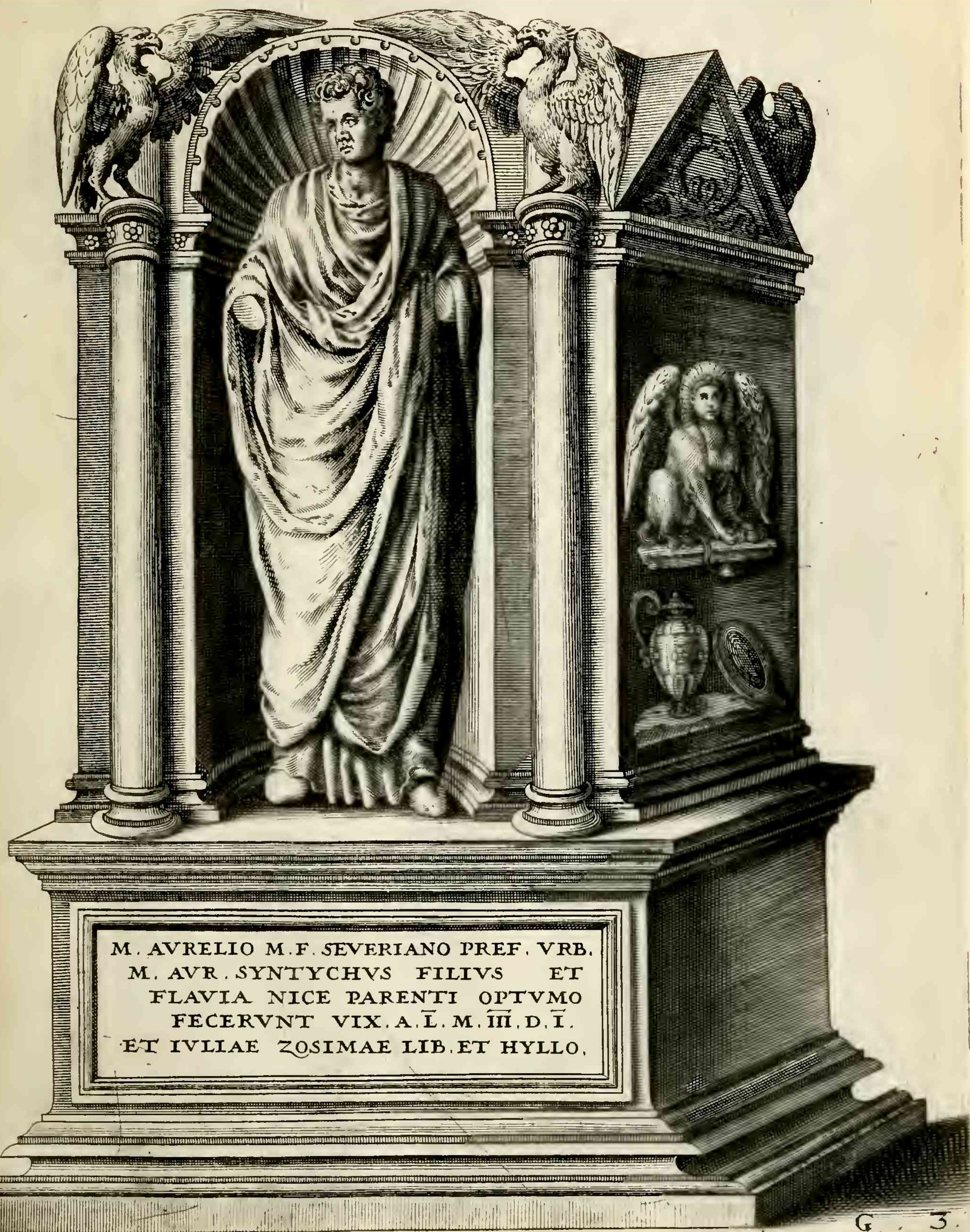

QVOD H B H AEVITERNAE
SENECTVTEM SATVRNIAM
A DIS MANIBVS INVIDIA
SACRA OCCVLTAM
QVOESITAM DIV ET IREPERTAM
MVLTIS SAECVLIS
HERCVLEO LABORE
MANIBVS EORVM AVLSAM
IANVS BOISSARDVS
AEVITATIS ANTISTES
RELIGIOSISSIMVS RESTITVIT
OLLI IANO BOISSARDO
SATVRNIA SENECTVS
H B H AEVITERNA
DVLCISSIMI FOEDERIS
ET CONIVGII MEMORES
H B HN IN SENECTA
SENECTAM IN H B H
MERITISSIMVM PRAEMIVM
MEMORI DEDERE.

DIIS MANIBVS
C.FVNDANIO
FIRMINO QVI VI
XIT ANN.XIIII.M.II.D.
VI.C.FVNDANIVS
HERMES ET CVSPIA
FIRMIA PARENT.
FECERVNT FILIO KA
RISSIMO ET POSTE
RIS EORVM.

DIS MANIBVS
P, MARI, TERIS,

CAESIA CLEVLIMENE
C. CAESIO G.L.PHILARISTO VIRO SVO
ET SIBI FECIT.
D.CORNELIVS HILARIVS AMICVS
LOCVM OLLARVM DVARVM DEDIT.

M. AVRELIO M. F. SEVERIANO PREF. VRB.
M. AVR. SYNTYCHVS FILIVS ET
FLAVIA NICE PARENTI OPTVMO
FECERVNT VIX. A. L. M. III. D. I.
ET IVLIAE ZOSIMAE LIB. ET HYLLO.

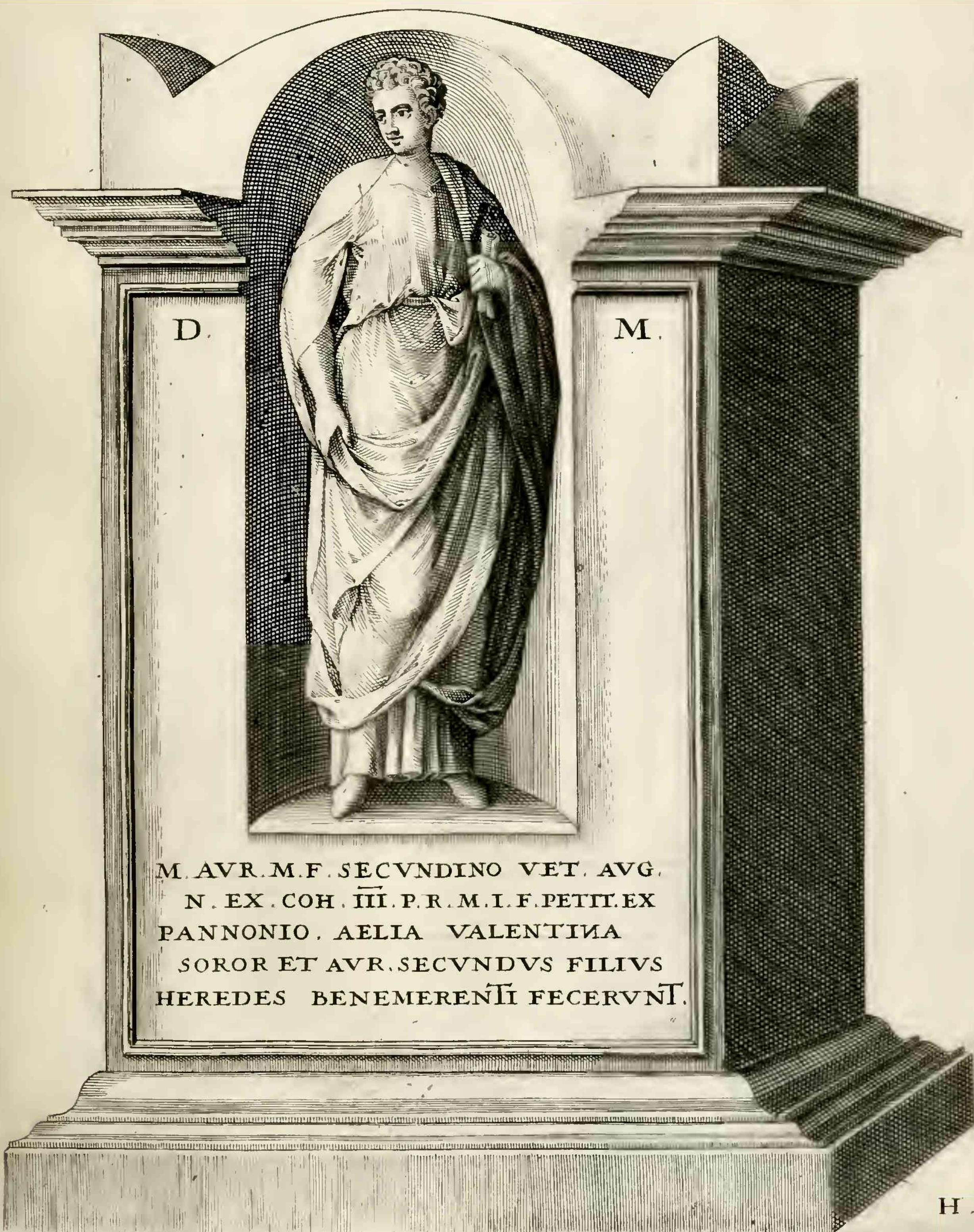
In domo Cardinalis Medichini translatum Tibure

D. M.

QVINTIO INGENVO VETERANO
EX COH. III. P. R. EX PROVINCIA
GERMANIA INFERIORE FELICI
MARCVS EVOKATVS PRAES ET
CIVES BENEMER. FECIT.

In palatio Cardinalis Medichini Tybure Romam adportatum.

ΠΡΟΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ ΚΟϹϹΩΝ ΥΠΑΡΧ
ϹΤΡΑΤΗΓΙΚΩϹ ΚΑΙ ϹΟΦΡΟ

In domo Titii Celsi

ΗΡΑΚΑΗΤΩΙ ΜΟΥϹΑΓΗΤΗΙ
ΜΗΝϹΦΙΑΟϹ.

In Quirinali.
In area domus Carpensium hortorum
Sub Statua Serapis.

In hortis Carpensibus.

D. M.
M. AVRELIVS AVGG. L. SECVNDVS
SEVIVVS FECIT SIBI ET CAELIAE MARCELLINAE
CONIVGI SANCTISSIMAE ET SECVNDO FILIO
DVLCISSIMO Q.V. A. VIIII. M. III. D. X. ET LIBERTIS
LIBERTABVSQVE POSTERISQVE EORVM.

IN FR. P. XVI. S. IN AGR. PED. XVIII. ET ANTE FRONTE.
LAT. PED. X.

In hortis Carpensibus.

ATTALVS TI. AVGVSTI.
SIBI ET

VENVVIAE POSTHVSAE SVAE.

DEO HERCVLI
COMITI ET
CONSERVATORI
DOMINORVM
NOSTRORVM.

DIS MANIBVS
FLAVIAE ATHENAIDI
APOLLONIVS
IMP. DOMITIANI AVG.
GER. SER. PECVL. ET
FLAVIA PALLAS PARENTES
FILIAE CARISSIMAE FECER.

VIXIT MENSIBVS VII DIEB XVIII.

D. M
C. ANNIO VALENTI
VET. EX NVM. FRVM
LEG. IIII. FL.

C. ANNIVS HERACLA
FECIT PATRONO B. M. ET SIBI
ENANNIAE PRIMIGENIAE
VXORI E LIBERT. LIBERTABVSQ.
SVIS POSTERISQVE EORVM

H. M. D. M. A.

DIS MAN
C. FICTORIO
VASCVLARIO
FICTORIAE PYTHVSAE
MATRI
C. FICTORIO C. FATICO
LEG. III GALLICAE
FRATRI VIX. ANN. XXV.
FICTORIA C. F.
ATTICILLA PARENTIB.
SVIS FECIT.

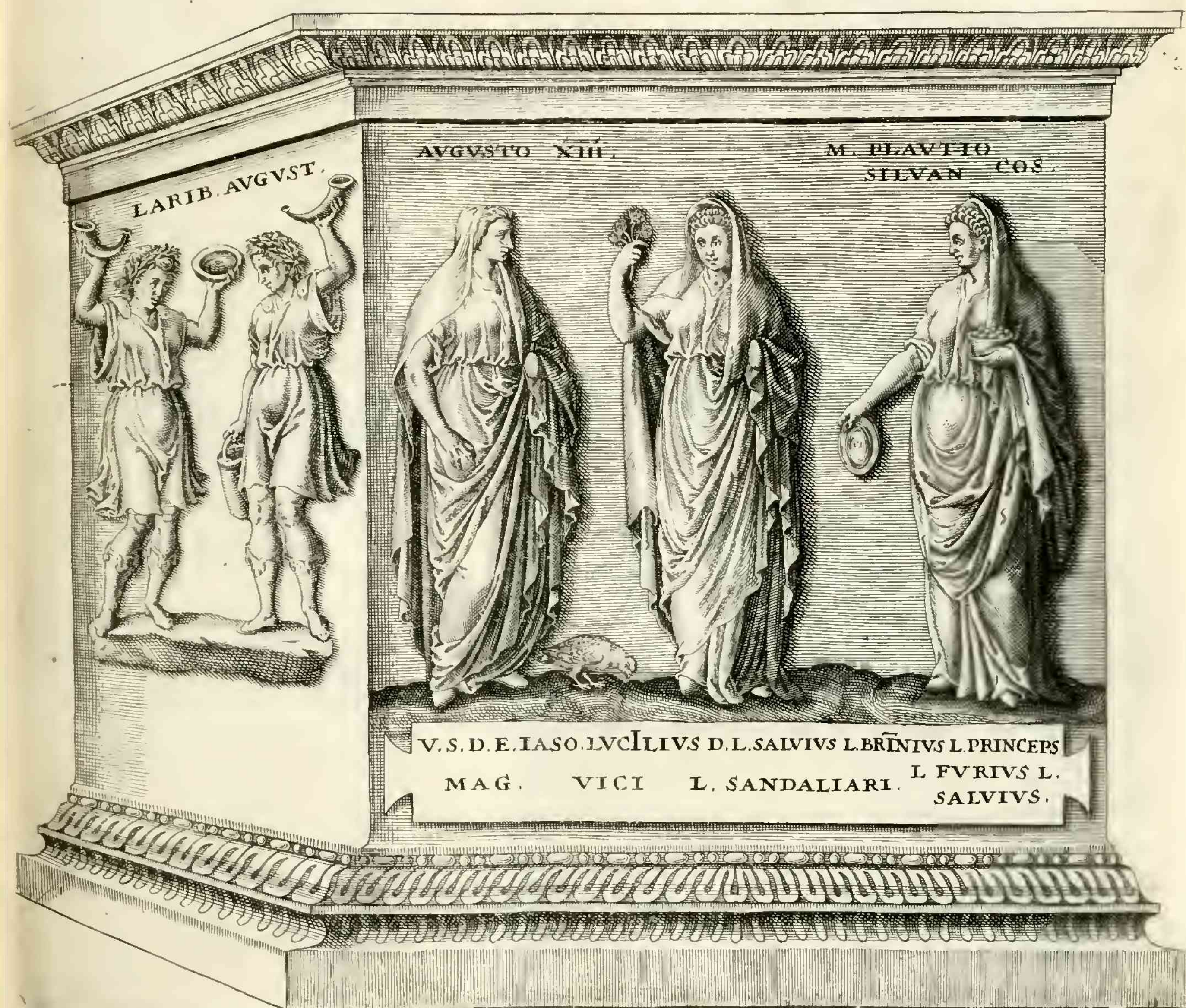
PITHECAE L.
HILARO DIVI AVG. L. ET
DOMITIAE ATHIS

PATRONI

IMP. CAES. IMP. CAES.
L. SEPTIMI SEVERI
PII PERTINACIS
AVG. ARAB. ADIABEN.
PARTHICI MAXIMI
FORTISSIMI FELICISSIMI
PP. FILIO
M. AVRELIO ANTONINO
PIO FELICI AVG.
TRIB. POTEST. III.
PROCOS.

TIBICINES ROMANI
QVI SACRIS
PVBLICIS PRAESVNT.

Jn domo Card: vallæi in diambularris superioris domus
Sub Statua Neptum

TERENTI VI. C. CL. ANTERO
LVMINARIVS VIVOS SIBI ET
TERENTIIS HILARO ET EPAPHRODITO
PATRONIS
CAECILIAE C. L. CHIAE VXORI
RENTIAE L. MVSAE LIBERT.
ET HOC Ͻ HILARO MVSAE FR.

D. M
ATTILIO KA
RO FILIO
DVLCISSIMO
ATTILIVS
EVTRAPELVS
PATER F.

D. M
IVLIA PATHV
SA QVAE VIX.
ANN. XVI. MENS.
II. DI. XXIIII.
MARTIA DORCAS
FILIAE INCOMPA
RABILI F.

In hortis Carpensibus.

L. 2.

In hortis Carpensibus.

L. E

In hortis Carpensibus super porta qua descenditur ad fontem

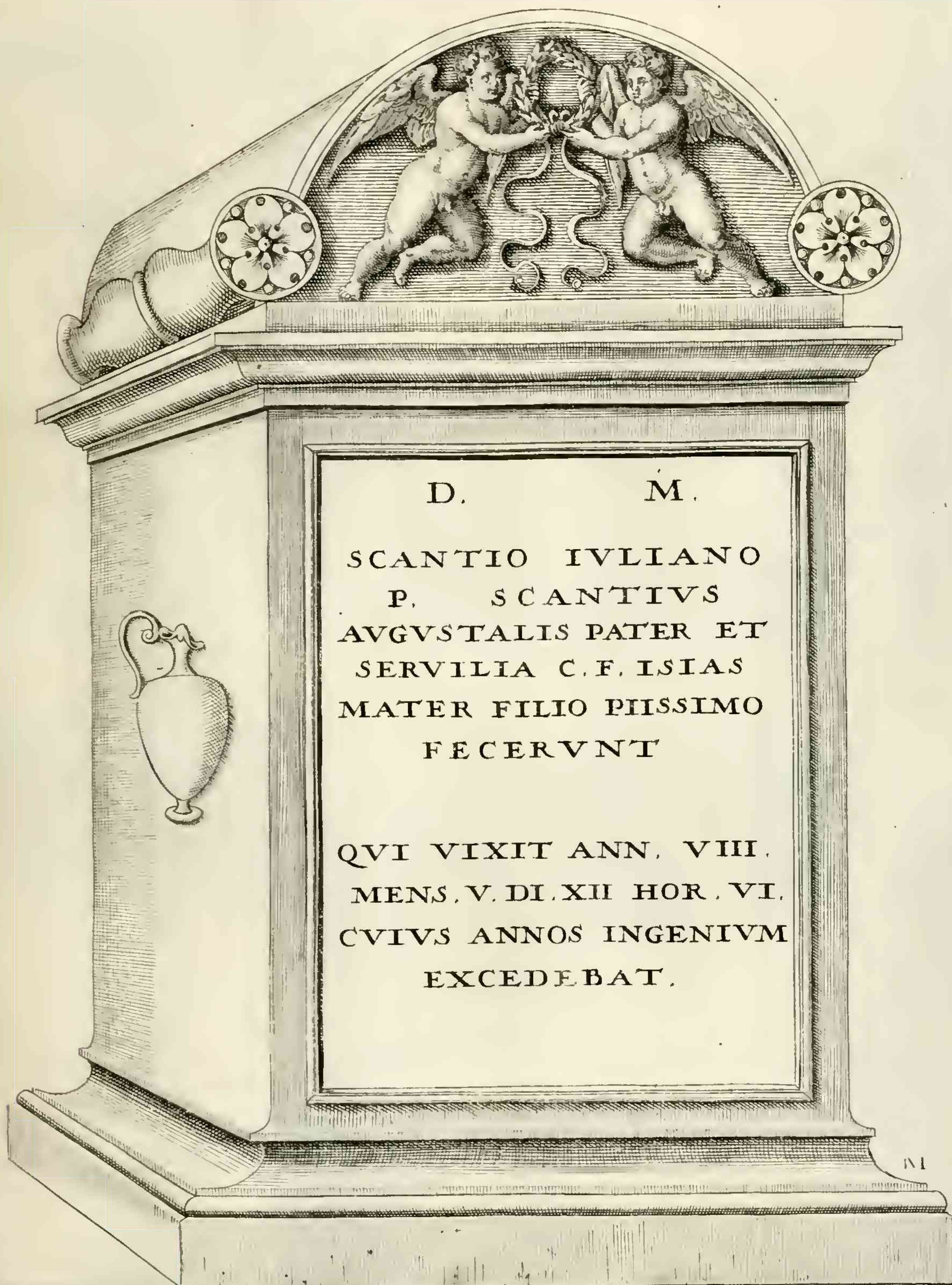
M

SALVIANVS AVG.
LIB. FILIVS
VLPIAE DORCADI
MATRI DVLCISSIMAE
ET SANCTISSIMAE ET
INCOMPARABILI FEC.

ΘΕΑΙ ΕΠΙΚΘΩ.
ΑΡΤΕΜΙΔΙ
ΑΥΛΙΙ ΣΩΤΗΡΗ
ΑΥΡ ΕΛΠΙ ΝΕΙΚΗ.

N. OGVLNIO
RHODONI
VIXIT ANN. XXIIX.
MENSE I. DIES XX.
OGVLNIA HILARA
FILIO DVLCISSIMO
FEC.

In hortis Carpensibus

In hortis Carpensibus

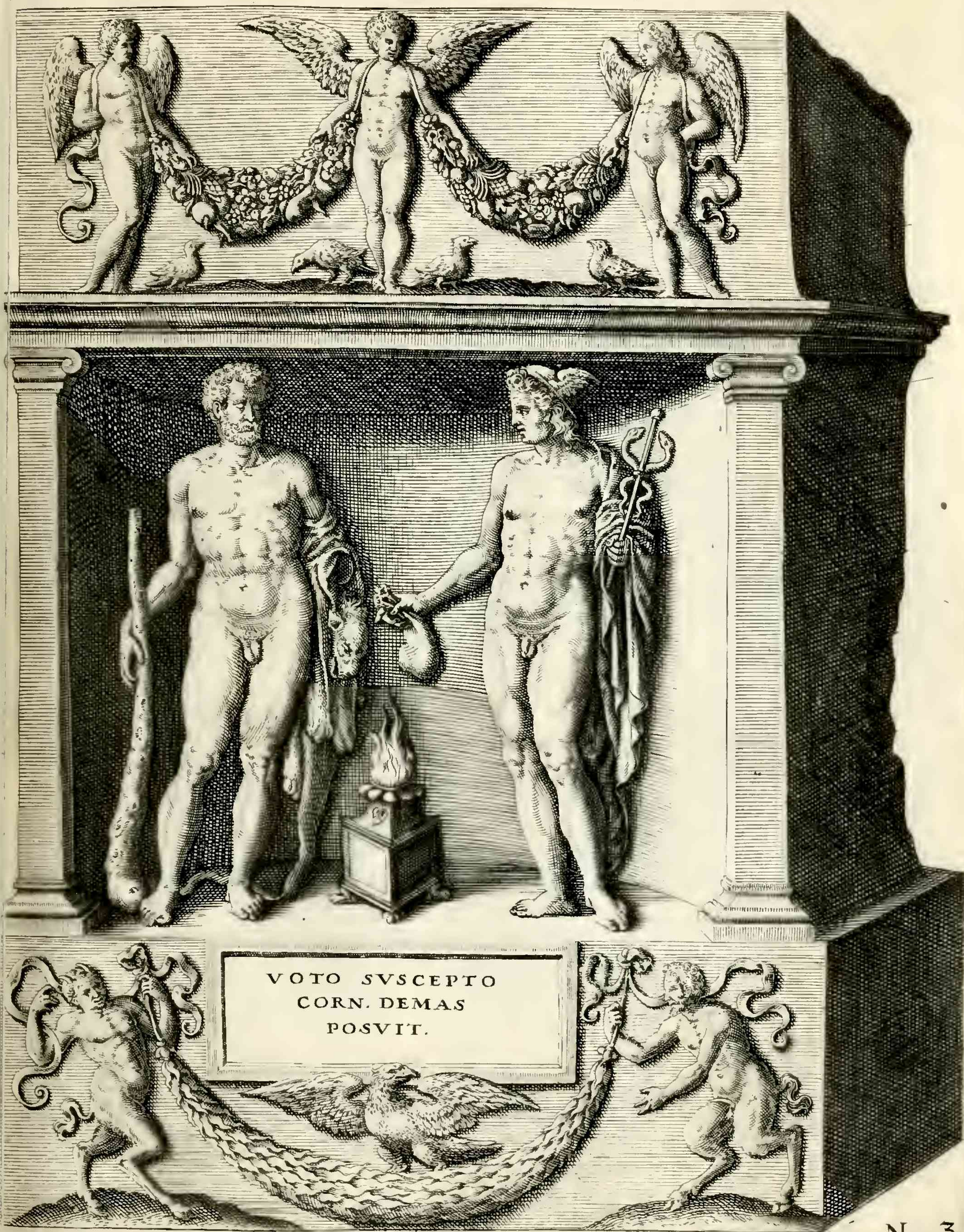
D. M.
BASSO AVG. LIB.
PROX. AB. EPISTVLIS
GRAECIS PROC TRACTVS
CARTHAGINENSIS.
GABIA Q. F. PRISCILLA
MARITO PIISSIMO
ITEM CLAVDIVS CONON
PATRI BENEMERENTI
FECERVNT

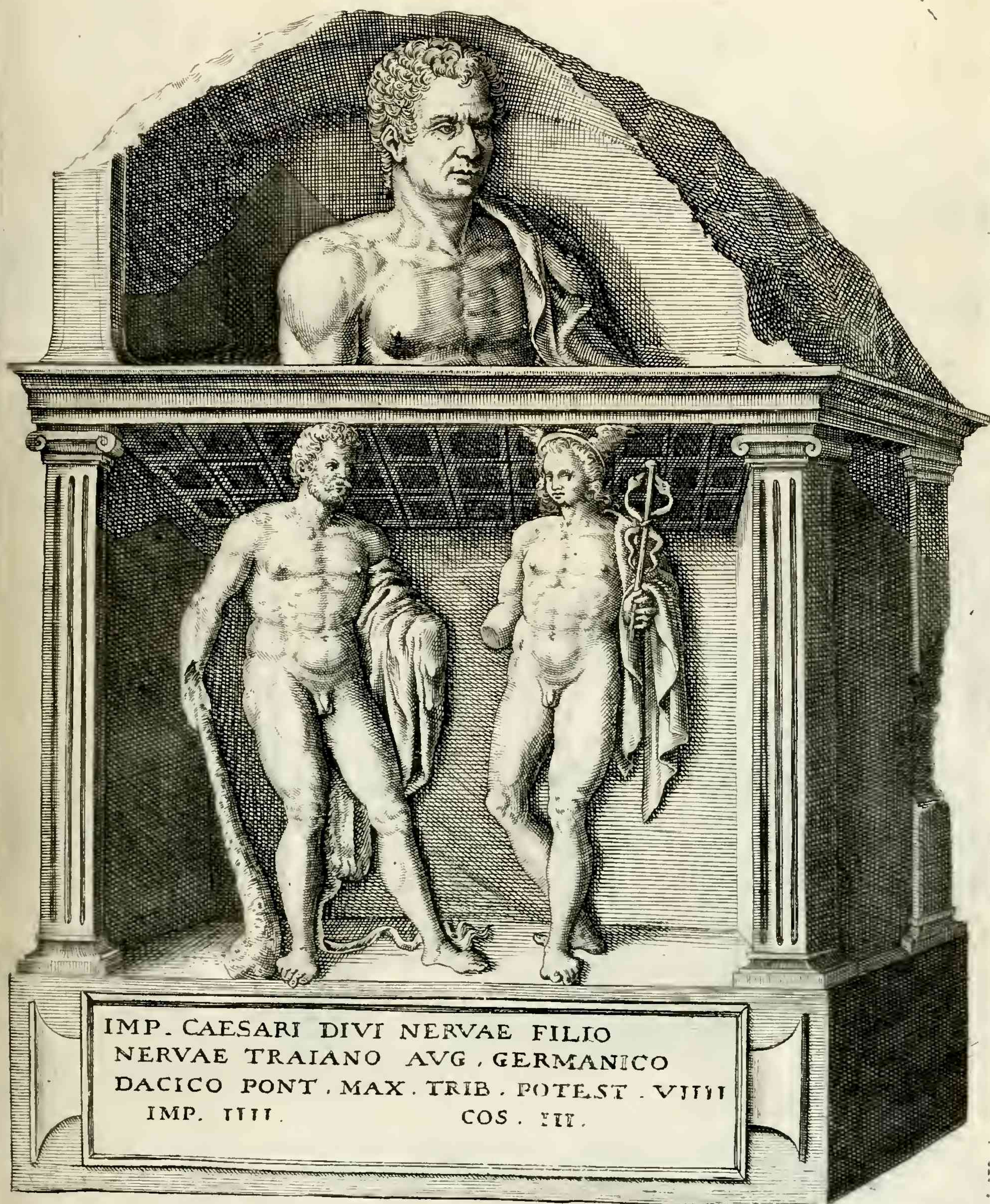
D. M.
L. CORNELIO
PAVSANIAE
PAPE B. M. FECIT
C. L. CETEGILLA.

FLAVIAE
ATHENAIDI
AVGVSTALIS
AVG. LIB. TIBVL.
A MVNERIBVS ET
APPIA IVSTINA
FILIO DVLCISSIMO

Q. CORIO
Q. F. VOL.
ANTIQVO

DIIS MANIBVS
SACRVM
HERBASIAE
CLYMENES
SEX HERBASIVS
NAVTILLVS SIBI ET
CONIVGI SVAE
SANCTISSIMAE FECIT.
IN. FR. P. XVIII.
IN AGR. P. XVII.

VOTO SVSCEPTO
CORN. DEMAS
POSVIT.

IMP. CAESARI DIVI NERVAE FILIO
NERVAE TRAIANO AVG. GERMANICO
DACICO PONT. MAX. TRIB. POTEST. VIIII
IMP. IIII. COS. III.

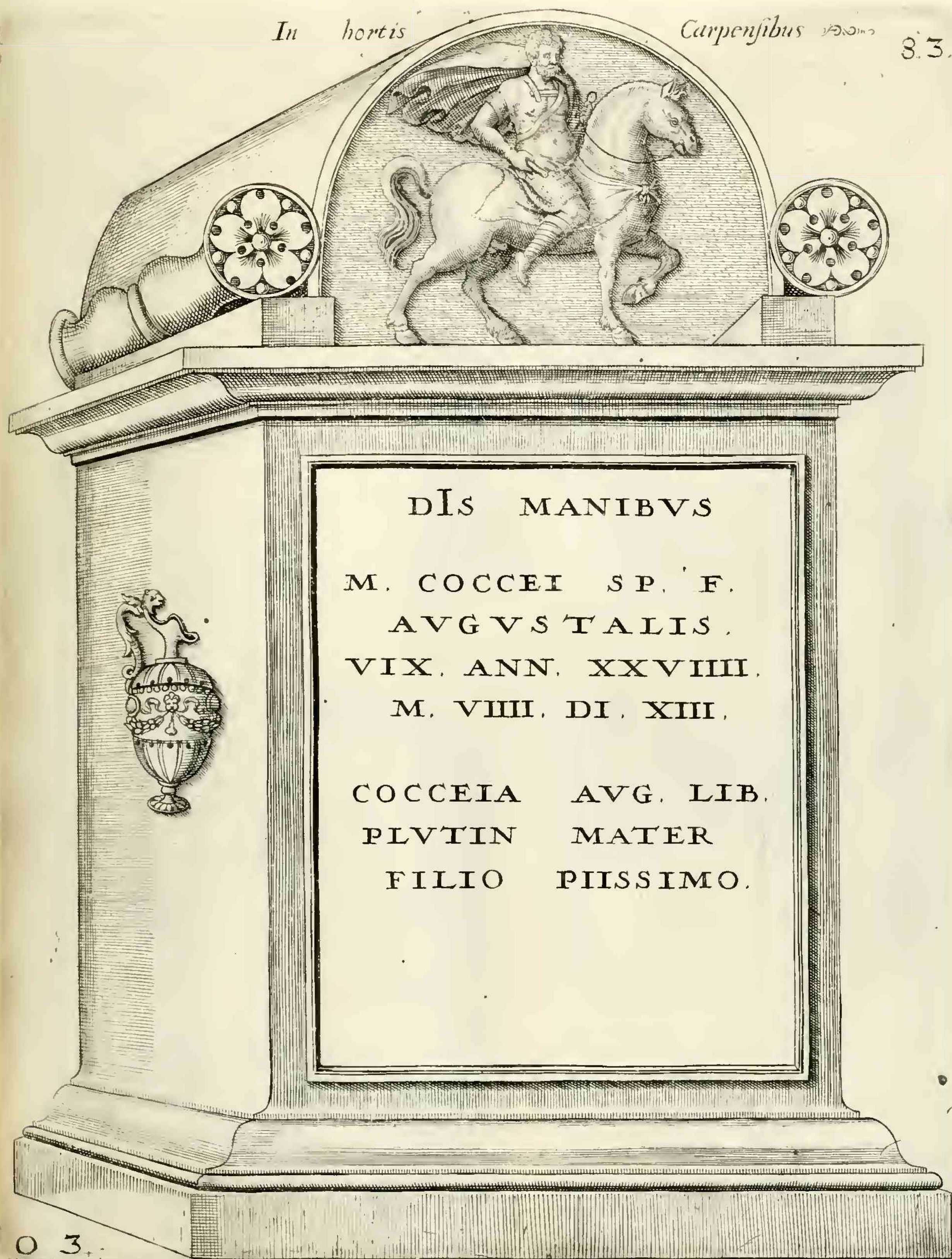

DIS MANIBVS
P. EGNATI
NICEPHORI
IN FR P. XVIII.
IN AGR. P. XVII.

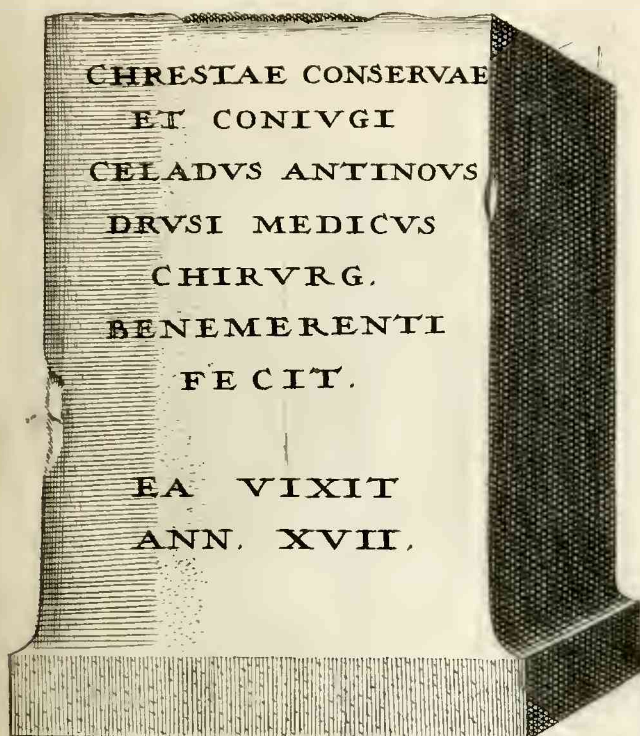
SECVRITATI

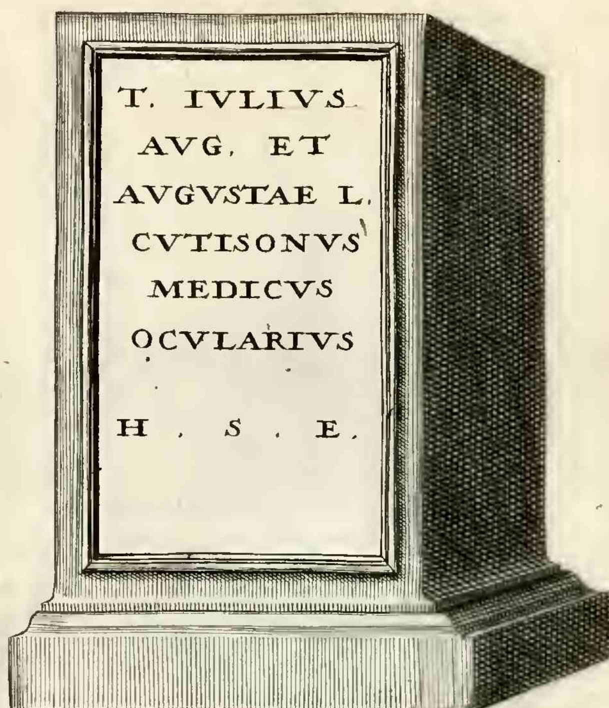
HEMATHION ET

CARPO.

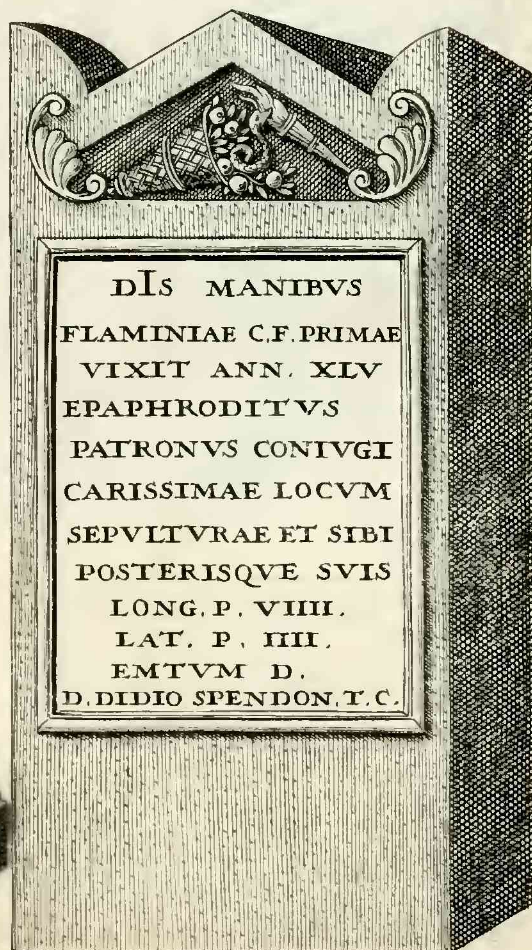

DIS MANIBVS
M. COCCEI SP. F.
AVGVSTALIS.
VIX. ANN. XXVIIII.
M. VIIII. DI. XIII.
COCCEIA AVG. LIB.
PLVTIN MATER
FILIO PIISSIMO.

In hortis Carpensibus

In Carpensibus hortis in Quirinali ad ingressum Vineæ majoris sub statua Virginis

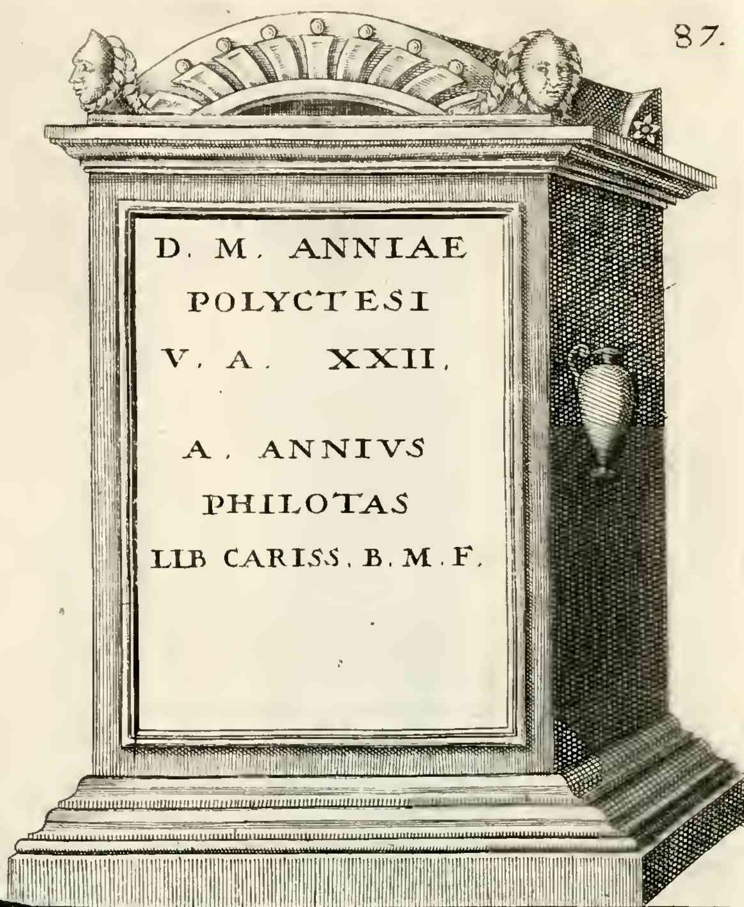
DIS MANIBVS
T. LARCI
CERINTHI
T. LARCIVS
SPANIVS ET
T. LARCIVS
THEOPOMPVS
PATRONO BENE
MERENTI QVI VIXIT
ANNIS LXIII.

DIS MAN.
SERGIO EVCOMO
VIX. ANN. XX
DIEB. VI. HOR XII
EVCLIMENE
MARTIALIS,
ET EVCOME
FRATRI PIIS
SIMO MOESTISSI-
MAE POSVERVN

C. SELICIVS C. L. GLYCO SIBI ET
RVTILIAE P. L. EROTINI
P. RVTILIVS SP. F. COL. LVPVS
RVTILIA LVPI LIB. OPORA
SELICIA C. LIB. MELETE
C. SELICIVS C. ET P. RVTILI LIB FELIX.

Q. GOLIVS Q. L. NICO
MEDES MEDICVS OCVLA
RIVS SEX. VIR.
COL. IVL. FANESTRIS
GOLIA Q. L. SALVIA VXSOR
Q. GOLIVS Q. F. POL.
FANESTER FILIVS
VENIA Q. L. PRISCA VXSOR

EX TESTAMENTO
FANESTRIS FILI

In hortis Carpensibus

D. M.
L. AGRIO
SYNTROPHO
LIBERTO OPTIM.
P. L. AGRI LICINIANVS

P. CORNELIVS FAVSTVS
SILVANVM
CVM BASE
DEDICAVIT
IDIBVS APRILIB.

IMP. CAES. M. AVRELIO
ANTONINO I. IMP. VERO
AVGVSTO COS. II.

In Carpensibus hortis

D. M.

M. CAECILI AVGVS
TIN V. A. VIII. M. IX
D. XXIII M. CAECILIVS
CALLISTIANVS
ALVMNO KARISSIM.
POSVIT.

D. M.

T. FLAVIO RVFO
T. F. FLAVII
VENVSTVS ET
SATVRNINVS
FRATRI
PIENTISSIMO
FECERVNT.

D. M.

AVR. PRIME
B. M. M. AVR.
MAXIMVS MIL.
ET AVR. MV
CIANVS FRA
TERNVS
NEGOTIANTES
BENEMERENTI
FECERVNT.

DIS MANIB.
M. VINCI
M. F. MEVIATI
VIX. ANN. XXII
MEN. VII. ANICIA
PATRON. LICONTIVS
POSVIT.

D. M.
AEL. LVCILIANO
PP IVL. HOÑORA
TA CONIVNX
CONIVGI KARIS
SIMO ET AEL.
FLAVIANVS
PATRI PIISSIMO
B. M.
FECER.

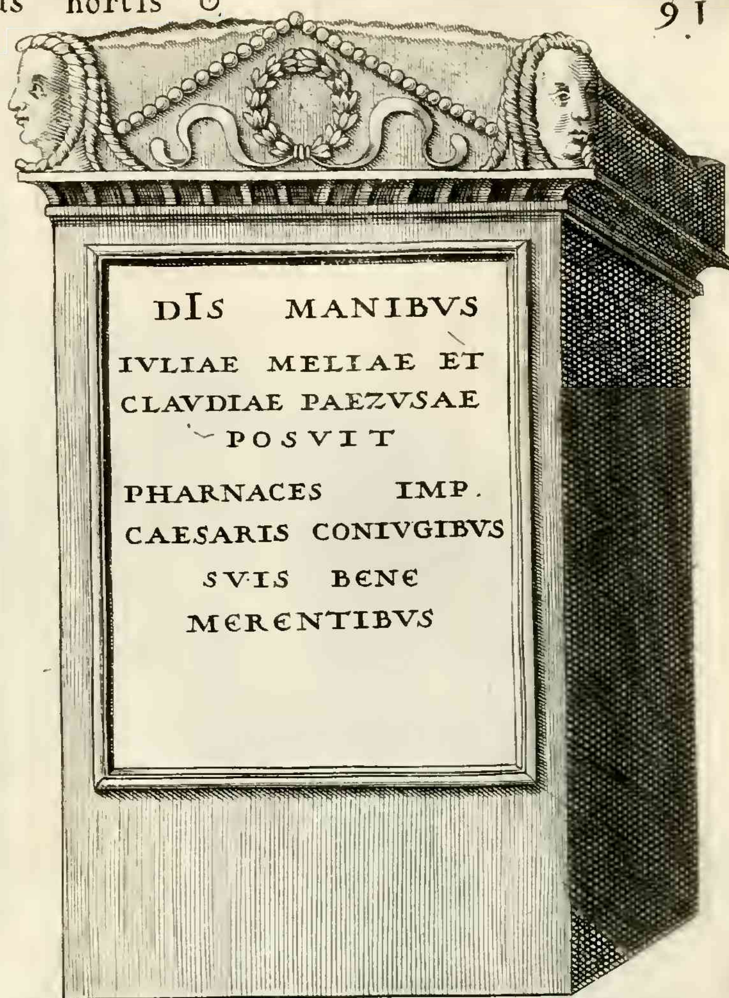
DIIS MANIBVS
LICINIAE TYCHE
L.LICINIVS STRICO
FIL. MATRI SVAE
PIISSIMAE FECIT
VIX. ANN. XXXV.

D. M. S.
CN. CORNELIO
CN. F. SAB.
MVSAEO
MANCIPPIVLAE APPIAE
HERENNIA PRISCILLA
CONIVGI
BENEMERENTI
FECIT

GALLICANO ET VETERE COS
VITIDIAN COH·I·PR. 5
SATRI GENIO 5 MISSI
HONESTA MISSIONE VII
HIBERO COS.
SP.L.CESORIVS IVSTVS VIR VNO
L.VOLCEIVS SEVERVS SEPTIMO
Q.SEXTILIVS RVFVS FLANORA
C.VALERIVS VERANVS TRIOENTE
SERVIANO III COS.
T.ANNIVS CRISTINVS CVLRAMAR
T.ANICNIVS PRIMVS PERINTHO

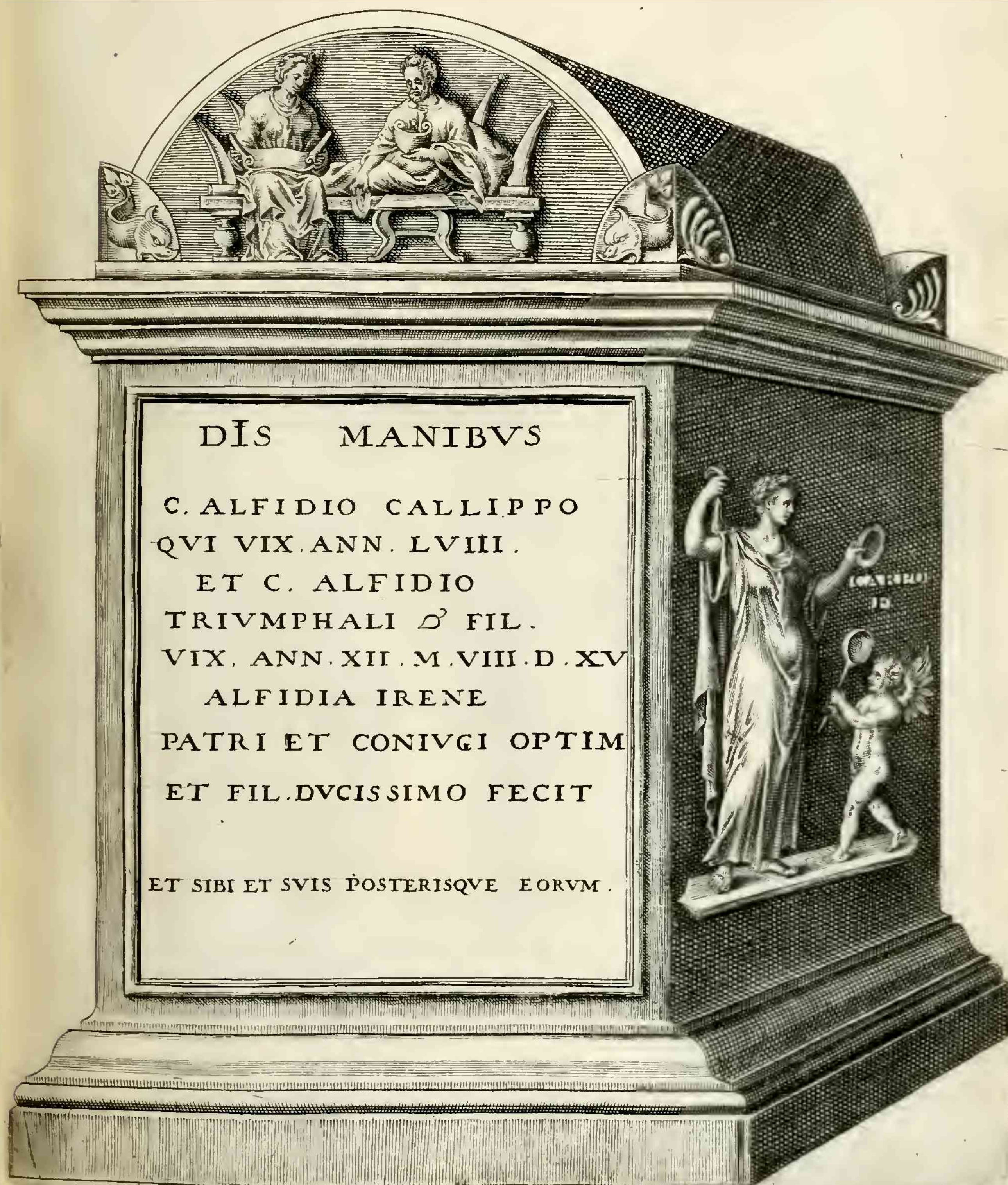

L.VALERIVS L L.
ALEXANDER SIBIET
VALERIAE LL ATTICE
L.VALERIVS L L LIMEN F.
VALERIA L L. IRENE
L.VALERIVS L L. FAVSTVS
VALERIA L L VRBANA
VALERIA L L ATTICE
L.VALERIVS L L. IANVA-
RIVS

L.VALERIVS L Ɔ L
SELEVCVS SIBIET SVIS
VALERIA LƆL ARTEMIS
L.VAEERIVS LƆL. HYLLVS
L.VALERIVS LƆL.PHILEROS
L.VALERIVS LƆL.DIOGENES
VALERIA LƆL.MARTA
L.VALERIVS VRBANVS
VALERIA ARESCVLA

L.VALERIVS PAPIA HVNC LOCVM MONV RELIQVIT L.VALERIO HIERONI HEREDI SVO
HIERO L.VALERIO AMPHIONI ET DIOGENI HEREDIBVS SVIS IN PENORII K D

In Vineam Carpensi prope portam superiorum qua itur ad Quirinalem

M. TERENTIVS AL.
THEOPHILVS
CLODIA P. F. VXOR.

TRIB. SVC. CORP.
FOEDER.

I. O. M. SACR.

VOTO SVSCEPTO PRO SALVTE

AVG GERMANICI
PONT. MAXIMI. TRIB. POT.

D. VETVRIVS ANTIGONVS
D. VETVRIVS SP. F. PHILO
D. VETVRIVS ALBANVS
PATER CVM FILIIS POSVIT

DEVAS
CORNISCAS
SACRVM.

DEAE SYRIAE SACR
VOTO SVSCEPTO PRO
SALVTE

AVG. GERMANICI
PONTIFICIS MAXIMI TR. POT.
D. VETVRIVS ANTIGONVS.
D. VETVRIVS SP. F. PHILO.
D. VETVRIVS ALBANVS
PATER CVM FILIIS POSVIT

L. CASSIVS L. F.
ROMNIGER.
DOMOATESTAE
MILES COH. I. P. R.
MILITAVIT ANN. XVII
VIXIT ANNIS XXXVI

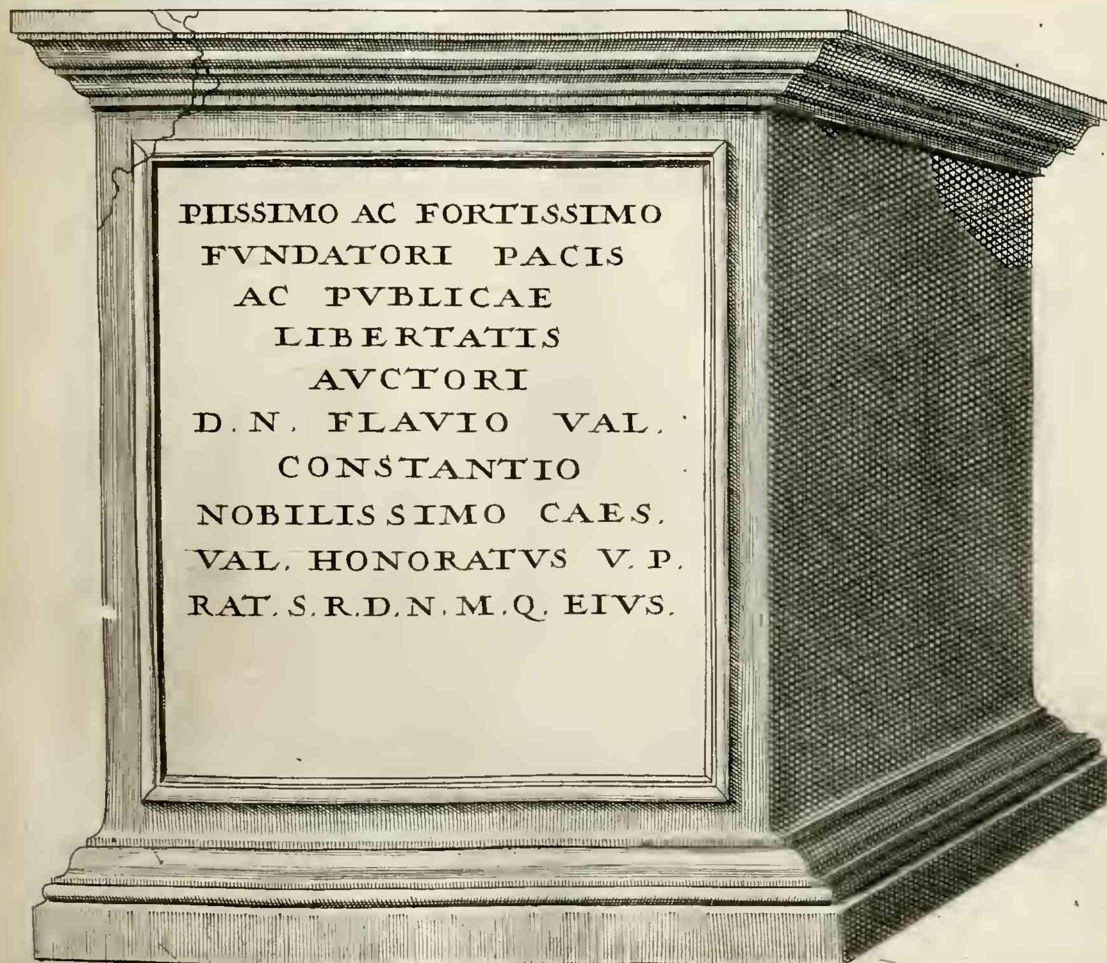

C. AFIONIVS C. FIL. QVIRINA LVCILLVS
AI.R. RVFINIANVS COS. FRATER ARVALE
PRAEF VRBI ELECTVS AD COGNOSCENDAS VICE CAESARVS
COGNITIONES PROCOS. PROV. AFRICAE XX. VIRO EX SENATV
NORI CVRANDAE CVRATOR AQVARVM EI MINI
NI ET TIBERIS ET CLOACARVM VRBIS ECALVS PROV.
AFRICAE EODEM TEMPORE VICEPROCONSVLIS CVRATORI RE
LOIANORVM CVRATORI REIPVBLICAE SVESSANORVM
PRAETOR KANDIDATVS QVÆSTOR KANDIDAT.
ELECTVS IN FAMILIAM PATRICIAM X VIRO
ET LITIBVS IVDICANDIS.

SYMPHORO
SVO
ALEXANDER
PATRONVS
O D. S. M.

D. M.
M. HERENNI
Q. FIL.
MONTANI.
V. A. XXX.

PIISSIMO AC FORTISSIMO
FVNDATORI PACIS
AC PVBLICAE
LIBERTATIS
AVCTORI
D. N. FLAVIO VAL.
CONSTANTIO
NOBILISSIMO CAES.
VAL. HONORATVS V. P.
RAT. S. R. D. N. M. Q. EIVS.

DIS MANIBVS
SACR.
L. CORNELI SACERGI
ET CORNELIAE VENERIÆ
ACONTIVS LIB.
PATRONIS
ARAM DON. D.

DIIS
MANIBVS
IVNIAE M.F.
GEMINAE

PHO TEMPLVM
EX VISO A SOLO IMPENDIIS
RESTITVIT COLONVS AL
ES NVTRICIS FECIT CONSER
SILVANO
SANCTO SACRO
LARVM CAESARIS
N. ET COLLEGI MA
GNI CN. TVRPILIVS
TROPHIMVS VOTO
SVSCEPTO ARAM
DE SVO D D.

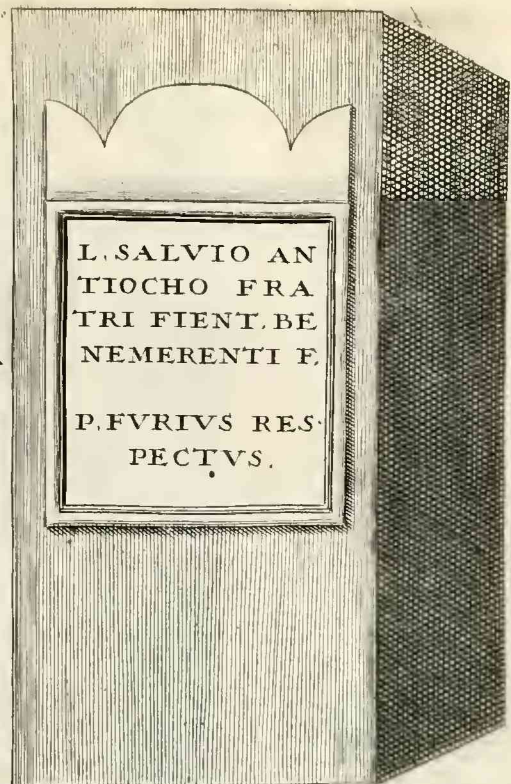

D. M.
FABIAE Q. F.
ET LICIAE
IVLITTAE
CONIVGI
KARISSIMAE
VIXIT ANN. XVII

L. CORNELIVS
HERMES
CORNELIAE
AMANDAE
LIBERTAE ET
CONIVGI
KARISSIMAE
ET SIBI.

ARAM IOVIS FVLGE
RATORIS EX PRAECEP
TO DEORVM MON
TENSIVM VAL. CRES
CENTIO PATER DEORVM
OMNIVM ET AVR EXV
PERANTIVS SACERDOS
SILVANI CONERATRIBVS
ET SORORIBVS DEDI
CAVERVNT.

In Vinea Carpensi

DOMINO NOSTRO
CL. IVLIANO
NOBILISSIMO AC
FORTISSIMO CAES.

MEMMIVS VITRASIVS
ORFITVS V. C. ITERVM
PRAEF. VRBI IVDEX
SACRAR. COGNITION
TERTIVM D. N. M. Q. EIVS.

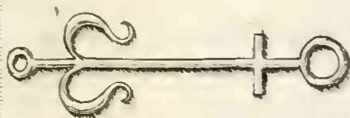
In Vinea superiore Carpensi

In Vinea Carpensi

ΕΥΘΕΟΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΟΝ ΕΛΕΙ
ΤΟΔΕ CΗΜΑ ΛΙΠΟΥCΗC
ΦΥΧΗC ΑΘΑΝΑΤΟΥ
CΩΜΑ ΝΕΟΙΟΚΟΡΟΥ C
CΠΕΥΔΕΝ ΟΔΟΝ ΘΕΙΗΝ
ΓΑΡΑΤ ΠΡΟΔΙΠΟΥCΑ
ΜΕΡΜΙΝΑCΑ
ΓΕΥΚΕΔΑΝΟΙΟ ΒΙΟΥ
ΩΚΑΝΙΗ ΚΑΘΑΡΗ.

D I S
MANIBVS.
VERAE
SVAE
BENE
MERITAE
TITIVS
EVTRAPELVS

M D M
I D

ATILIA
NA.

D. M. S.
MAXIMVS
V.A.XVII. M.IIII. D.V.
MAXIMVS ET
MOSCHIS
FILIO
PIISSIMO

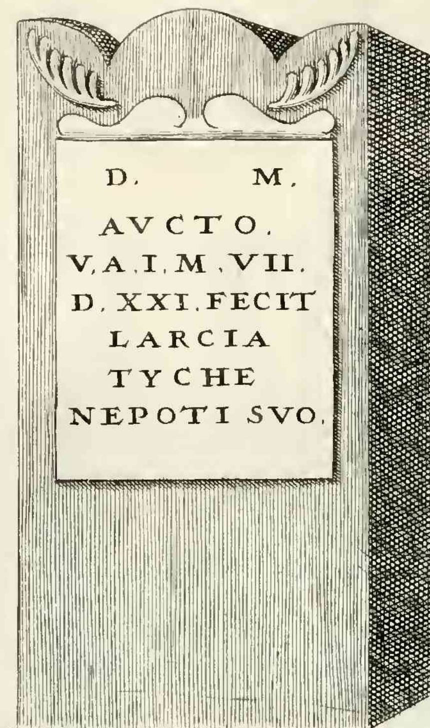

D. M.
AELIAE
POTITAE
NARA
CONIVGI
OPTIMAE
FECIT.

XANTIVS AENI
DISPENS.

BABBIAE M. F.
PRISCAE
P. QVINCTIVS NVMIDA
VXSORI.

VENERI
PLACIDAE
SACRVM.

DIS . MAN.
TESIA COMPSE
FECIT T. FLAVIO
PARNASENI
CONIVGI BENE
MERENTI
VIXIT ANNIS LV.

D. M.
AVCTO.
V. A. I. M. VII.
D. XXI. FECIT
LARCIA
TYCHE
NEPOTI SVO.

D. M.
ET MMM. VLPI HELIADI
FECERVNT M. VLPIVS
PRAENESTINVS ET
AELIA AELIAS AELIO
DVLCISSIMO
V. AN. I. M. II. D. XXIIII.

D M
TIB. IVCVNDO
I. R. LEG. XXX. VLP.
FLAVI. FRVCT
SET VISTO RO.
I. R. LEG. EIVSDEM
HERED. F. C.

D. M.
HAELIA RODIAS Q. V.
ANN. DVOBVS M. VIIII.
DIAEBVS XIIII. FECIT
HAELIVS ALYPVS FILIAE
DVLCISSIM.

EX DOMO
CAESARVM ET
LIVIAE
LIBERTORVM ET SERVORVM.

L. CASSIVS L. F.
ROMNIGER.
DEMOATESTAE
MILES COH. I. P. R.
MILITAVIT ANN. XVIII.
VIXIT ANNIS XXXVII.

DIIS
MANIBVS
L. CAECILI
MAXIMI
MENSORIS
AEDIFICIORVM.

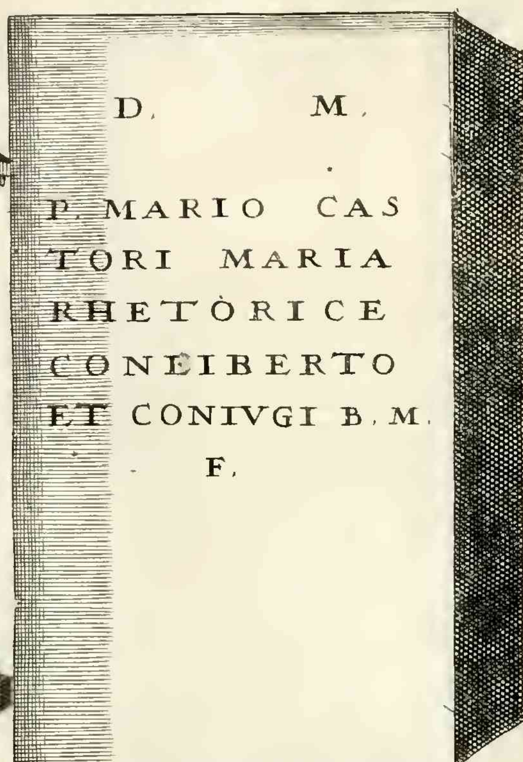
DIIS MANIBVS
HILARVS VIXIT ANN. VI
MENSIBVS VII.

CLAVDIA SPYCARIO
FECIT SIBI ET EVTYCHO
FILIO SVO PIISSIMO
IMP. DOMITIANI CAESARIS
AVGVSTI GERMANICI SERVO
DISPENSATORI MONTANIANO

ET LIBERTIS LIBERTABVSQVE SVIS
POSTERISQVE EORVM.
H.M.H.M.S.

D. M.
A. ATINIO A.F. PAL.
PATERNO
SCRIBA AEDIL. CVR.
HON. VSVS AB. IMP.
EQVO PVBL. HONOR
PRAEF. COH. II. BRACAR.
AVGVSTAN. TRIB. MIL
LEG. X. FRETENS. A DIVO
TRAIANO IN EXPEDITION
PARTHICA DONIS DITAT.
PRAEF. ALAE VII. PHRYG. CVR.
KAL. FABRATER. NOR. NOVOR.
ATINIA A.F. FAVSTINA PATRI
OBTIMO FECIT.

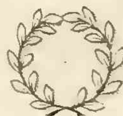

D. M.
M. AVRELIO AVG. LIB.
ONESIMO CVBICVLI
ET ALOCIS CVBICVL STATI
M. AVRELIVS DIONVSEVS
PATRONO PIENTISSIMO
ET BENEMERENTI FECIT

OSSVA POSTTA SVNT
VI. IDVS NOVEMB. CRISTI
NO DECAELIANO COS.
ARA XV. KAL. IANVAR.

D. M.
MESSIAE SP. F.
SVAVI
L. SERGIVS
HELENVS VXORI
KARISSIMAE
FECIT

D. M.
TALLIONE
AELIVS MARTIALIS
AVG. LIB.
B. M. FECIT

D. M.
CALPVRNIAE CEREALI
LIB. ET CONIVGI DVLCIS
SIMAE CALPVRNIVS
EVHEMER ET MON
TANVS FILIVS
B. M. F.

H. M. E. HS [illegible] $\overline{MN}$.
IN. FR. P. XV. S. A. PETR. P.

D. M.
NORICAE
PIENTISSIMI
PARENTES
SVI FECERVNT
VIXIT ANN.
VIII. D. XXI.

ωΤΑΚΙΛΛΙΑ CΕΡΑΠΙΑΔΙ
ΛΟΥΚΡΗΤΙC ΑΚΤΙΑ
ΚΟC ΤΗ CΥΜΒΙωΙ
ΕΥCΕΒΙΑC ΧΑΡΙΝ
CΥΝΒΙωCΑC ΗΜΟΙ
ΕΤΗ ΤΕCCΕΡΑΚΟΙ

D. M.
D. LVCILIO D. F. TERMINALI
VIX. ANN. XXV. M. V. D. X.
LVCILIA HELPIS MATER
BENEMERENTI FECIT.

D I S
MANIBVS IV-
NIA TETHIS
FECIT IVNIAE
SECVNDAE PA-
TRONAE SVAE
B. M. DE SE. SIBI
ET POSTERISQVE
SVIS S. I. I. I.

D. M.
AELIA FELICITAS
CONIVNX IVLIANO CONIV-
GI BENEMERENTI HVNC
TITVLVM FECI

DIS MANIBVS

M. POBLICIVS
CHRYSEROS FECIT
CLAVDIAE TOSIMENI
VXORI BENEMEREN.
CLAVDI AGATHOPI LIB.

VIX. ANN. XXX.

D. M.

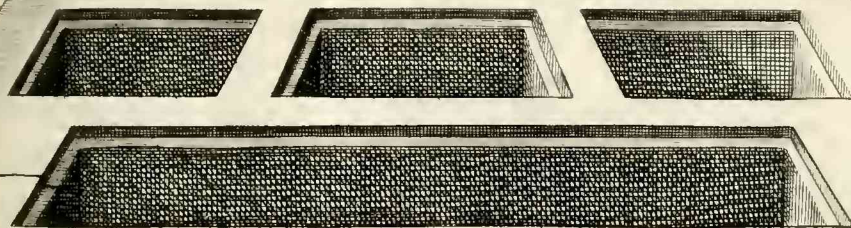
PELAGIVS ET
FORTVNATA
FILI PARTHEN
IO. PATRI BENE
MERENTI

AIMNESTVS CAESARIS
SER. VIXIT ANN. XXX.
IVLIA OLYMPIAS
D. S. F.

TI. CLAVDIVS Ↄ L. IANVARIVS VIXIT ANN. X. MENS. VI. DIES. XXII. HOC MONVMENTO CONDITVS EST

TI. CLAVDIVS SCARIPHIL VITALIS
ARCHITECHTVS V. A. XL.
FECIT SIBI ET SVIS
TI. CLAVDIO VITALI F. V. A. IIII. M. VII. D. VIIII.
CLAVDIAE VITALIS L.
PRIMIGENIAE
CLAVDIAE VITALIS F.
OPTATAE.

M. COELIVS ABASCANT

EMPTO LOCO FECIT SIBI ET
SVIS POSTERISQVE EORVM

IN. FR. P. XI. T. IN AGR. P. XII.

ET AREA ANTE MONVMENTVM
COMMVNEM CVM POPILIO EVPHEMO
IN. FR. P. XII. IN. AGR. P. XII.

D. M.

MAVRELIVS AVGG
LIB. HERMADIO TABVL.
XX. HER. VIVOS SIBI
FECIT ET CALIOPE LIB.
SVAE KAR ET CAETERIS
LIB. LIB. SVIS POSTERISQ.
EORVM.

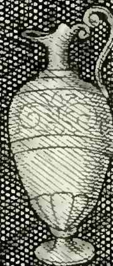
IN. F. P. XII. ./. IN AGR. X.

M. H. N. S.

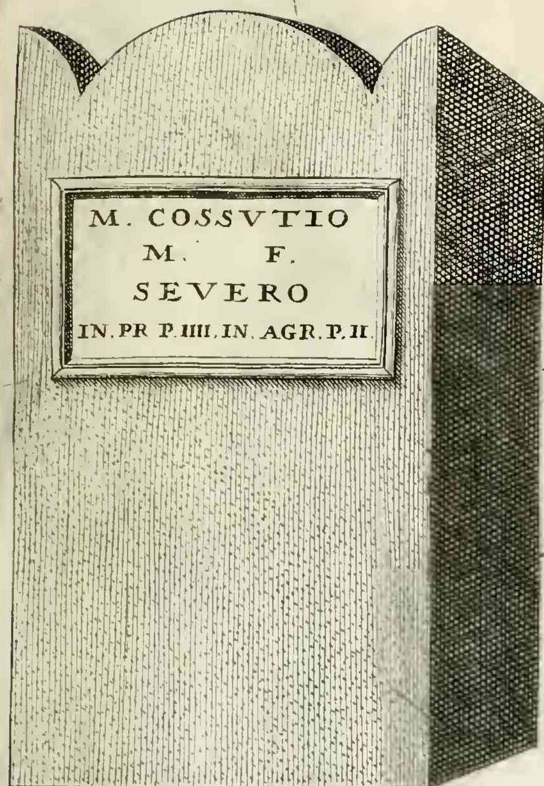
FABIAE PYPALLIDI OPTIMAE
ET SANCTAE PATRON. DE SE BENEMERI
ARTEMISIVS LIBERTVS

CVNCTORVM HAEC SVBOLI SEDEM
POST MORTE RELIQVIT ANTE
TAMEN NATO CONIVGE ET ANTE SVO
NONDVM SECVRA DVM FLET MAES
TISSIMA MENTE OCCIDIT ET
TRISTES DECEPIT MAESTA FOVENDO
SED NOS SOLLICITI MEMORESQVE
PARENTIS AMORE MATREM CVM
NATO CONIVGE CVMQVE SVO
SECVROS COLIMVS MEMORES VE
NOMINE NOSTRO. ET FACIET

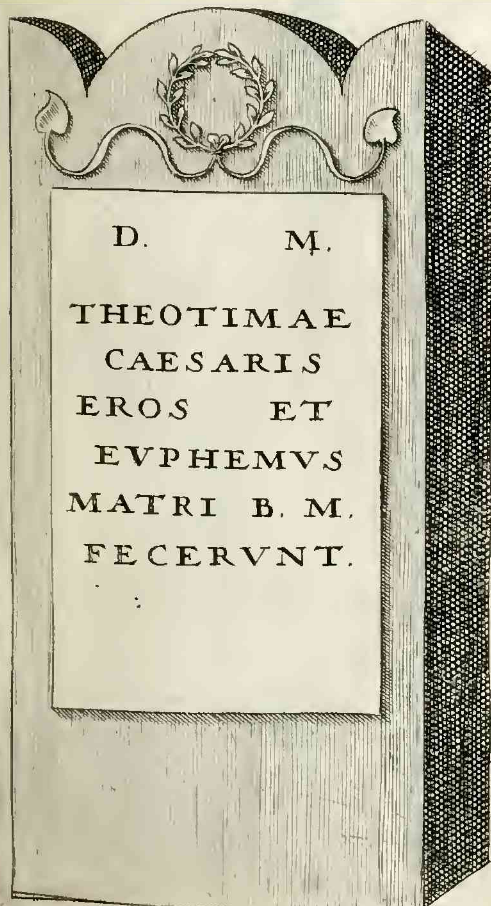
SVBOLES MVLTOS MEMORATA PER ANNOS
SACRA DEIS PATRIBVSQVE SVIS
MEMORESQVE PRIORVM ET MEMO
RES NOSTRI NOSTRORVMQVE ALTA
PROPAGO AETERNVM SERVENT
SEMPER MEMORABILE NOMEN.
QVISQVIS ES AVT OLIM NOSTRA DE
STIRPE FVTVRVS SIS MEMOR
ANTIQVI NOMINIS ET TITVLI. IN
QVORVM TITVLO HIC DATVR ESSE
LOCVS ET DOMVS AETERNAE
TV TVEARE FOCOS.

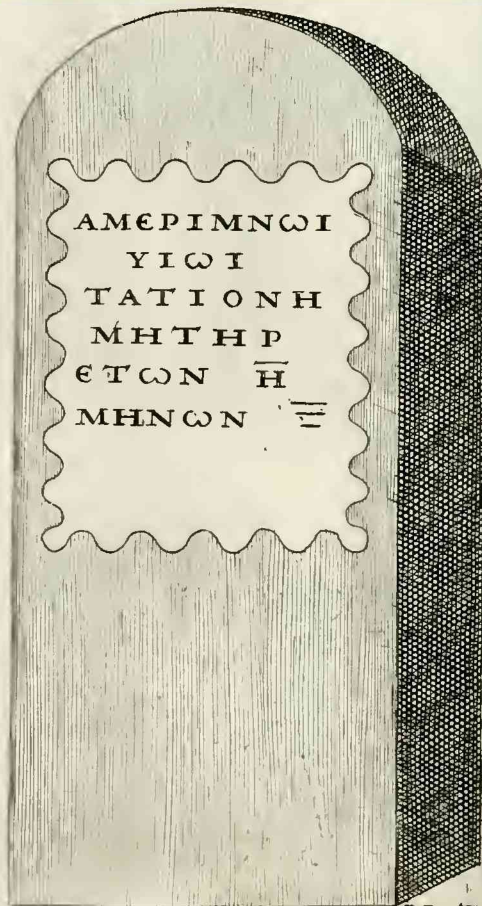

In Vinea Carpensi

In Quirinali ad oratorium Neronis

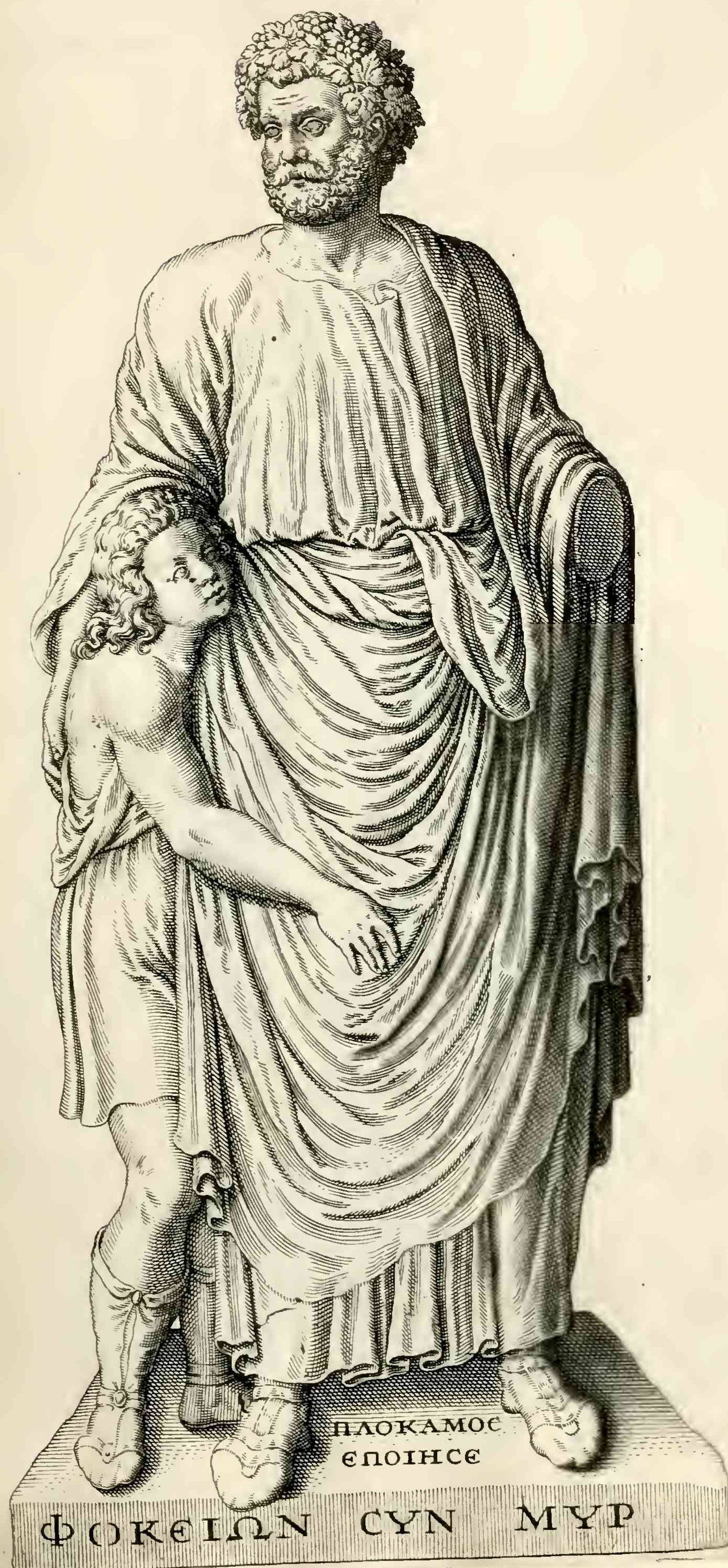

ΘΕΩΙ ΑΛΕΞΙΚΑΚΩΙ
ΓΛΥΚΩΝ.

IN HORTIS CARPENSIBVS. A. 118.

Z. 2

L. ANNAEVS
MER.
VICIT C IV.
SECVND. TVLIT
XX IIIIX.
TERT. TVLIT XIIX
PAL. ET COR V
DIVI TRAIANI
AVG. MVN.

ΠΛΟΚΑΜΟϹ
ЄΠΟΙΗϹЄ
ΦΟΚΕΙΩΝ ϹΥΝ ΜΥΡ

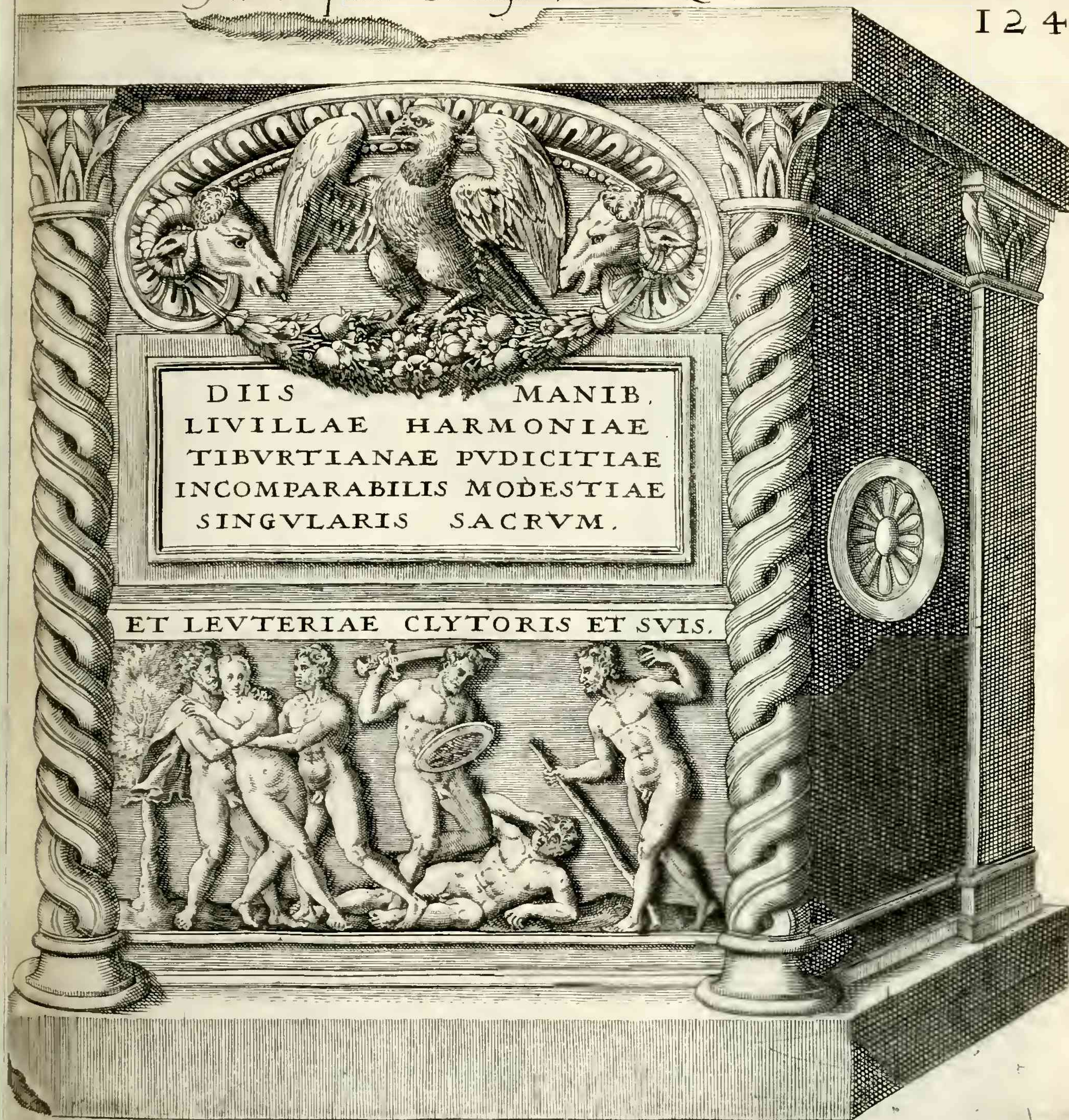

SALONINA AVG.

MYRRI. LINI. LYSIPPI.

Jn Quirinali.

Ad templum S. Susannae in Quirinali.

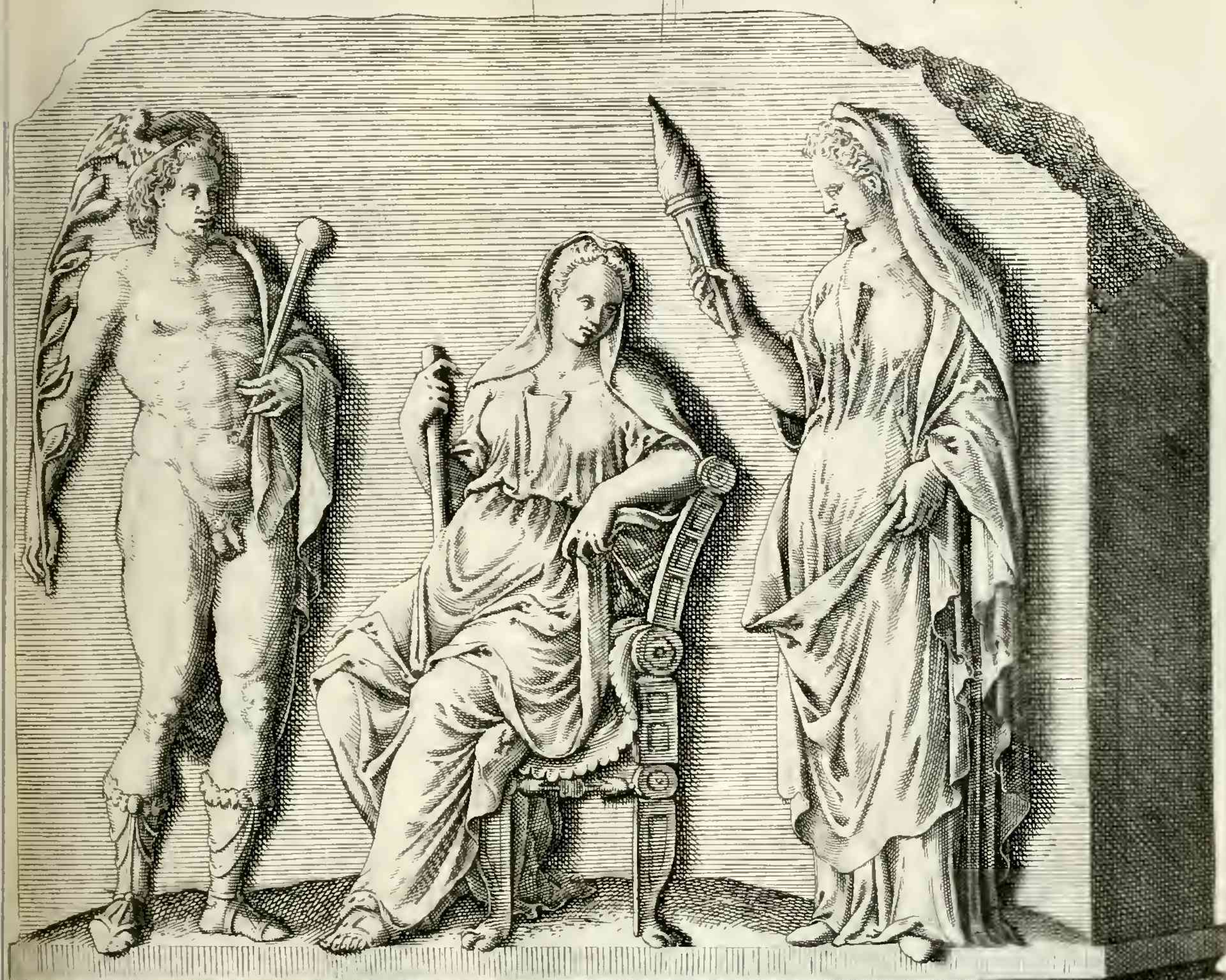
In Quirinali non procul a templo S. Susannæ

In Salustrico non procul a templo S Susannae

M. AVRELIVS
PACORVS M. COCCEIVS
STRATOCLES AEDITVI
VENERIS HORTORVM
SALVSTIANORVM
BASEM CVM PAE MENTO
MARMORATO DEANAE
D D.

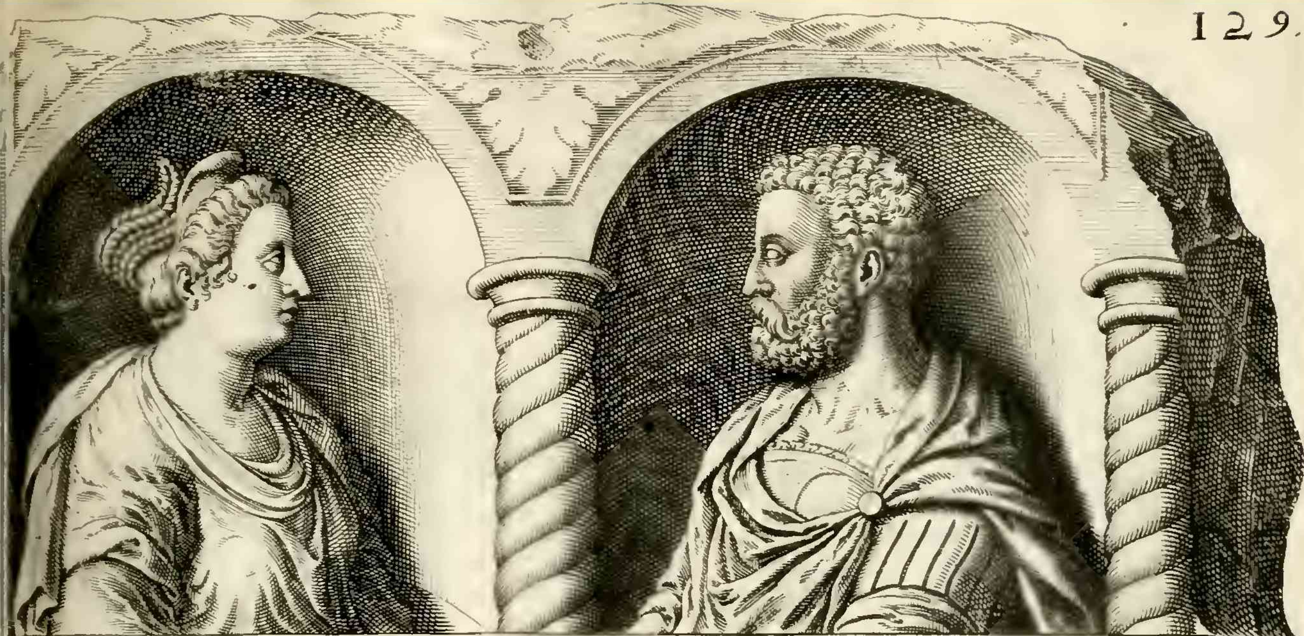

IVNONI PLACIDAE
CONSEVATRICI AVGVSTAE

CLAVDIA SABBATIS
BVLLAM D D.

ADDIDIT ET SCYPHVM ET
TRIPODEM FORTVNAE AVG.

MENALIAE ET AGATHIAE.
PARENTIBVS SANCTISSIMIS
EPAPHRAS
POSTREMVM PRAESTITIT OFFICIVM
IXIT ANN. XXXVI. M. I. D. IIX. B. ANN. VI. M. IX. D. I.

In hortis Bellaianis

S FECIT SIBI ET LICINIAE ISAVRICAE CONIVGI
ATVRNINO ET LICINIAE BRASILANAE FIL.
ER. LIB. POSTERISQVE.

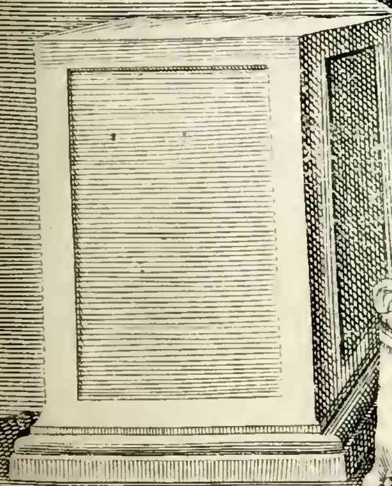

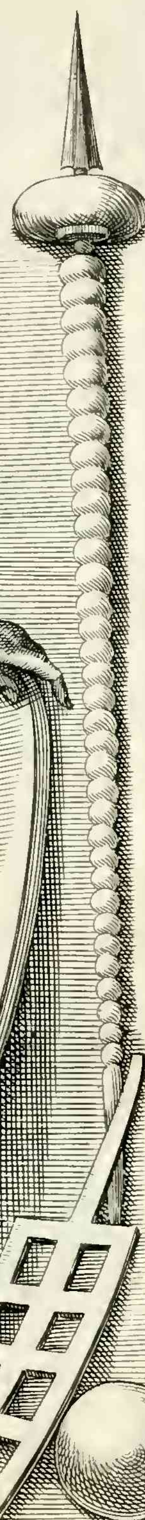
M. AVR. PACORVS. AEDI
TVVS SANTAE VENE
RIS IN. SALVST HORTIS
SPEI
ARAM. CVM PAEMENTO
SOMNIO MONITVS SVM
TV SVO D D.

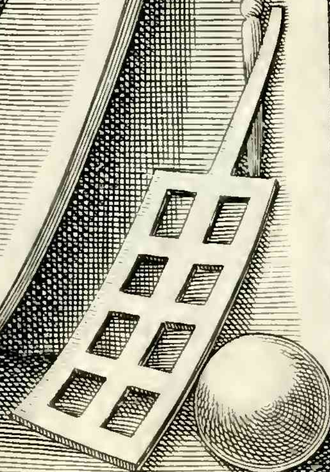
M. NAVIVS M. F.
THALES SARD.
TYG. ET. NON.
MYSIAE
COL.
STAT.

Sub Quirinali

D.D. NN. DIOCLETIANVS ET
MAXIMIANVS INVICTI SENIORES
AVGVSTI PATRES IMPERATORVM ET
CAESARVM CONSTANTIVS ET MAXIMIA-
NVS INVICTI AVGG. ET SEVERVS ET MAXI-
MIANVS NOBILISS CAESARES THERMAS
FELICES DIOCLETIANI FRATRIS SVI
NOMINE CONSECRAVIT COEPTIS AEDI
FICIIS PRO TANTI OPERIS MAGNITV
DINE OMNI CVLTV PERFECTAS
ROMANIS SVIS DEDICAV.

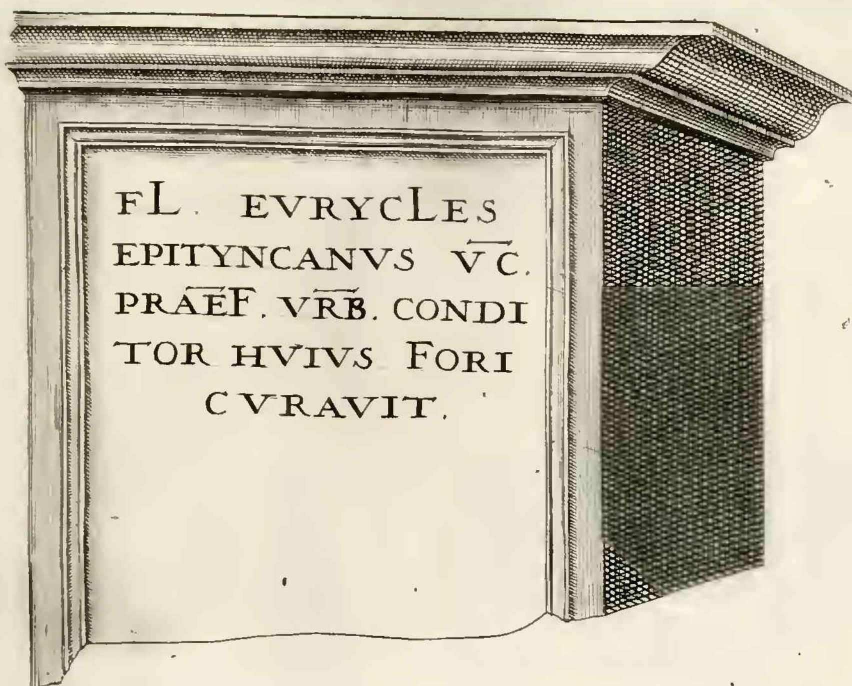
In arcu S. Viti supra Suburranam Viam

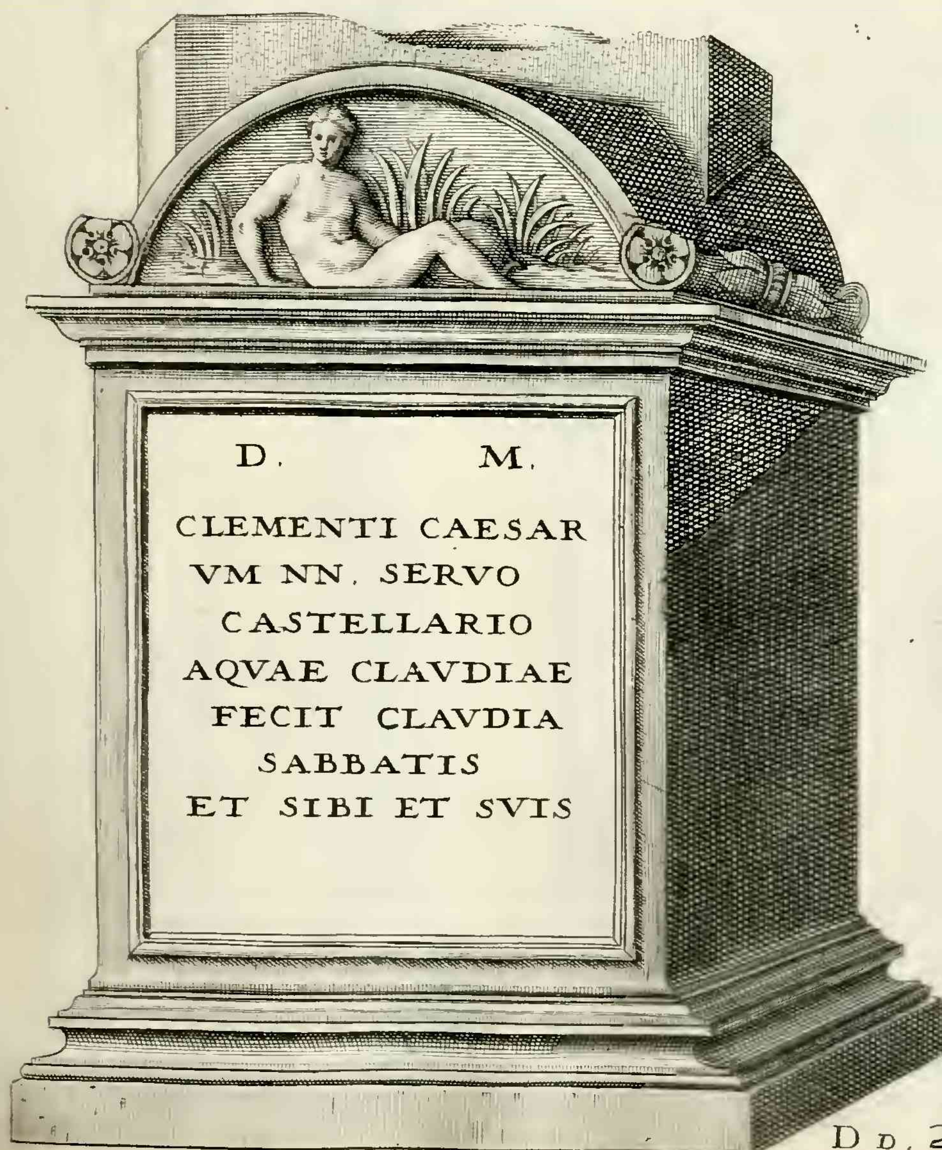
GALIENO CLEMENTISSIMO PRINCIPI
CVIVS INVICTA VIRTVS SOLA PIETATE
SVPERATA EST M. AVRELIVS VICTOR
DEDICATISSIMVS NVMINI MAIE
STATIQVE EIVS.

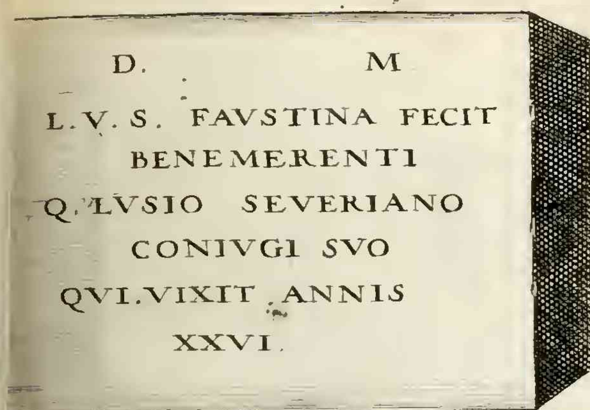

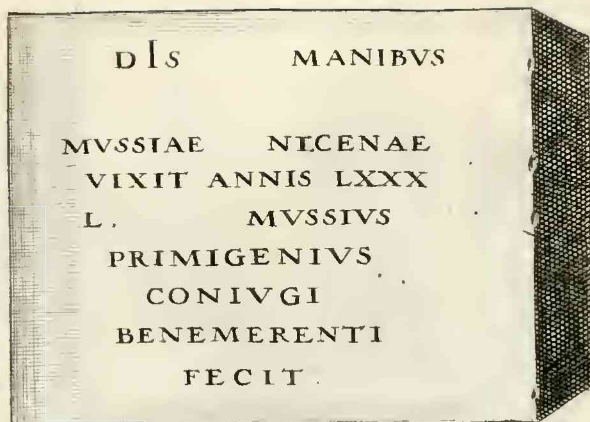
Q. LVCTATIVS Q. F. MENS.

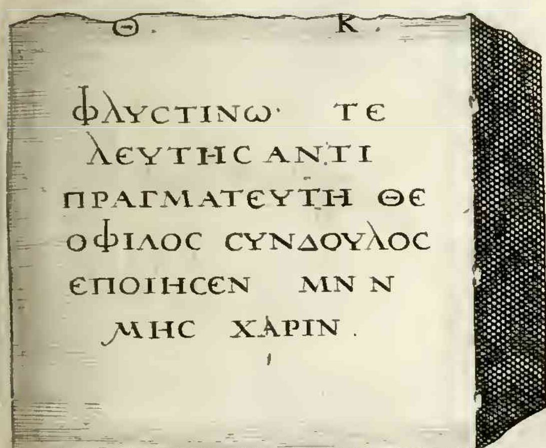
SILVANO
D D.

FL. EVRYCLES
EPITYNCANVS V C.
PRAEF. VRB. CONDI
TOR HVIVS FORI
CVRAVIT.

D. M.
CLEMENTI CAESAR
VM NN. SERVO
CASTELLARIO
AQVAE CLAVDIAE
FECIT CLAVDIA
SABBATIS
ET SIBI ET SVIS

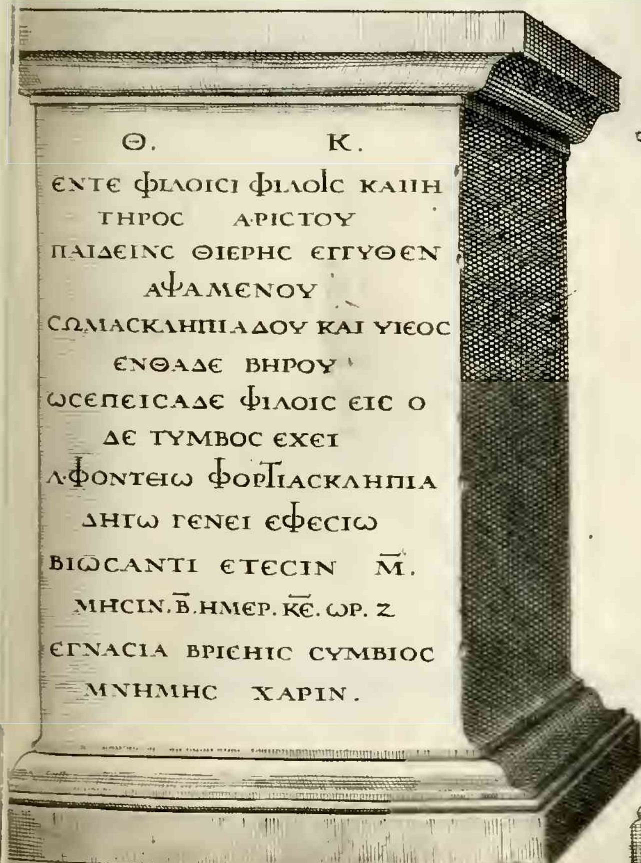

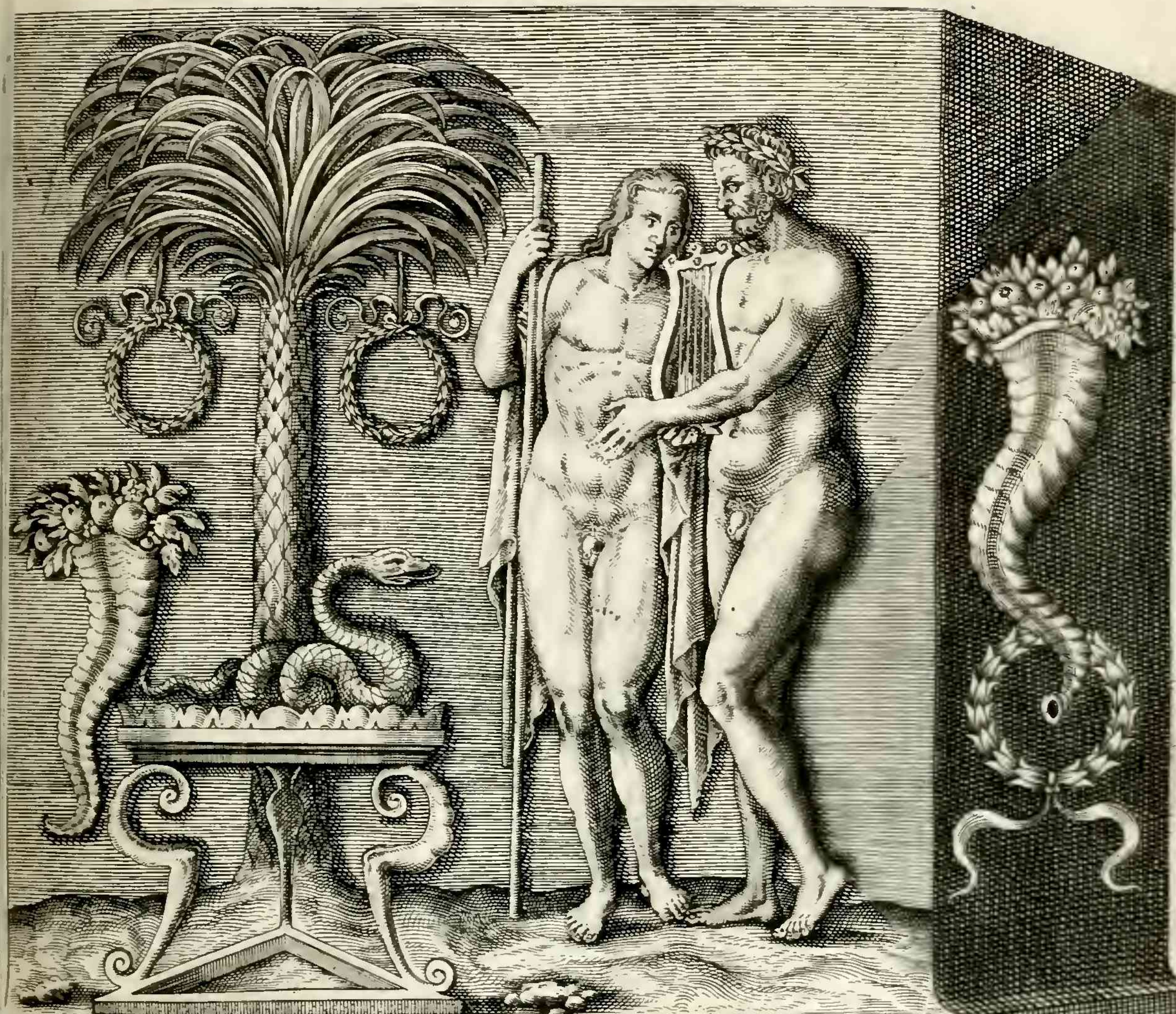
Vbi pecuniæ oblationum reconduntur.

prope altare.

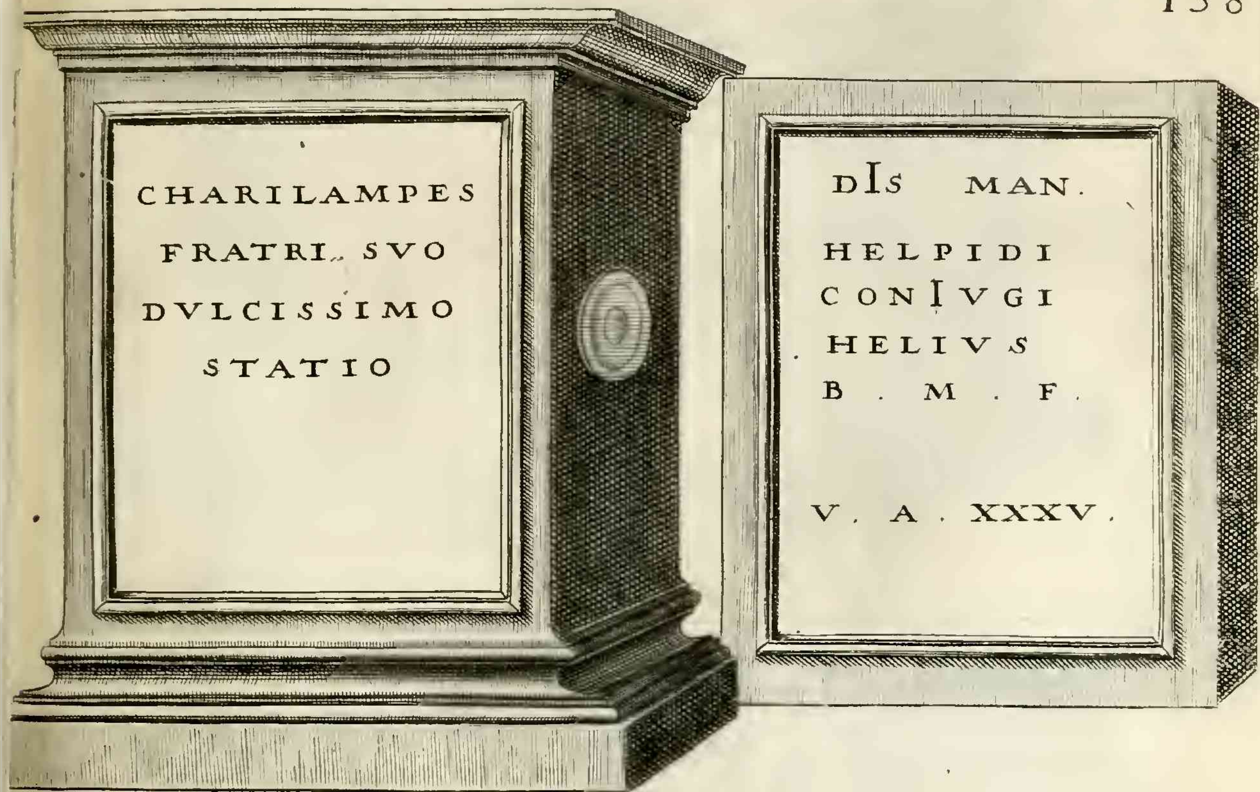
D M

GENIO AVGG. LAR. SAL.

FORTVNATVS

AVG. LIB.

In templo S. Ioannis Laterani.

In templo Laterano. In templo S. Clementis.

D. M.
MARTIA L. F.
EVHODIA
TI. CLODIO
EVMELO CONIVGI
BENEMERENTI
ET SIBI FECIT

Tabula hæc ænea affixa est parieti in Templo S. Joannis Laterani.

FOEDVS VE CVM QVIBVS VOLET FACERE LICEAT
ITA VTI LICVIT DIVO IVLIO CAESARI DIVO
AVG. TIBERIOQVE ET CLAVDIO CAESARI AVG.
GERMANICO

VTIQVE EI SENATVM HABERE RELATIONEM FACERE REMITTERE SENATVS CONSVLTA PER RELATIONEM DISCESSIONEMQVE FACERE LICEAT ITA VTI LICVIT DIVO AVG. DI. IVLIO CAESARI AVG. TI. CLAVDIO CAESARI AVG.
GERMANICO

VTIQVE CVM EX VOLVNTATE AVCTORITATEVE IVSSV MANDATVVE EIVS PRAESENTEVE EO SENATVS HABEBITVR OMNIVM RERVM IVS PERINDE HABEATVR SERVETVR AC SI E LEGE SENATVS EDICTVS ESSET HABERETVRQ. VTIQVE COS. MAGISTRATVM POTESTATE IN IMPERIVM CVRATIONEMVE CVIVS REI PETENTES SENATVI POPVLOQVE ROMANO COMMENDAVERIT QVIB. VE SVFFRAGATIONEM SVAM DEDERIT PROMISERIT EORVM COMITIIS QVIBVSQVE EXTRA ORDINEM RATIO HABEATVR. VTIQVE EI FINES POMEAII PROMOVERE CVM EX REPVBLICA CENSEBIT ESSE ITA VTI LICVIT TI. CLAVDIO CAESARI AVG. GERMANICO

VTIQVE QVAECVNQVE EX VSV REIPVBLICAE MAIESTATE DIVINARVM HVMANARVM PVBLICARVM PRIVATARVMQVE RERVM ESSE CENSEBIT EI AGERE FACERE IVS POTESTASQVE SIT ITA VTI LICVIT AVG. TIBERIOQVE IVLIO CAESARI AVG. TIBERIOQVE CLAVDIO AVG. GERMANICO FVIT

VTIQVE QVIBVS LEGIBVS PLEBEI VESCITIS SCRIPTVM FVIT NE DIVVS AVG. TIBERIVSVE IVLIVS CAESAR AVG. GERMANICVS TENERENTVR IIS LEGIBVS PLEBEIQVESCITIS IMP. CAES. AVG. VESPASIANVS SOLVTVS SIT QVAEQ. EX QVAQVE LEGE ROGATIONE DIVVM AVG. TIBERIVMVE IVLIVM CAESAREM AVG. TIBERIVMVE CLAVDIVM CAES. AVG. GERMANICVM EACERE OPORTVIT EA OMNIA IMP. CAESARI VESPASIANO AVG. FACERE LICEAT. VTIQVE QVAE ANTE HANC LEGEM ROGATAM ACTA GESTA DECRETA IMPERATA AB IMPERATORE CAESARE VESPASIANO AVG. IVSSV MANDATVVE EIVS A QVOQVE SVNT EA PERINDE IVSTA RATA SINT AC SI POPVLO PLEBISVE IVSSV ACTA ESSENT

SANCTIO

SIQVIS HVIVSCE LEGIS ERGO ADVERSVS LEGES ROGATIONIS PLEBISVE SCITA SENATVSVE CONSVLTA FECIT FECERIT SIVE QVOD EVM EX LEGE ROGATIONE PLEBISVESCITO S. VE C. FACERE OPORTEBIT NON FECERIT. HVIVS LEGIS ERGO ID EI NE FRAVDI ESTO. NEVE QVID OB EAM REM POPVLO DARE DEBETO. NEVE CVI DE EA RE ACTIONE IVDICATIO ESTO: NEVE QVIS DE EA RE APVD ALIQVEM AGI SINITO C L SINITO.

TI. CLAVDIVS TI. F.
NERO
PONTIFEX COS. ITERVM
IMP. ITERVM
LVDOS VOTIVOS
PRO REDITV
IMP. CAESARIS DIVI F.
AVGVSTI
PONTIFICIS MAXIMI
IOVI OPTIMO MAXIMO
FECIT
EX S C.

In templum S. Clementis repositorium aquæ lustralis

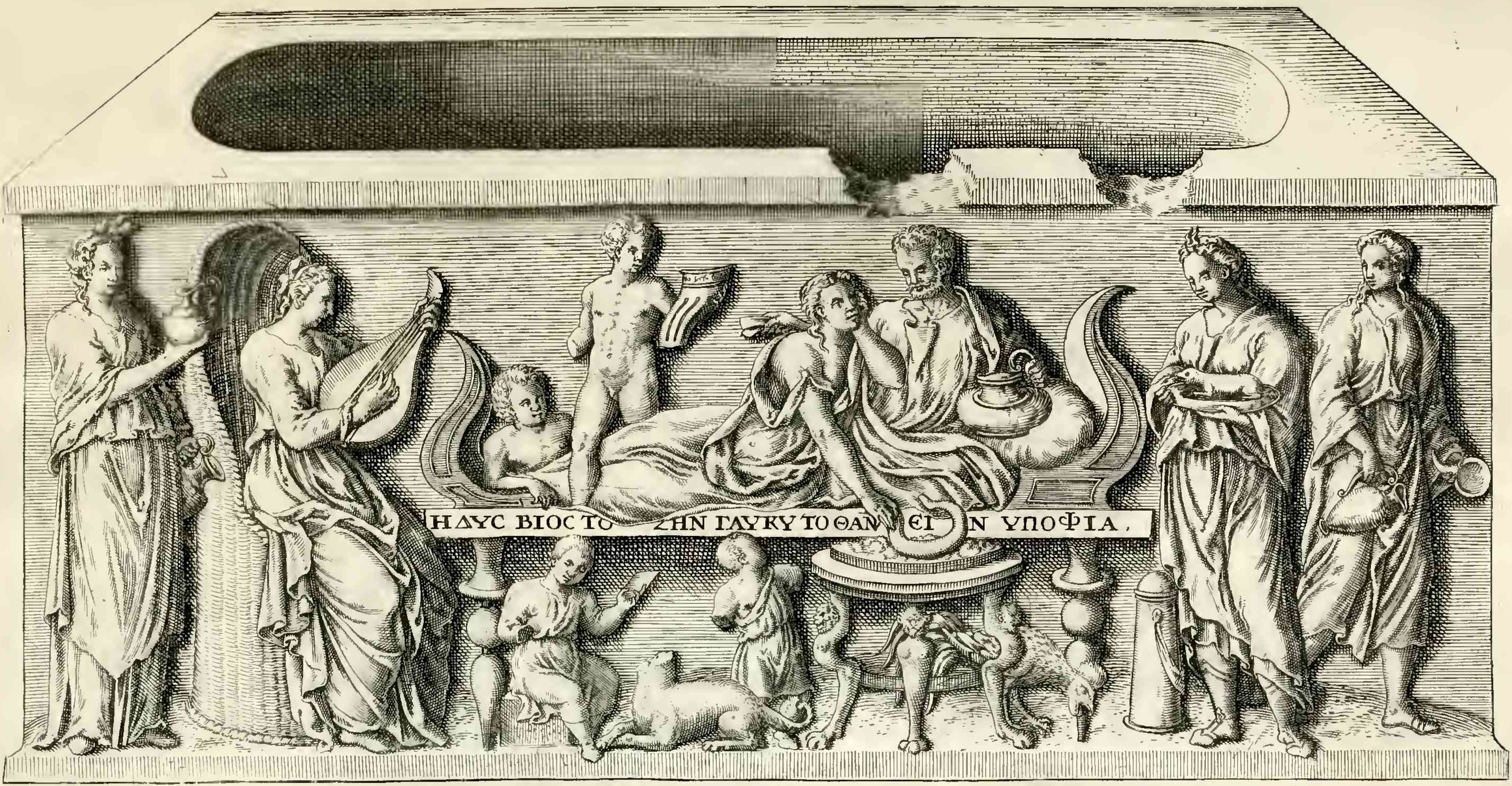
D. N. CONSTANTINO PIO FELICI
AC TRIVMPHATORI SEMPER AVG.
OB AMPLIFICATAM TOTO ORBE
REMPVB FACTIS CONSILIISQVE
S. P. Q. R.
AEDEM CONCORDIAE
VETVSTATE COLLAPSAM IN
MELIOREM FACIEM OPERE ET
CVLTV SPLENDIDIOREM
RESTITVERVNT.

Fe 2

In Xenodochio Laterano

In Xenodochio Laterano

M. COELIO
DIONYSIO LICTORI
FRATRI OPTIMO
COELIVS SECVNDVS F.

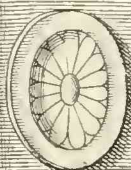
FL. PVBLICIAE V. V.
MAX. MERITO SANCTISSIMAE
AC PIISSIMAE QVAERITAE AC PERVIGILI
ADMINISTRATIONE OMNES GRADVS LAVDE
CVMVLATA SACRA SVA VENERATA VIVIT
VT SAECVLARI AETATE MINISTERIO
ADSIT ET IN FVTORO PERSEVERET

Q. TERENTIVS RVFVS ET CAENIA
VERISSIMA PARENTES

TERENTIAE RV. FILIAE V. V.
CVIVS MVTI TEMPORIS BONITATEM
ET HVMANITATEM EIVS CIRCA SE
IN BREVI SENSERVNT.

GERMANICO CAESARE
C. FONTEIO PITONE COS.
K. IAN.
STATAE FORTVNAE AVG.
S A C R.

SEX. FONTEIVS Ɔ. L. TROPHIMVS
CN. POMPEIVS CN. L. NICEPHOR
MAG. VICI
SANDALIARI REG.
IIII. ANNI XVIII.
D. D.

Apud Hieronymum de pici

In domo Marci Aemylini in Agone

